

**Hıdırlık - Ulumezarlık
OSMANLI DÖNEMİ
ÇORUM
MEZAR TAŞLARI**

İrfan YİĞİT
Ülkü ÜNLÜSOY

Çorum-2014

Baskı Bilgileri

Çorum-2014

Kapak Tasarım

İrfan YİĞİT

ISBN

978-605-60768-4-8

Baskı/Dizgi

Pegasus Görsel İletişim Hizmetleri

0364 213 63 00

İsteme Adresi

Çorum Belediyesi Kent Arşivi
Yeniyol Mah. Gazi Cad. Turgut Özal İş Merkezi

Kat: 4

Tel: 0 364 225 08 10 / 1539/1541

Çorum Belediyesi'nin Kültür Yayımıdır. PARA İLE SATILAMAZ

TAKDİM

Ülkemiz, insanımız kısaca Türkiye'miz uluslararası alanda geçmişle kıyaslanamayacak kadar saygın bir konuma geldi. 2002 yılından beri ülkemizin her ilinde, her köşesinde geliştirilen projeler, yapılan çalışmalar, inşa edilen eserlerle Türkiye, bütün vatandaşlarının geleceğe güvenle bakabildiği bir ülke oldu. Bulunduğu coğrafyada lider ülke olmanın verdiği sorumlulukla, milletimizi ilgilendiren bütün sahalarda olumlu ve büyük çalışmalar yapıldı.

Siyasi hayattan, ekonomik hayata, sosyal hayattan kültürel hayatımıza kadar her alanda kazandırılan eserlerle büyük devlet olmanın gerekleri bir bir yerine getirildi ve getirilmeye devam ediliyor. Cumhuriyetimizin 100'üncü yılında geçmişimizde yakaladığımız ihtişamı uluslar arası alanda olduğu gibi siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatımızda da yakalamak için var gücümüzle çalışıyoruz. Bunun en büyük göstergelerinden biri, toplumun her kesimine yönelik ihtiyaçları karşılayan proje ve eserlerle şehirlerimizin, donatılmasıdır. Toplumun bütün kesimleriyle birlik ve beraberlik içinde, ecdadımızın bize emanet ettiği medeniyeti, tüm ihtişamıyla gelecek nesillere aktarabilmeliyiz. Bu mükellefiyet devletimizin bütün kurumlarının olduğu gibi yerel yönetimler olarak daha çok belediyelerin görevidir.

İşte Çorum Belediyesi olarak bu sorumluluğumuzun farkındayız. Çorum'un sosyal ve kültür hayatına katkı sağlayacak bütün çalışmaları destekliyoruz. Belediyemiz şehrimizin binlerce yıllık kültürel birikimini diğer şehirlerimizle ve halkımızla paylaşıyor. Çünkü kültürü; insanı, toplumu, geleceği ve uygarlığı inşa eden temel bir alan olarak görüyoruz.

2009 – 2019 yılları arasında Belediyemizin kültür yayınlarından çıkan eserlerimize bir yenisini daha ekliyoruz; “Osmanlı Dönemi Çorum Mezar Taşları” adlı eserimizi Çorum'un kültür hafızasına kaydediyoruz. Ecdadımızın, şehirlerde, sokaklarda, caddelerde, köylerde rastladığımız yaratılana gösterdiği o kadim zarafet ve ihtimamını mezarlıklarında ve mezar taşlarında bile görüyoruz. Yaratılanı yaratandan ötürü sevmenin en temel insani değer olduğu devlet geleneğimiz, dirisine olduğu gibi ölüsüne de büyük kıymet vermiştir. Mezarlıklarındaki düzen, mezar taşlarındaki incelik ve letafet bunun en bariz ifadesidir. Mezar taşları, kültürel açıdan bakıldığında, ölümün kıyısına atılmış itilmiş, donmuş, basit yapılar değildir. Atalarımızın, her şeyiyle dönemini, üretim tüketim kalıplarını, hayata bakışlarını, dinî, meslekî, sosyal aidiyetlerini, meşreplerini, mensubiyetlerini yansıtan belgeler olarak bize miras bırakılmıştır. Anadolu insanının hoşgörüsünün ve inanca saygısının bir ifadesi olan mezar taşlarıyla ilgili bu eserimiz Çorum'un köklü tarihini olduğu gibi köklü bir kültürünün de olduğunu en açık şekilde ortaya koyuyor.

Güzel ahlak ve edebin, kalbi tavsiyelerin, rıza ve hakikate teslim olmanın, ilmin, irfanın Çorum'daki tekâmülü ispat eden mezar taşlarıyla ilgili bu eseri hazırlayan İrfan Yiğit ve Ülkü Ünlüsoy'u tebrik ediyorum. Şehrimizin kültürel birikimine katkı yapan ve bu birikimin aktarılmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Muzaffer KÜLCÜ
Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Çorum mezarlıkları, sahip oldukları mezar taşları bakımından, Osmanlı sanatının belli başlı özelliklerini yansıtan bir sanat tarihi laboratuvarı veya müzesi durumundadırlar. Mezar taşları, kitabelerinin içerikleri ile de çeşitli sosyal bilim dalları açısından önemlidir. Milli bir servet değerinde olan mezarlar, tarihin akışı içerisinde etnik yapıyı belirlemeleri nedeniyle de önem taşırlar. Buna rağmen, gerek ilgili makamlar, gerek sosyal bilimler alanında çalışan araştırmacılar, gerekse halk, mezarlıklara ve onların içerisindeki değerlere yeterince vakıf değillerdir. Bunun bir sonucu olarak mezarlıklar tahrip edilmiş ve mezarlıkların birçoğu ortadan kalkmıştır. Çorum'da 1890'lı yıllara ait haritalarda dokuz mezarlık görünürken günümüzde üç mezarlık kalmıştır. Bunların dışında kalan mezarlık ve cami hazireleri çeşitli amaçlarla kısmen veya tamamen kaldırılıp arsa ya da mesken haline getirilmiştir.

Mezar taşları, şehir tarihine birinci derecede kaynaklık eden belgelerdir. Osmanlı toplumunda insanlara ait kayıt tutma geleneği 19.yy'a kadar tam anlamıyla yerleşmediği için, mezar taşları bu konudaki boşluğu dolduran, ayrıca ait oldukları dönemin toplumsal kimliğini günümüze taşıyan kültür objeleridir. Yapıldıkları tarihsel dönemin inanç, gelenek, sanat zevki ve iktisadi koşulların ortak bir ürünü olan bu estetik eserleri, toplumsal hayatın gerçek tanıkları saymak mümkündür. Kentte yaşayan insanların kimlerden oluştuğu konusunda yapıldıkları döneme ışık tutan mezar taşları kütüphanelerdeki, arşivlerdeki belgeler kadar önem arz etmektedir.

İnsanlar doğar, yaşar ve ölür. Bu doğanın değişmez bir kanunudur. “Söz gider yazı kalır” düsturunun farkında olan Çorum Belediyesi, Hacı Haldun ŞAHİN tarafından hazırlanan “Çorum Nüfus Defterleri (1844-1837)”, “Şer’iyye Sicilleri Transkripsiyon Projesi”, “Osmanlı Dönemi Nüfus Defterlerinde Çorum Bölgesi Aşiretleri” gibi eserlerin hazırlanmasına destek olmuştur. Akademik camianın, ya da araştırmacı yazarların karşılaştıkları en büyük sorunlardan birisi; temel kaynaklara ulaşma sıkıntısıdır. Çorum Belediyesi yapmış olduğu çalışmalar ile bu sorunu büyük oranda çözmüştür. Kaynak eserlerin basımlarının yapılması, transkripsiyon çalışmaları gibi temel nitelik taşıyan eserlerin yayınlanması geleceğe bırakılan en büyük miraslardandır. Bu bağlamda Çorum Belediyesi üzerine düşen görevi başarıyla yerine getirmektedir.

Mezar taşlarını yok etmenin bir tarihi de yok etmek olduğunun bilincinde olan Çorum Belediyesi'nin desteğiyle çalışmalarımıza başladık. Çalışmamızın ilk aşamasında mezar taşlarının yerlerini tespit ettik. Hıdırlık Mezarlığı'nda 46 erkek mezar taşı ve 47 bayan mezar taşı; Ulu Mezarlık'da ise 51 erkek mezar taşı ve 34 bayan mezar taşı olmak üzere okunabilir durumda toplamda 178 mezar taşı olduğunu tespit ettik. Çalışmamızın ikinci aşamada taşları temizleyip gömülü olanları tahrip etmeden açığa çıkarmaya çalıştık. Üçüncü aşamasında taşları numaralandırarak fotoğraflarını çektik ve bilgisayar ortamına aktardık. Son aşamamızda ise taşların üzerindeki yazıların transkripsiyonunu yaptık. Taşların transkripsiyonu yapılırken büyük özen gösterilmiş ve kontrolleri için Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünde görevli uzmanlardan destek alınmıştır.

Bu eserin yayın hayatına kazandırılmasında büyük emeği olan ve çalışmalarımız esnasında bizden desteğini esirgemeyen Kültür ve Sosyal İşler Müdürümüz Sayın Mustafa Ercan'a, mezarlıklarımızın güzelleşmesinde büyük gayretleri olan ve bu çalışmanın her aşamasında bizleri manevi desteğiyle motive eden Mezarlıklar Müdürümüz Sayın Haşim Avcı'ya, Çorum'a hizmet noktasında bizden emeğini hiçbir zaman esirgemeyen, taşların

okunmasında bizlere desteklerini sunan Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivinde uzman Sayın Hacı Haldun Şahin'e, kitabın tashihini yaparak bizleri yalnız bırakmayan Sayın Atilla Laçın'e teşekkür ediyoruz.

Kentimizin bilim hayatına her zaman destek olan, yapılan yayın çalışmaları ile sempozyumlarla, kültürel ve sosyal projelerle vizyonu geniş bir bakış açısını her zaman ortaya koyan Sayın Belediye Başkanımız Muzaffer Külcü'ye sağlamış olduğu destekten ötürü bu kentte yaşayan bireyler olarak teşekkürü bir borç biliyor, minnetlerimizi sunuyoruz.

İrfan YİĞİT
Ülkü ÜNLÜSOY

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	3
Önsöz.....	5
Kısaltmalar	8
Mezar Taşlarında Kullanılan Terimler.....	8
Çorum Mezar Taşlarında Bulunan Başlık Yazıları	8
Aylar Rumi Ve Hicri Aylar İle Bunların Kısaltmaları	9
Hicri Tarihlerde Gün Hanesi Yerine Kullanılan Rumuzlar	9
Üç Ayın Bir Arada Kullanılması İle Oluşan Aylar Ve Rumuzları	9
Takvimlerin Dönüştürülmesi.....	10
Hicri Takvimden Miladi Takvime Çevirme İşlemi	10
Rûmi Takvimden Miladi Takvime Çevirme İşlemi.....	10
Giriş.....	11
Mezar Taşlarının Sembolik Anlamları.....	12
Mezar Taşlarında Geçen Lakaplar Ve Aile İsimleri	17
Çorum Mezarlıkları.....	18
Hıdırlık Camiî ‘Nin Görünüşü	22
Hıdırlık Mezarlığı Erkek Mezar Taşları	31
Hıdırlık Mezarlığı Bayan Mezar Taşları	77
Ulu Mezarlık Girişinden Görünüş.....	126
Ulumezarlık Erkek Mezar Taşları	129
Ulumezarlık Bayan Mezar Taşları.....	180
Sözlük.....	214
Kaynakça	221

KISALTMALAR

M	:Muharrem
S	:Safer
Ra	:Rebiülevvel
R	:Rebiülâhir
Ca	:Cemâziyelevvel
C:	:Cemâziyelâhir
B	:Receb
Ş	:Şâban
N	:Ramazan
L	:Şevvâl
Za	:Zilkâde
Z	:Zilhicce

MEZAR TAŞLARINDA KULLANILAN TERİMLER

Kerime: Kız evlâd

Zevce: Nikâhlı eş

Valide: Anne

Hâtûn: Hanım, kadın

Halile: Nikâhlı eş

Mahdum: Erkek evlad

Hemşire: Kız kardeş

Hafid: Torun

ÇORUM MEZAR TAŞLARINDA BULUNAN BAŞLIK YAZILARI:

Hüve'l-Bâkî

Ah mine'l-mevt

Hüve'l-hayy'ul-bâkî

Hüve'l-hallâkûl-bâkî

Hüve'l-mû'in

Hüvellâhü'l-bâkî

El-bâkî

Hüve'l-hallâk

AYLAR RUMİ VE HİCRİ AYLAR İLE BUNLARIN KISALTMALARI

Sıra	Hicri Ay	Rumuz	Rumi Ay	Rumuz
1	Muharrem	M م	Mart	Ma
2	Safer	S ص	Nisan	Ni
3	Rebî'ü'l-evvel	Ra ار	Mayıs	My
4	Rebî'ü'l-âhir	R ر	Haziran	H
5	Cemâziye'l-evvel	Ca اج	Temmuz	T
6	Cemâziye'l-âhir	C ج	Ağustos	A
7	Receb	B ب	Eylül	E
8	Şa'bân	Ş ش	Teşrîn-i Evvel	Te
9	Ramazân	N ن	Teşrîn-i Sâni	Ts
10	Şevvâl	L ل	Kânûn-ı Evvel	Ke
11	Zilka'ade	Za اذ	Kânûn-ı Sâni	Ks
12	Zilhicce	Z ذ	Şubat	Şu

Hicri tarihlerde gün hanesi yerine kullanılan rumuzlar

Evâil	لئاوا	Ayın 1-10. günleri
Evâsıt	طساوا	Ayın 11-20. günleri
Evâhir	رخلوا	Ayın 21-29. günleri
Gurre	قرغ	Ayın ilk günü
Selh	خلس	Ayın son günü

Üç ayın bir arada kullanılması ile oluşan aylar ve rumuzları

Masar	مصم	Muharrem, Safer, Rebî'ü'l-evvel
Recec	ججر	Rebî'ü'l-âhir, Cemâziye'l-evvel, Cemâziye'l-âhir
Reşen	نشر	Receb, Şaban, Ramazan
Lezez	ذذل	Şevvâl, Zilka'ade, Zilhicce
Erba'în	ينعبراً	Kânûn-ı Evvel'in 9'undan itibaren 40 gün

Rumi 1333 yılı ve öncesi yılın ilk ayı Mart

Rumi 1333 yılı 10 aydır. Son iki ayı ise (Kânûn-ı Sâni ve Şubat) 1334 yılı başındadır.

Rumi 1334 yılı ve sonrası yılın ilk ayı Kânûn-ı Sâni'dir

TAKVİMLERİN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

Hicri takvim, ay yılını esas alır. (Ay'ın dünya çevresindeki yörüngesinde bir dönüşü 29,5 gündür. Bu nedenle hicrî takvimde aylar 29 ilâ 30 gün çekmektedir. Ay'ın dünya çevresinde on iki dönüşü, bir ay yılı olmaktadır. Bir ay yılı ise 354 gündür. Hicrî yıl, milâdî yıldan 11 gün daha kısadır.)

Rumi (Mali) takvim, güneş yılını esas almıştır. Başlangıç olarak hicri takvimde olduğu gibi Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçü (622) kabul edilmiştir. Hicri- Şemsi olarak da adlandırılan bu takvim Osmanlı Devleti'nin I. Mahmud zamanında batı ile ekonomik ilişkilerini düzenlemeye yönelik olarak (Hicri 1089, miladi 1678) kullanılmaya başlanmıştır.

Miladi takvim, güneş yılını esas almıştır. İlk şekli Mısırlılar tarafından oluşturulmuş, Roma İmparatorlarından jul Sezar zamanında M.Ö. 46'da geliştirilmiş, 1582'de Papa XIII. Gregoryen tarafından bugünkü şekle getirilmiştir. Başlangıç Hz. İsa'nın doğumudur. Bu tarih sıfır sayılarak öncesine M.Ö., sonrasına da M.S. denilmiştir.

Hicri takvimden miladi takvime çevirme işlemi

Formülü: Miladiye çevrilmesi gereken hicri yıl ilk önce 33'e bölünür, bu bölümden sonra ortaya çıkan rakam, miladiye çevrilmesi gereken hicri yıldan çıkarılır. Bu çıkarma neticesinde elde edilen rakama hicri yılın başlangıcı olan 622 rakamının ilavesi ile miladi yıl bulunur.

1. İşlem: $\text{Hicri Yıl} \div 33 = X$ (Bölümden çıkan rakam)

2. İşlem: $\text{Hicri Yıl} - X = Y$ (Bölümden çıkan sayının hicri yıldan çıkarılması ile oluşan rakam)

3. İşlem: $Y + 622 = \text{Miladi Yıl}$

Örneğin: Hicri 1334 yılının Miladiye çevrilmesi.

1. İşlem: $1334 \div 33 = 40,4$ (Yaklaşık 40)

2. İşlem: $1334 - 40 = 1294$ (Çıkan yıla hicri yılın başlangıcı olan 622 eklenerek)

3. İşlem: $1294 + 622 = 1916$ Miladi yıl bulunur

Rûmi takvimden Miladi takvime çevirme işlemi

Formülü: Miladi yıl, gün olarak Rûmi yıldan 13 gün, yıl olarak da 584 yıl daha ileridedir.

Örneğin: Rumi 31 Mart 1325 tarihinin, Miladi tarihe çevrilmesi

Rûmi	31	Mart	1325
İki takvim arasındaki farkın ilavesi	13	↓	584
Miladi	13	Nisan	1909

GİRİŞ

İnsanoğlunun ömrü sonsuz değildir. Hayat doğumla başlar ve ölümle biter. Yaşamak kadar ölüm de doğaldır ve doğal karşılanmalıdır. Sonuçta hayat-ölüm döngüsü kıyamete kadar sürecek ve mezarlıklarda çeşit çeşit çiçekler ve ağaçlar ile mezar taşları boy gösterecektir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'deki çeşitli ayetler bu söylediklerimizi tasdikler niteliktedir.

Bu ayetlerden “Bütün nefsler ölümü tadıcıdır. Sonra Bize döndürüleceksiniz.” (Ankebut-57) ve “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz” (Bakara-156) ayetleri cümlelerimizi tasdik etmektedir.

“Ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber, gömüt, ziyaretgâh, ziyaret edilen yer” anlamlarına gelen mezar, Türkçede eşanlamlı olarak “Gömüt, makber, sin, kabir, medfen ve merkâd” kelimeleriyle de ifade edilmiştir. Mezarların toplu olarak bulunduğu yerlere ise “kabristan, mezarlık, mezaristân, hazîre” denilmektedir.

Mezar kültürü yüzyıllardır çeşitli din, kültür ve milletlerde farklı biçimlerde gelişmiştir. Bu bağlamda Çorum Ulumezarlık ve Hıdırlık mezarlıklarında bulunan mezar taşlarından Osmanlı mezar kültürünü ele alırken İslamiyet öncesi ve sonrasını da değerlendirmek uygun olacaktır. Eski Türklerde ölen kişilerin ardından yas törenleri yapıldığı, yemekler verildiği, cesetlerin “kurgan” denilen mezarlara defnedildiği ve mezarların içine ölen kişinin bazı eşyalarının konulduğu bilinmektedir. Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra da bir kısım mezar kültürü, örf ve adetler şeklinde devam etmiştir. İslamiyet’in ilk yıllarında kalıcı mezarların yapılması dinen tasvip edilmemiş ve süslenmiş tarzda mezarların yapılmasına müsaade edilmemiştir. Fakat daha sonraki tarihlerde mezarların belirlenen nitelikleri aşmamak şartıyla yapılmasına ve basit tarzda süslenmesine izin verilmiştir. Osmanlı mezar kültüründe de süslemelerin geniş yer aldığı görülmektedir.

Türk kültür coğrafyasında çeşitli etkileşimler sonucu ortaya çıkan, Anadolu Selçuklu ve beylikler döneminde gerek içerik gerekse şekil açısından zenginleşen mezar taşları, XV. Yüzyılda Osmanlı etkisiyle Çorum mezar taşlarında da gördüğümüz klasik çizgilerini kazanmıştır. Hatta bu klasik tarz bir “Kabristân Edebiyatı”nı oluşturacak şekilde zenginleşmiş, yaygınlaşmıştır.

Türklerin başında olduğu bazı toplumlar, ölülerine ve atalarına vermiş oldukları değerle ön plana çıkmışlardır.

Bu çalışmamızda Ulumezarlık ve Hıdırlık’ta Osmanlı Türkçesi ve Arapça metin ile yazılmış olan 178 mezar taşının çevirisi yapılmıştır. Bu taşlardan 81 tanesi kadın mezarı 97 tanesi erkek mezarıdır.

MEZAR TAŞLARININ SEMBOLİK ANLAMLARI

Mezar taşları, mezarın baş ve ayak tarafında bulunur ve “şahide” adını alırlar. Baş taraftakine “baş taşı”, ayak tarafındakine “ayak taşı” adı verilir. Bazen baş taşı tek başına olabildiği gibi, ikisi beraber de bulunabilir. İslamiyet’te vefat eden Müslüman’ın mezarına taş kitabe ve ayaktaşı dikme ananesi yoktur. İnsanı ölümünden sonra anıtlıştıran somut taş simgeler ve yapılar meydana getirme düşüncesi şüphesiz bu geleneğin İslamiyet öncesi Türker’in hayat tarzında mevcut olan “Ata Kültürü”nden ve özellikle Şamanizm inancından geldiğini ortaya koymaktadır Bu somut simgeler, Türker’in tarih boyunca atalarına, ecdadına ve hatta geçmişine gösterdiği saygının değişmez ifadesinin tezahürüdür. Osmanlı mezar taşları üzerine kabartma veya oyma olarak işlenmiş motif ve şekillerin sembolik anlamları vardır. Sembolik ifadelerin çokluğu hayatı anlama ve yorumlama hususundaki zenginliğin mezar taşına yansımalarıdır Bu zenginliği görmek için eski mezar taşlarıyla günümüz mezar taşlarını karşılaştırmak kâfidir. Türk kültür coğrafyasında önce Göktürk balbalları şeklinde ortaya çıkan, Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler döneminde, gerek içerik gerekse form açısından zenginleşen mezar taşları, 15. yy.da Osmanlı etkisiyle klasik çizgilerini kazanmaya başlar.

Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan ve yerli ve yabancı herkesi etkileyen mezarlıklarımız, açık hava müzelerimiz denecek kadar güzel taşlarla süslüdür. Mezar taşları yalın olduğu gibi çok süslü de olabilmektedir. Mezarda yatan kişinin sosyal hayattaki konumu, ekonomik durumu mezar taşına yansımaktadır. Ölen kişinin ekonomik ve sosyal durumu iyi ise; mezar taşı kitabeleri devrin en namlı şairlerine sipariş edilir, yazısı meşhur hattatlara yazdırılıp usta hakkâklere işletilir ve ortaya çıkan mezar taşları da birer sanat eseri olurdu. Türk mezar taşı işçiliği bilhassa Edirne, Bursa ve İstanbul’da en yüksek seviyesine erişmiştir.

Bir şeyin yerine geçen, onu temsil eden ve onu hatırlatan şeye simge denir. Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret remiz, rumuz, timsal, simge’ye de sembol denir. Mesela bayrak vatanın, tilki kurnazlığın, köpek sadakatin, pervane ve bülbül aşkın, aslan cesaretin sembolüdür. Sembolün şekliyle muhtevası arasındaki ilişki her zaman kolay anlaşılmayabilir. Bu yüzden bazı sembollerin anlaşılması için merak ve eğitim gereklidir.

Gizli olanı keşfetmek, bilmek ve öğrenmek için perdeyi aralayabilmek ve öğrenmeye çalışmak söz konusudur. Mezarların biçimleri, taşları üzerinde bulunan yazılar ve sembolik işaretler bize mezarda yatan kişi hakkında çeşitli bilgiler vermektedir Mezar taşlarından kabirde yatan kişinin kadın, erkek yahut çocuk mezarı olduğu kolayca anlaşılabılır. Çocuk mezarlarının boyları küçüktür Kadın mezar taşlarının en dikkat çeken yönü çiçeklerle süslü olmalarıdır Ayrıca mezar taşlarında takı olarak kullanılan gerdanlıklar ve kolyeleri sembolize eden şekiller de bulunur. Erkek mezar taşları ise, başlıklarından tanınır Mezar sahibinin mesleği, bağlı olduğu tasavvufi menşei taşın formunun belirlenmesinde önemli göstergelerdendir. Erkek mezar taşları üzerinde en sık görülen başlıklar sarık, kavuk ve fes formundaki başlıklardır. Osmanlı mezar taşları üzerinde kişinin kimliğini belirten sembolik ifadeler çokça kullanılmıştır.

Osmanlı mezar taşlarının, Anadolu Selçukluları ve Beylikler dönemi mezar taşlarına göre en bariz özellikleri daha sade ve yalın oluşlarıdır Son dönem mezar taşlarında natüralist anlatımın daha fazla öne çıktığı görülür. Devlet ve din adamlarının, askeri kurum mensuplarının, esnafın, sanatkarın, ilim adamlarının başlıkları birbirinden farklıdır. “Mevlevî, Selimî, Yusufî, Celalî, Mücevveze (sarayda yüksek makam sahibi kişilerin tören kavuğudur ve İstanbul’da 17. yüzyılın ortasından itibaren görülmektedir), Edhemî, Ahmedî, Cüneydî,

Kallâvî, Örfî, Serdengeçti, Düzkaş, Kalafât, Dardağan, Mollayı, Paşayı, Zaimî, Kâtibî (19 yüzyılda İstanbul’da en çok kullanılan kâtibi kavuk biçimini toplumun bütün katmanlarında görmek mümkündür), Kafesî, Perişanî, Çatal, Horasanî (hacegan), ve Silahşor gibi isimler alan serpuşlar¹ devleti oluşturan sosyal sınıflar tarafından giyilirdi. Hayattayken giyilen serpuşlar, mezar taşlarının başlık kısımlarında kültürel sembol olarak kullanılmıştı. “Kallavî kavuk”lar, Osmanlı yönetiminde Sadrazam, Kubbealtı vezirleri ve Kaptan-ı deryalar tarafından kullanılırdı. Bu kavuklar yalnızca orduyla birlikte sefere çıkıldığında ve arefe günlerinde giyilmekteydi En görkemli kavuk türü olan bu kavuk, büyük boyutluydu ve aşağıdan yukarıya doğru daralmaktaydı.

“Katibi kavuk”lar, İstanbul mezarlıklarında en sık rastlanan başlıklardandır Baş kapı kethüdaları kapıkulu görevlileri ve üst düzey yeniçeriler tarafından kullanılmıştır.

Mezar taşlarında 1828 yılından itibaren giymeye başlanan Fes’ler de çok görülen başlık biçimlerindendir. Fesler hangi padişaha ait ise mezarda yatan kişi de zamanın padişahının döneminde yaşamış kişidir. II. Mahmud döneminde “Fes” lerin en güzel örneklerini görmek mümkündür. Bu dönemde giyilen feslere “Mahmudî fes” denir.

Mahmudi Fes örneği

Sultan Abdülaziz döneminde kullanılan feslere “Azizî”, Sultan I. Abdülhamid devrinde giyilen feslere de “Hâmidî fes” adı verilmiştir.

Azizi Fes örneği

Hamidi Fes örneği

¹ Serpuş:Başa Giyilen Baş Örtün Kûlâh, Takke, Sarık

Mezarlıklarda genellikle görülen fes “Azizi fesi”dir. Yeniçeri mezar taşları, üzerlerindeki simge ve başlıklarla, Osmanlı mezar taşları içerisinde ayrı bir yere sahiptir. Yeniçeri bölüğünün damgaları birer simge olarak taşlar üzerine işlenmiştir. “Nalinci keseri, ters kılıç, çizme, çark-ı felek, çifte makas, nalın, fener, süpürge, merdiven, dama, üç balık, üç bayrak, zurna” gibi isimler alan bu simgeleri yeniçeriler kol ve bacaklarına da işletiyordu. Yeniçeriler’in Sultan Mahmud devrinde ortadan kaldırılmasıyla izleri mezarlıklardan da silinmiştir.

Mezar taşları üzerinde kişinin mesleğine ve uğraştığı işlere ait sembollere de rastlamak mümkündür. Ressamın paleti işlenirdi mezar taşına askerin madalyası, mesleği ile birlikte meşrebi de taş üzerinde yerini alırdı. “Cellât” mezarları ayrı bir yerde bulunur ve ahalinin defnedildiği mezarlıklara gömülmezdi. Cellât mezar taşları üzerinde beddua edilmesini engellemek için herhangi bir bilgiye de rastlanmazdı.

Tarikat mensuplarına ait taşların başlıklarında mistik sembolizm oldukça barizdir. Hayattayken giyilen başlık, mezar taşının üst kısmında yer alır. Mesela, Mevlevi mezar taşlarının başlık kısmı, tarikatın sembolü sayılan “sikke” formu şeklindedir. Mevlevi taşlarında kişinin tarikat içindeki statüsü çok belirgin şekilde ifade edilir. Tarikata intisap edip derviş olanların taşlarında “destarsız dal sikke” vardır. Şeyhlerin taşları “destarlı sikke” şeklinde olup birkaç çeşide ayrılırlar. Tarikata intisap edip yalnız “muhib” derecesinde kalanların mezar taşlarında ise, başlık olarak sikke yoktur. Bunun yerine sikke bir sembol şeklinde taşın gövdesine işlenmiştir. Bu uygulama diğer tarikatlarda da mevcuttur.

Bektaşî şeyhlerinin mezar taşlarında çoğunlukla 12 terkli yani dilimli “Hüseyini” ve 4 terkli “Edhemî” başlık kullanılmıştır. Bektaşilere ait mezar taşlarında ayrıca 12 köşeli “teslim taşı” ile “teber” ve “keşkül” gibi tarikat eşyalarına da rastlamak mümkündür Kadiri ve Nakşî tarikatlarına ait mezar taşı başlıkları ise “müjganlı”dır. Ayrıca Kadiri mezar taşlarında “8 köşeli yıldız” ile “8 yapraklı gül” motifli kabartmalar vardır. Diğer tarikatlara ait mezar taşları ise, başlarındaki “terk” sayısına göre ayırt edilirler. Bayramilerde 6, halveti’lerde 13 terkli başlık bulunur.

Tarikat taşları arasında en ilginç mezar taşları “Melami Hamzavi”lere ait olanlardır. Bu tarikat, özel derviş kıyafet ve taşlarını reddettiği için mezar taşlarında başlık bulunmaz. Melamiler bütünüyle gizlilik esasına uydukları için ancak ölümlerinden sonra başsız-ayaksız anlamına gelen “bı ser-ü bı pa” denilen değişik taş formuyla rahatlıkla ayırt edilebilirler. Taşların üzerinde kişinin tarikatla ilişkisine ait bir bilgi yoktur. Yalnız isim ve mesleğinden bahsedilir.

Mezar taşlarında en yaygın kullanılan ağaç sembollerinden biri “Hayat ağacı” motifidir. Bu motif, orta Asya kökenli bir motif olup, kullanımı M.Ö. 8. yıllara kadar iner. Hayat ağacı ve dalındaki kuş figürleri ölünün kendisini temsil etmekte ve onun Allah katına yükselmesini sembolize etmektedir. Hayat ağacı bolluk ve bereketin simgesidir. “Meyveli ağaç” ise, insan-ı kâmilî temsil etmektedir. Ölüm ve faniliğin sembolü olarak kullanılan “servi ağacı” da mezar taşlarında en çok rastlanan motiflerdendir. Kendine has bir kokusu olan ve yaz-kış yeşil kalan servi, vahdeti, yani birliği sembolize eder. Allah lafzının ilk harfi olan Elif’e de benzetilen servinin rüzgârda sallanırken çıkardığı “HU” sesiyle Allah’ı zikrettiğine inanılır. Servinin dalları başka cins ağaçlardaki gibi, rüzgârda kolay kolay sallanmaz.

Bu hali ile servi, sabrın ve temkinin de sembolüdür. Dik ve doğru duruşu ile doğruluğu ve dürüstlüğü simgelerken şairlere ilham verir.

“Haşhaş bitkisi ve çam kozalakları” ebedi uykuyu ve cenneti temsil eder.

“Meyve” motifî ölümsüzlük sembolüdür. Müslüman için hayatın meyvesi cennettir. Bu

sebeple meyve, sembol olarak Allah'a dönüşü ifade eder. Zira meyve geleceğin tohumunu içinde taşır, çünkü o özdür. Eski toplumlarda da çiçek ve meyveleri verimlilik, üreme ve berekete ulaşmak için adak olarak kullanılmıştır. Mezar taşlarındaki meyve tabağı içinde yer alan “nar, armut, üzüm, erik, kayısı, kavun, karpuz, ceviz, limon, hurma, incir” gibi meyve örnekleri, hayat, bereket ve bolluk sembolü sayılmaktadır. Zira nar, incir, ve hurma Kur'an'da cennet meyvesi olarak anılmaktadır. Ayrıca, Hz Muhammed'in (sav) hutbe verirken hurma ağacına dayanması ile ilgili olay da Müslümanlarca bu ağaca gösterilen sevginin tezahürünün sebeplerindendir.

Taşlar üzerinde sıkça görmeye alıştığımız “geometrik biçimlerin kökü Orta Asya'ya ve inanç olarak Taoizm'e bağlanır. Eşkenar dörtgen, altıgen, kare ve dairevi sonsuzun, kâinatın sembolleridir. İç içe geçmiş çok kenarlı geometrik biçimler her dönemde sevilerek kullanılmış olmasına rağmen Anadolu'da daha çok Selçuklular Devri'nde kullanılmıştır. İslam sanatında geometrik biçimler, sonsuzluk ve süreklilik göstererek Allah fikrini hatırlatırlar. Bir düzen içerisinde süre giden geometrik çizgiler (tek ve sonsuz olan) gücün, adaletin, genişliğin, sonsuzluğun sembolüdürler. Anadolu mezar taşlarında yaygın kullanılan motiflerin başında “kandil” motifi gelir. Bu motif, ölünün yolunu aydınlatıcı bir mana ile yüklü ve bazı örneklerde kandilin gövde kısmında ‘Allah’ yazdığı için “Yaratıcı”yı sembolize eder.

Anadolu'da ilk örneklerinin Selçuklular döneminde görüldüğü kandil motifi, günümüze kadar değişik kompozisyon ve biçimlerde sevilerek kullanılmış bir motiftir. Mezarda yatan kişinin kabrini aydınlatığına, onu karanlıklardan yani bilinmeyen tehlike ve felaketlerden koruyacağına inanılır.

XII. yüzyıldan itibaren çokça kullanılan “Lale” motifi ise, vahdet-i vücudu yani Allah'ı sembolize etmektedir. Zira Allah ismindeki harfler ile lale kelimesinin yazılışındaki harflerin ebce hesabına göre sayı değerleri aynıdır. Hilal kelimesi de bu cümledendir. Lale ile gülün bir arada kullanıldığı örnekler de mevcuttur. “Gül”ün süsleme sanatlarında ve özellikle mezar taşları üzerinde görülmesinin sebebi ilahi güzelliği sembolize etmesi ve Hz. Muhammed'in remzi olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden “verd-i Muhammed!” veya “gül-i Muhammed!” isimleri de verilen gülün kokusunun, Hz. Muhammed'in kokusu olduğuna inanılır.

Sarıklarda, kavuklarda ve diğer başlıklarda bu motife sıkça rastlanır. Goncai gülün açılmamış, yani “halvet” halidir. “Yakasız dar, teng-dil, yüzünü dürmüş, uykuya varmış” gibi sözlerle de ifade edilen gonca “mahzen-i esrar” diri dudaklarda “hem-raz” dır. Gonca sırrını sakladığı halde gül açılıp saçılarak sırrını âleme ifşa etmektedir. Başların tacı olan gül, aynı zamanda cennet çiçeğidir. İbrahim Peygamber'in, ateşe atılınca gül bahçesine düştüğüne inanılır.

“Sümbül” motifi, Halvetiliğin ve Sümbüllüye tarikatının sembolü olarak kullanılmıştır.

“Yasemin çiçeği”, Hz. Fatıma'nın sembolüdür. Mezar taşları üzerinde çok çeşitli çiçeklerin stilize edilerek kullanıldığı görülür. Bunun yanı sıra çiçeklerin natüralist yani tabiattan olduğu gibi alınarak ta kullanıldığına şahit oluruz. “Lale, gül, sümbül, karanfil, yıldız çiçeği, buhur-ı Meryem, şakayık, küpe çiçeği, hasekiküpesi, nergis, süsen” ve birçok çiçek taşların üzerinde açmaya devam etmektedir.

XVI. ve XVII. yüzyılda bulaşıcı hastalıktan ölen çocuk sandukalarının üzerleri kumaş desenleriyle kaplıdır ve bel kısımlarına işlenen kemer üzerindeki ‘lama’ ya da “hançer” hayatlarının kısa kesildiğini anlatır. Hançer motifi, ruh ve bedenin alakasının kesilmesini de ifade etmektedir. Bu motif Orta ve iç Asya'da tasvir edilmiş olup kurban, yemin, itaat, sadakat

gibi önemli konuların sembolü olması ve ölünün ruhunu şeytan ve kötü ruhlardan koruduğuna inanılması bu motifin mezar taşları üzerinde tasvirine sebeptir. Taun yani vebadan ölenlerin mezar taşlarına dairevi işaretler hakk edilirdi.

Kadın mezar taşlarında kadının takıları ve özellikle kadını simgeleyen süs motiflerine yani “gerdanlık, küpe, broş, çiçek” gibi motiflere oldukça sık rastlanır. Kadın mezar taşlarında bir dönemden sonra Batı tesiri süsleme çok fazla hissedilir ve çok süslü mezar taşları görülür. Gelinlik çağına gelmeden ölen kızların mezar taşlarında kitabenin üzerinde gelinin boynunu ve hotozunu andıran kabartma ve işlemler görülür. Taşın boyun kısmına çeyiz sembolü olan “gerdanlık ve küpeler” işlenir. Yüzün olduğu boşluğu da çiçekler doldurur. Uzaktan bakıldığında çiçeklere sarılmış bir kadın heykelini andıran taş, sembolizm açısından bir zirvedir. Yine gelinlik çağına ölen genç kızların mezar taşlarına işlenen “Ters Lale” yahut “Ağlayan gelin” çiçeği Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da baharda açan, çiçekleri aşağıya bakan bir bitkidir. Ters lale, Hristiyanlar’ca da kutsal bir çiçektir. Hz. İsa çarmıha gerildiğinde Hz. Meryem’in döktüğü gözyaşlarıyla yetiştiğine inanılan bu çiçek, Asurlularda her sabah göbeğinden su akıttığı için “Ağlayan lale” adıyla anılmaktaydı.

“Mühr-i Süleyman “motifi; bolluk, bereket ve güç sembolü olarak kullanılır. İç içe geçmiş iki üçgenden oluşan altıgen yıldız şeklindeki motifin, Süleyman Peygamber’in yüzüğünden mülhem olduğu ve üzerinde ism-i azam’ın yazılı olduğu rivayet edilir. İsm-i azam ise, Allah’ın en büyük adıdır. Yahudiler bu motifi meydana getiren üçgenlerdeki her açığa: İbrahim, İshak, Yakup, Musa, Harun ve Davut peygamberi isnat ederler. Yüzüğün üzerindeki üçgenler tılsımlı kabul edilir. Bir inanışa göre, üçgen stilize edilmiş bir gözdür. Bu açıdan ele alınca üçgenleri her yöne bakan gözler olarak ta kabul etmek mümkündür. Halk arasında kullanılan “vakitsiz ölüm” tabiri de anne ve babasından önce vefat eden kişiler için kullanılırdı.

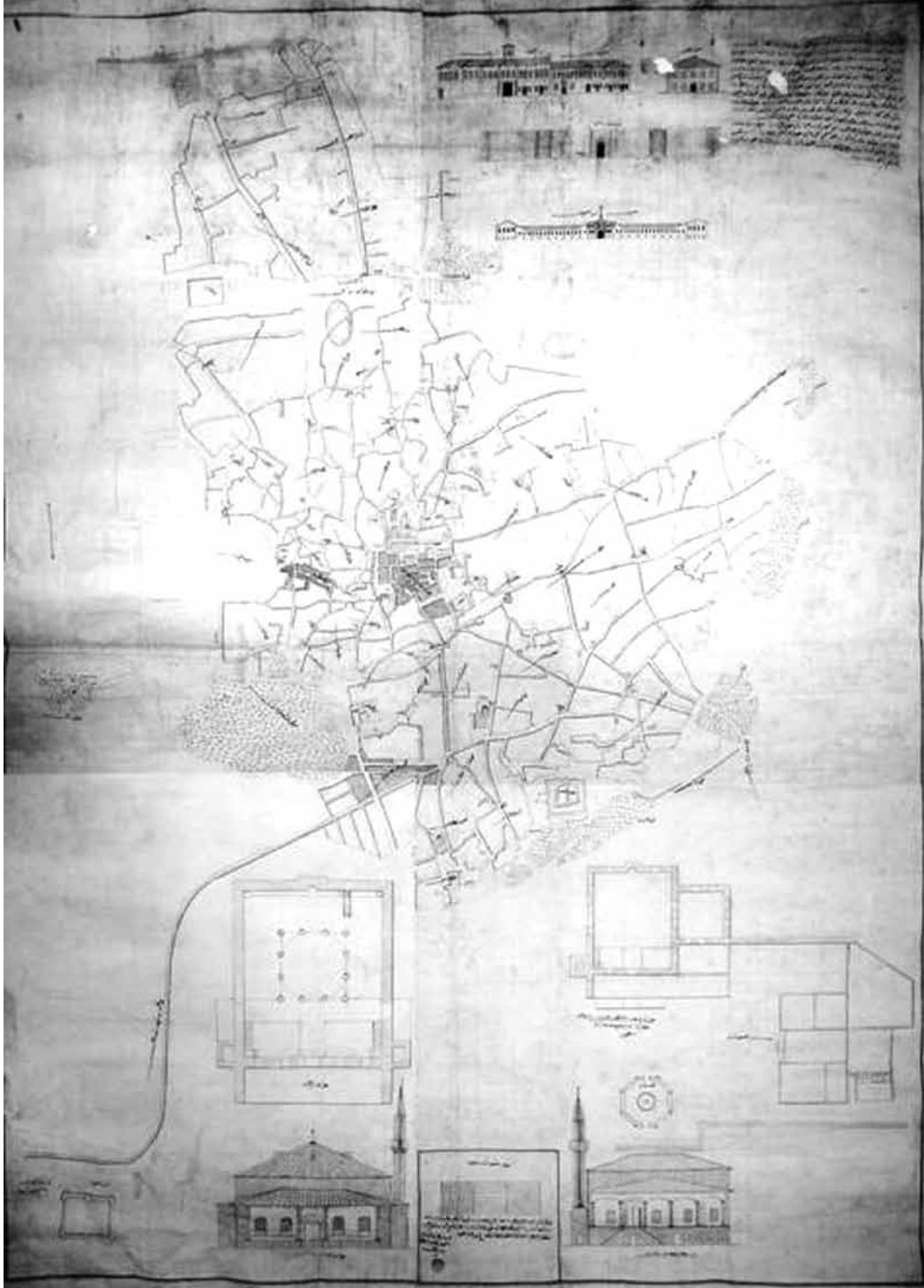
Mezar taşları üzerindeki simge ve semboller muhakkak bu kadarla sınırlı değildir. Bugün bazı insanlarımızın yanlarından geçerken sadece “bakıp geçtikleri” mezar taşlarımız kültür ve medeniyetimizin tapu kayıtlarıdır. Kısaca, mezar taşları herkesin bir gün fani olacağının simge ve sembolleridir.

MEZAR TAŞLARINDA GEÇEN LAKAPLAR VE AİLE İSİMLERİ

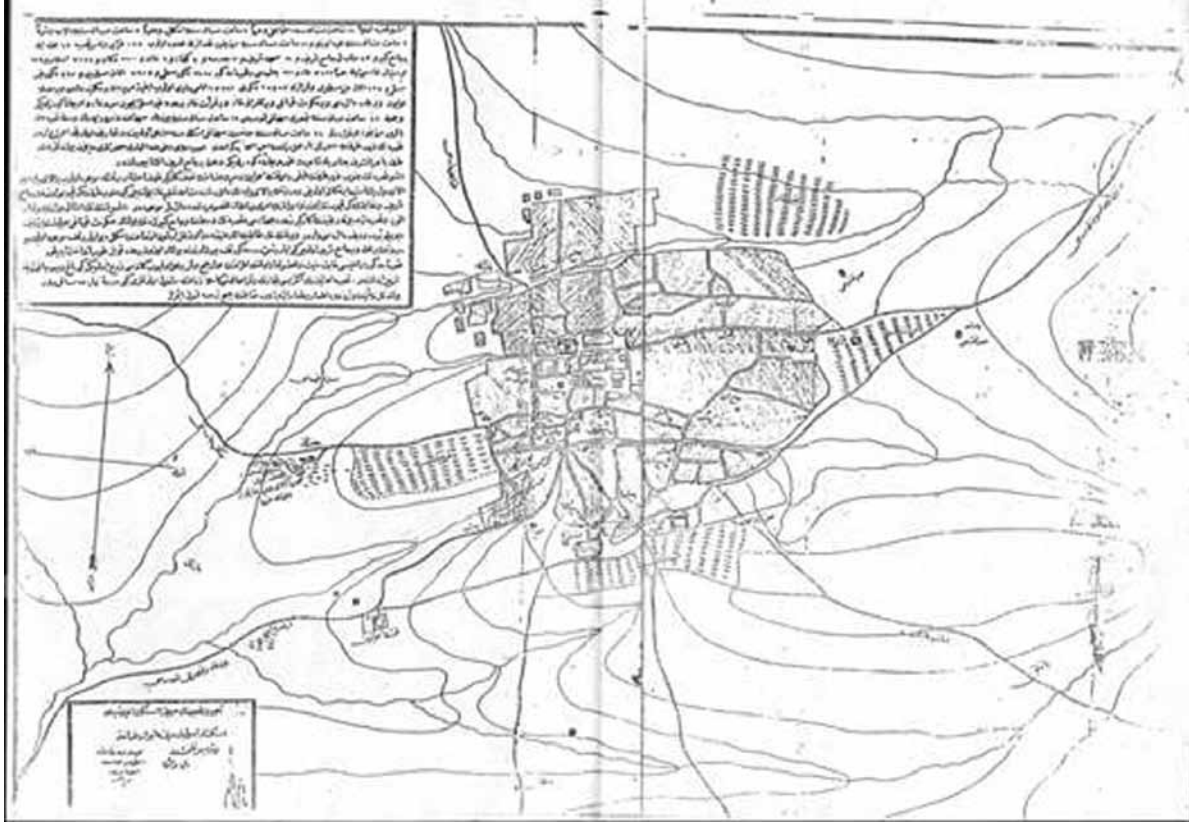
Abdurrahmanzâde	Kadifezâde
Ak Mehmed	Kadirbeyoğlu
Alaybeyzâde	Kalelizâde
Arabzâde	Kamidzâde
Ayanoğlu	Karaalemdârzâde
Badakzâde	Karaalizâde
Battalâde	Karamüftü
Bezginzâde	Karagözzâde
Bozdoğan	Kaşkarmiroğlu
Bozdoğanzâde	Kayserili
Burhanoglu	Kısıklıhoca
Celebzâde	Kolağası
Cellâdzâde	Kümbüloğlu
Ceridzâde	Kürkçüzâde
Cincizâde	Leblebicizâde
Cücükzâde	Leylicizâde
Çerçicizâde	Madenzâde
Çerkes Bilâlzâde	Mavralzâde
Çerkezzâde	Mazlumzâde
Çorumluâde	Musaağazâde
Çuhâdârzâde	Niğdeli
Dağıstanlı	Ölçekzâde
Damadzâde	Paşazâde
Darendeli	Sabuncuzâde
Duhancısalihzâde	Seydimzâde
Erzurumoğlu	Şecâeddinzâde
Giridli	Terlemezzâde
Hacıabdurrahmanzâde	Tomuşzâde
Hacıbattalzâde	Tonuşzâde
Hacıdedezâde	Topçuzâde
Hacıizzetzâde	Tütüncüzâde
Hacıkerimoğlu	Tütün[cü]zâde
Hacımahmudzâde	Ustazâde
Hayranoğlu	Veliyyüddinpaşazâde
İmamoğlu	Yozgatlı
İrebzâde	

ÇORUM MEZARLIKLARI

Çorum merkezde günümüzde üç büyük mezarlık bulunmaktadır. Bu mezarlıklar Ulumezarlık, Hıdırlık mezarlığı ve Çiftlik mezarlığıdır. Çalışmamıza konu olan Ulumezarlık ve Hıdırlık mezarlıkları yaklaşık olarak iki yüz yıla yakın en eski ve tarihi taşların bulunduğu mezarlıklardır. Mezarlıklar hakkında genel bilgiler bize; Osmanlı arşivlerinde ve Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan iki adet Osmanlı dönemi haritaları vasıtasıyla ulaşmaktadır. 1892 tarihli Osmanlı Arşivlerinde bulunan harita.

Diğer harita ise 1892 tarihli Yüzbaşı Haritası olarak isimlendirilen haritadır.

Bu iki haritaya göre Çorum’da dokuz mezarlık bulunmaktadır. Mezarlıkların isimleri Dud Dede Mezarlığı (Bugün Adliye Sarayı olan Eski Cezaevinin bulunduğu yerde olan mezarlık), Pir Baba Mezarlığı, Mürsel Mezarlığı, Milönü Mezarlığı, Kale Mezarlığı, Azab Ahmet Mezarlığı, Sarılık (Çiftlik) Mezarlığı, Ulu Mezarlık, Hıdırlık Mezarlıklarıdır. Günümüzde bu mezarlıklardan sadece Hıdırlık Mezarlığı, Ulumezarlık ve Çiftlik Mezarlıkları kalmıştır. Diğer mezarlıklardan Pir Baba Mezarlığı Park, Dud Dede Mezarlığı park ve Adliye Sarayı, Milönü, Mürsel, Azab Ahmet, Kale Mezarlıklarının yerleri ev olmuştur.

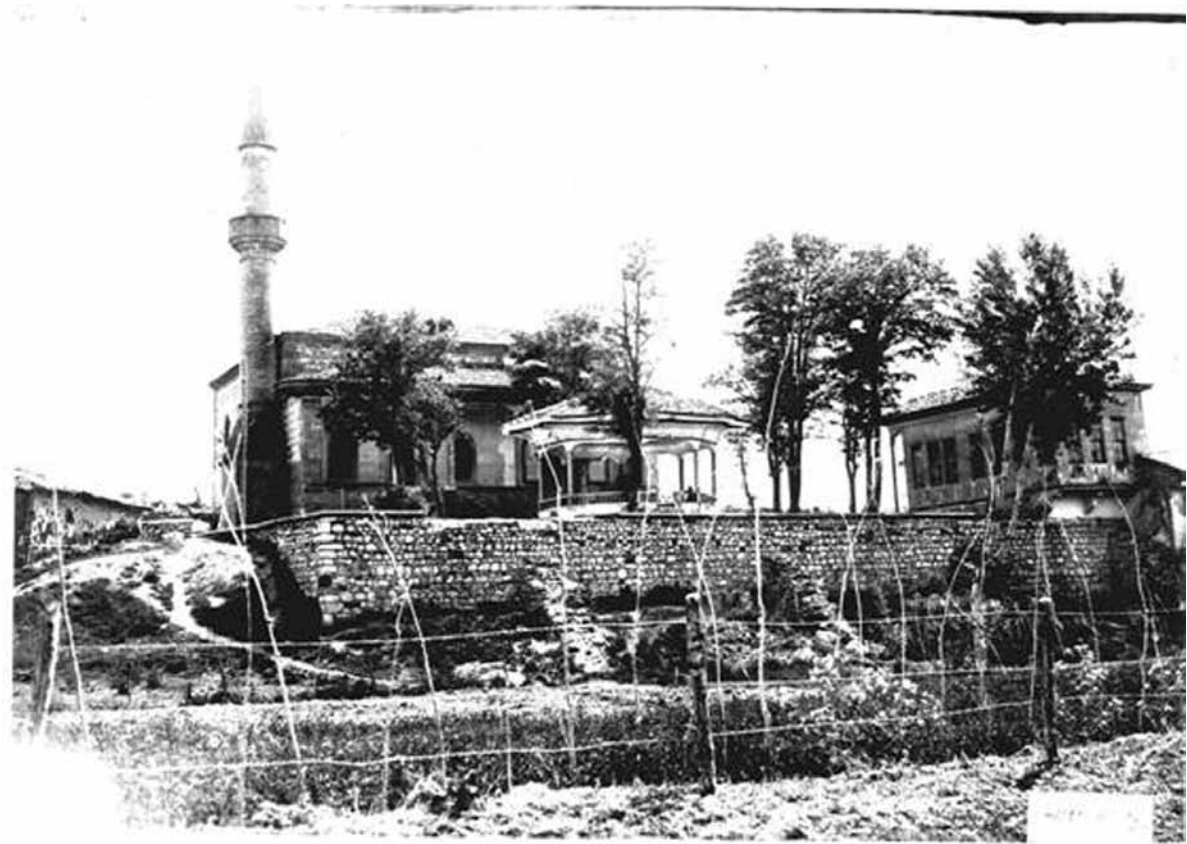
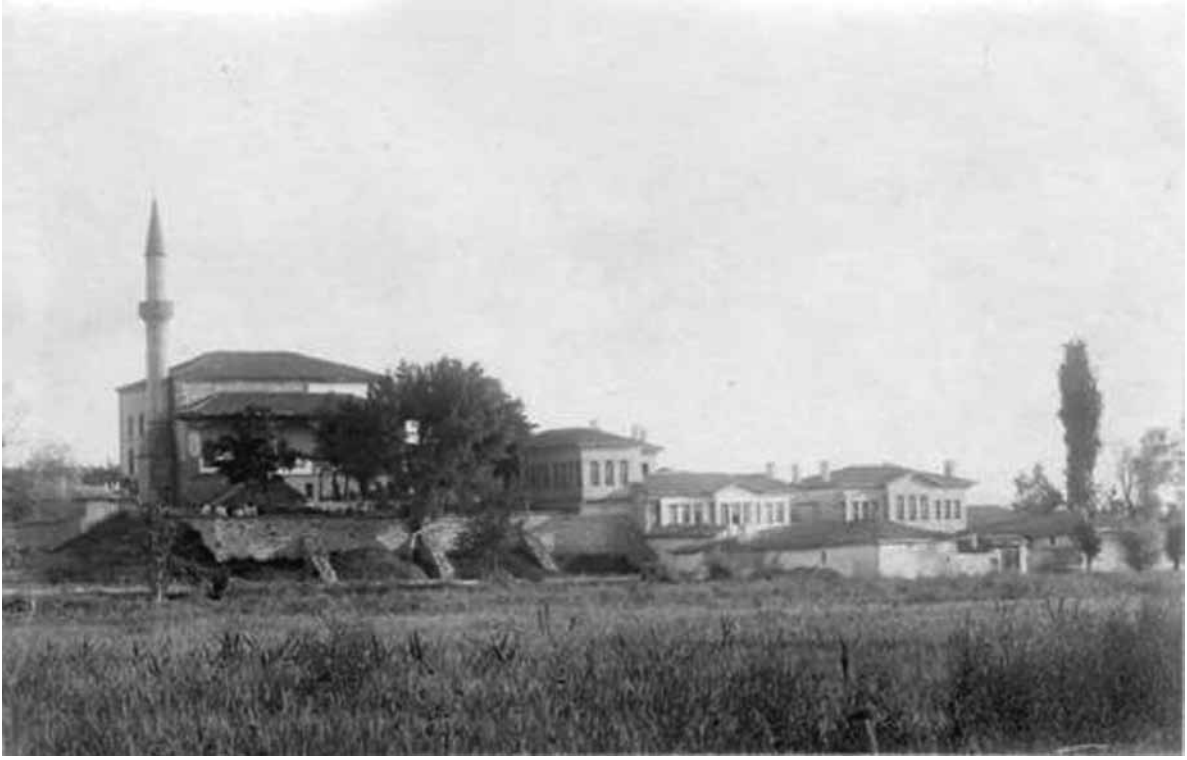
I.BÖLÜM

HIDIRLIK MEZARLIĞI

HIDIRLIK CAMİİ 'NİN GÖRÜNÜŞÜ

1930'lu yıllar Hıdırlık camii ve Külahi Dergahı

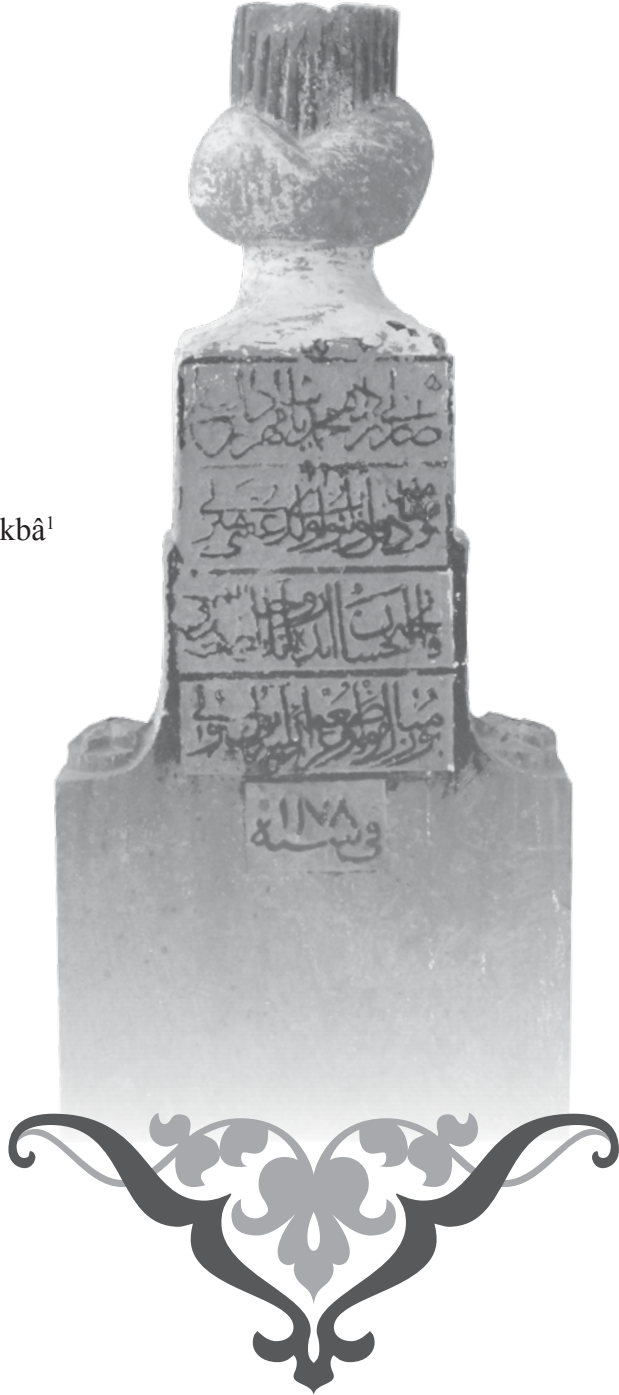

HIDIRLIK MEZARLIĞI ERKEK MEZAR TAŞLARI

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:1

- 1.Sarızâde Mehmed Paşa mühürdâr-ı Ali
- 2.Bu makâmına defn olunup oldu ukbâ¹ menzili
- 3.Fâtiha ihsân ede rûhuna
- 4.bu mübârek mevzie uğrar evliyâ
5. Fî sene 1178, [m.1764]

¹ Ukbâ: Ahiret

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:2

1. Ben bir gül idim rengin vedâ da²
2. Soldurdu rüzgâr attı beni hâna
3. Giryândır³ pederle vardım amma
4. Figân-ı mader⁴ çıktı eflâke⁵
5. Yâ erhamerrâhimin irhamnâ
6. Bi hürmeti seyyidine'l Mustafa
7. Çerkes Bilalzâde İsmail Kemal Efendi
rûhuna el-Fâtiha
8. 8 [h.] Zilhicce sene 1240, [m.24.07.1825]

² Vedâ: Ayrılış, Ayrılık

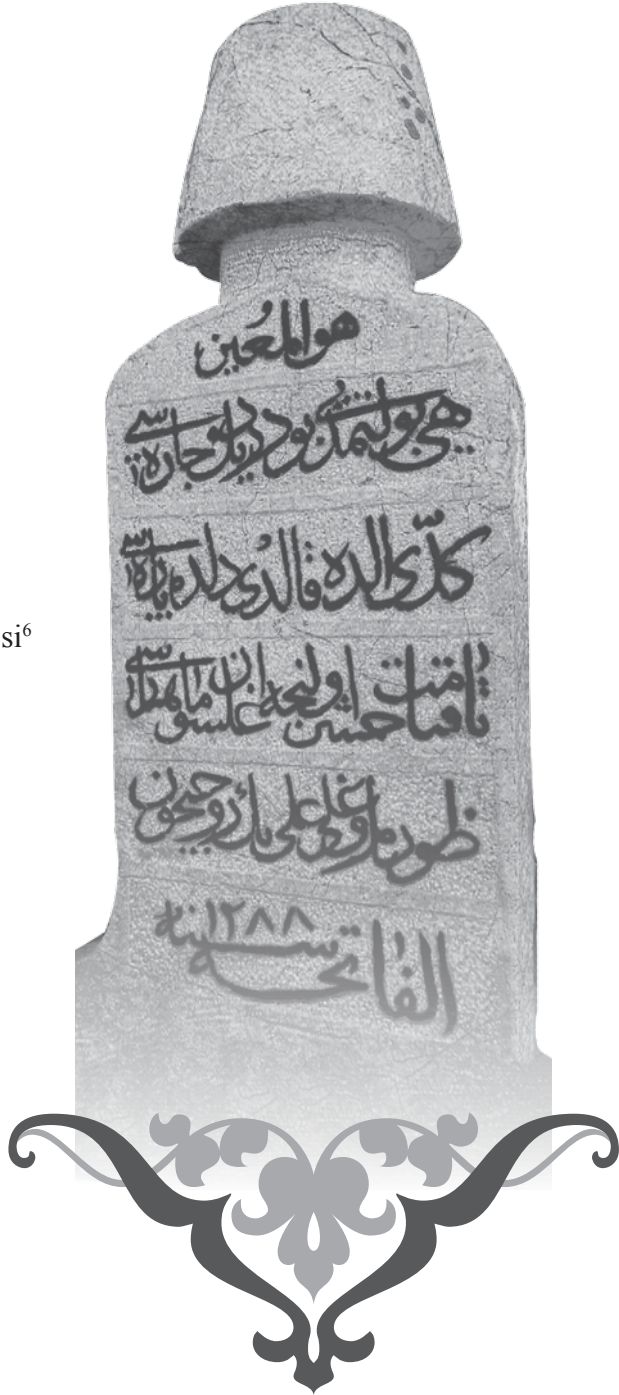
³ Giryân: Gözyaşı, Döken, Ağlayan

⁴ Figân-ı Mader: Ana Feryadı

⁵ Eflâk: Gökler, Felekler

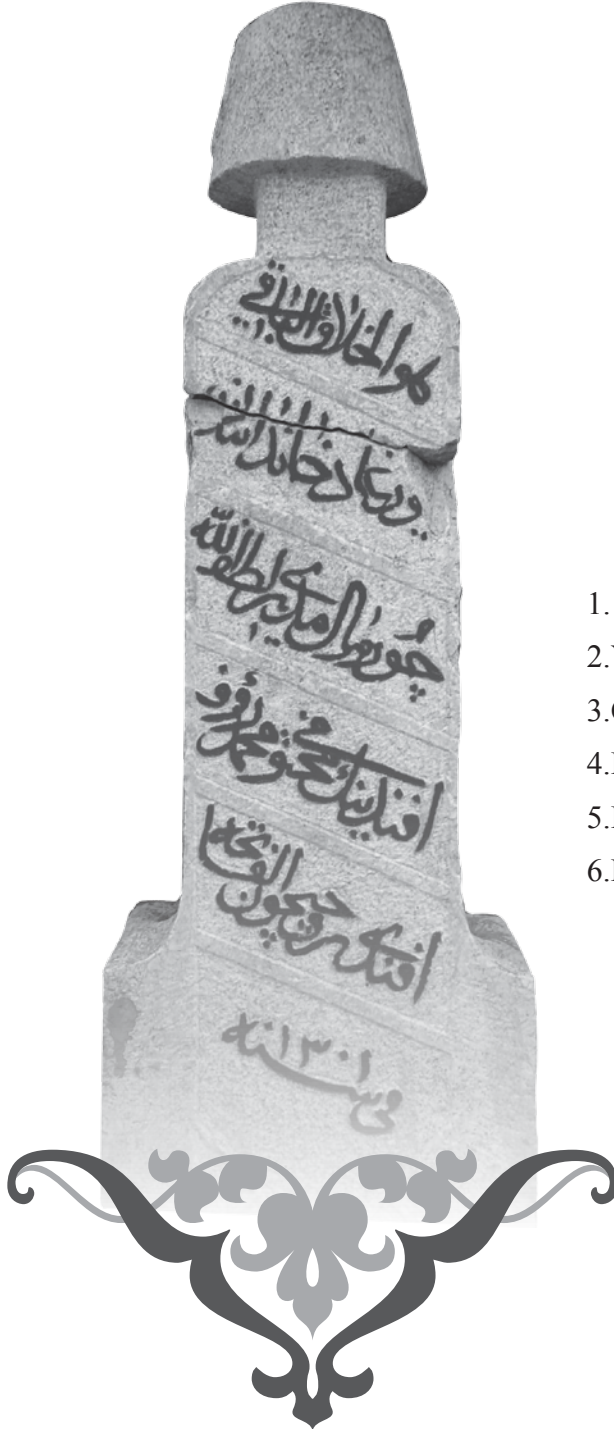
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:3

- 1.Hüve'l-mu'în
- 2.Hay bulunmadı bu derdin çaresi
- 3.Küllî elde kaldı dilde yarası
- 4.Tâ kıyâmet haşr olunca ağlasun ma hiyesi⁶
- 5.Erzurumoğlu Ali Bey rûhıyçün
- 6.el-Fâtiha [Fî] sene 1288, [m.1871]

⁶ Ma-Hiye: Ol Şeyki

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:4

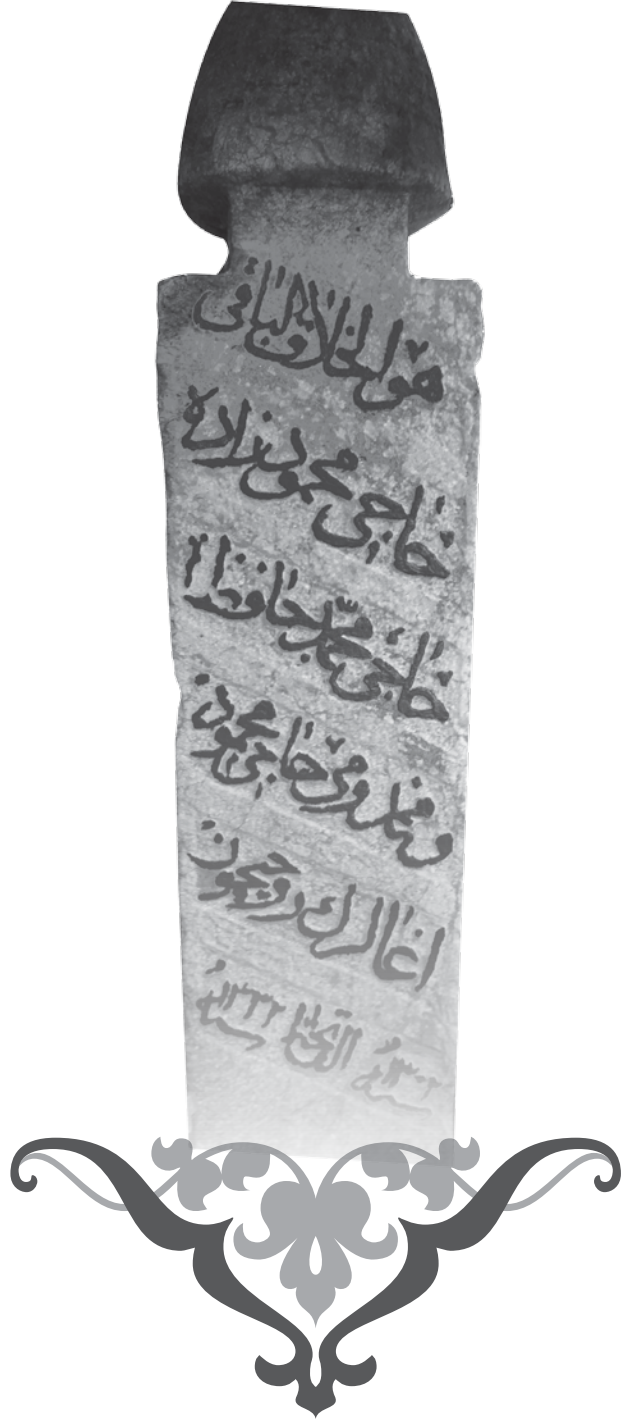

1. Hüve'l-hallâkû'l-bâkî
2. Yozgat hânedânından
3. Çorum mal müdürü Lütfullah
4. Efendi'nin mahdûmu⁷ Mehmed Rauf
5. Efendi ruhıyçün el-Fâtiha
6. Fî sene 1301, [1883]

⁷ Mahdûm: Oğul, Evlâd

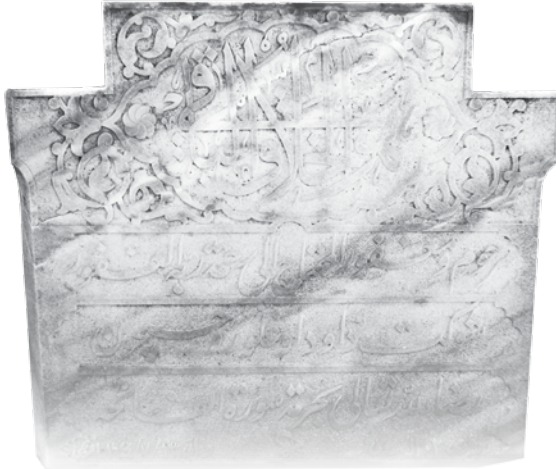
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:5

- 1.Hüve'l-hallâkû'l-bâkî
- 2.Hacımahmudzâde
- 3.Hacı Muhammed Hafız
- 4.ve mahdûmu⁸ Hacı Mahmud
- 5.Ağaların Rûhıyçün
- 6.Fî sene 1302, [1884] el-Fâtiha [Fî] sene 1322 [1904]

8 Mahdûm: Erkek Evlad

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:6

- 1.Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
- 2.Merhûm ve mağfûr⁹ el-muhtâc ilâ-rahmet-i rabbihi'l-gafûr
- 3.Şevket Davudoğlu Rûhiyçün
- 4.Rızâullahu Teâlâ bi hürmetihi suretü'l-Fâtiha
- 5.Doğumu: Rûmi [Fî] sene 1302, [m.1886], vefâtı 23/7/1944 Efrenci¹⁰

⁹ Mağfûr: Rahmetli Olmuş

¹⁰ Efrenc: Miladi

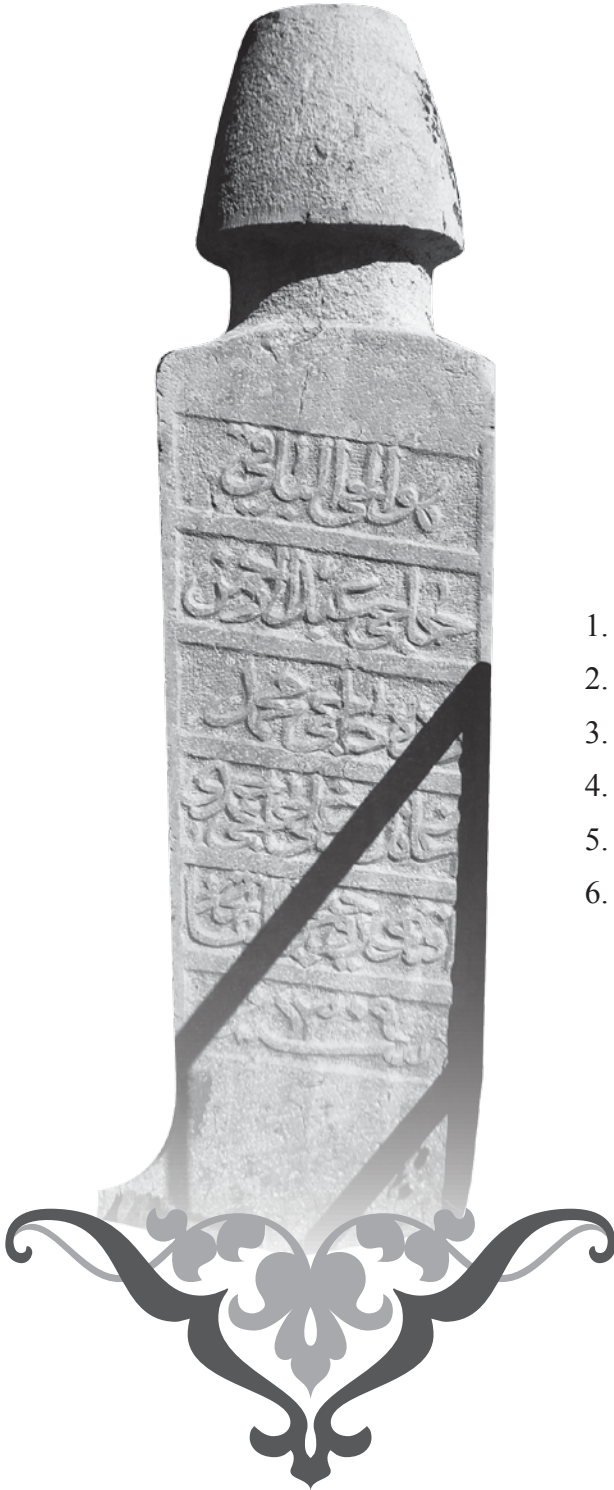
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:7

1. Hüve'l-Bâkî
2. İrci'i emri nüzul etdi hemân
3. Rûhu teslim eyleyüb uçu bu can
4. Ne kadar âlemde olsa ulu şân
5. Tâ diger iki taş olur nişan
6. Kayserili mülâzım Hacı Osman
7. Ağa'nın mahdûmu¹¹ Ali
8. Hafız'ın Rûhıyçün
9. el-Fâtiha [Fî] sene 1309, [m.1893]

11 Mahdûm: Erkek çocuk

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:8

1. Hüve'l hayyü'l-bâkî
2. Hacıabdurrahmanzâde
3. Hacı Mehmed
4. Ağa'nın oğlu Çelebi Hamdi
5. Efendi Rûhıyçün el-Fâtiha
6. [Fî] sene 1309, [m.1893]

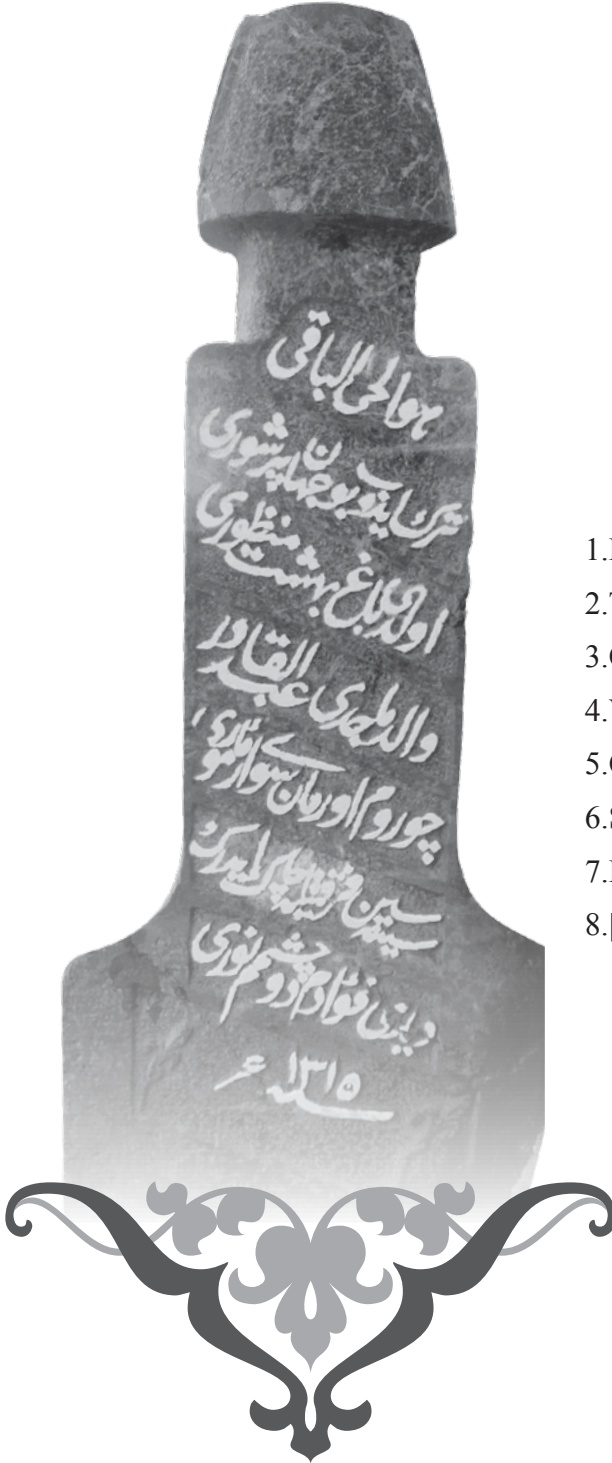
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:9

1. Hüve'l-Bâkî
2. Olma mağrur ve mukayyed¹²
3. Mâl ile ikbâl ile
4. Câh¹³ ile evlâd ile
5. Sevdây-ı istikbâl ile
6. Bil fenây-ı âlemi¹⁴
7. Hâlimden istidlâl¹⁵ eyle
8. Senin kabrin Fâtiha ister
9. Lisân-ı hâl ile
10. Karaalemdârzâde el Hâcî Ali
11. Ağa'nın Rûhıçün el-Fâtiha
12. [Fî] sene 1315, [m.1899]

12 Mukayyed: Bir İşe Ehemmiyet Veren. İşine Önem Verip Bakan
13 Câh: Makam, Mansıb, Kadr, İtibar.
14 Fenây-ı Alem: Geçici Dünya
15 İstidlâl: Delil Getirmek. Bir Delile Dayanarak Netice Çıkartmak

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:10

1. Hüve'l-hayyü'l-bâkî
2. Terk idüb bu cihân-ı pür-şuri¹⁶
3. Oldu bağ-ı behişt¹⁷ menzûr¹⁸
4. Vâlid-i mâcidi Abdulkadir
5. Çorum orman süvâri me'mûru
6. Sinesin fırkatle¹⁹ çâk iderek
7. Diyâr-ı fuâdım²⁰ rû²¹ çeşmim²² nuru
8. [Fî] sene (h) 1315, [m.1897]

16 Cihân-ı Pür-Şuri: Çok Karışık Cihan

17 Behişt: Cennet

18 Menzûr: Adanmış, Nezrolunmuş, Va'dedilmiş, Adak Olarak Belirtilmiş

19 Fırkât: İftirak, Dostlardan vesâir Sevdîği Şeylerden Ayrılış

20 Fuâd: Kalp, Gönül

21 Rû: Yüz

22 Çeşm: Göz

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:11

- 1.Hüve'l-hallâkûl-bâkî
- 2.Olur elbet binayı ömr harâb
- 3.İttekullahe ya ulül el bâb
- 4.Cümle-i mümkinat halikdir
- 5.Men tevellâ bi ha leke kad cân
- 6.Nûr-ı rahmetle şâd²³ kâm²⁴ olsun
- 7.Etdi Ebû Bekir Efendi adne²⁵ şitâb²⁶
- 8.Çorum mekteb-i rüşti²⁷ mu'allimi sânisî²⁸
- 9.Ebu Bekir Vesmi Efendi'nin Rûhıyçün Fâtiha
- 10.[Fî] sene 1316, [m.1900]

23 Şâd: Sevinçli, Ferahlı, Memnun, Mesrur, Şen, Bahtiyar

24 Kâm: İstek. Arzu. Maksad. Murad. Dilek. Lezzet

25 Adn: Cennet

26 Şitâb: Koşmak

27 Mekteb-i Rüşti: Bugünkü orta okulların seviyesinde bulunan altı sınıflı eski mektepler

28 Muallim-i Sani: İkinci Öğretmen

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:12

1. Hüve'l-Bâkî
2. Çorum kurâları²⁹ şer' iyye nâ'ibi³⁰
3. Karaalemdârzâde Ömer Efendi'nin
4. Rûh-ı pâkine³¹ anın hemân
5. Eyle ihsân seb'al³² mesâni³³
6. Rûhıyün el-Fâtiha
7. [Fî] sene 1318, [m.1902]

29 Kurâ: Köyler

30 Nâ'ib: Kadı Vekili

31 Rûh-ı Pâkine: Temiz Ruhlu

32 Seb': Yedi

33 Mesâni: Bir Şeyin Tekrarı. İki. Çift. Mükerrer.

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:13

1. Ah mine'l-mevt
2. Nice bî-girye³⁴ söyleyem târihi âh
3. Ağladı cümle ins ü cân eyvâh
4. Kamidzâde el-Hâc Osman kemine³⁵ mâh³⁶
5. Rûhıyçün el-Fâtiha sene 1321, [m.1905]

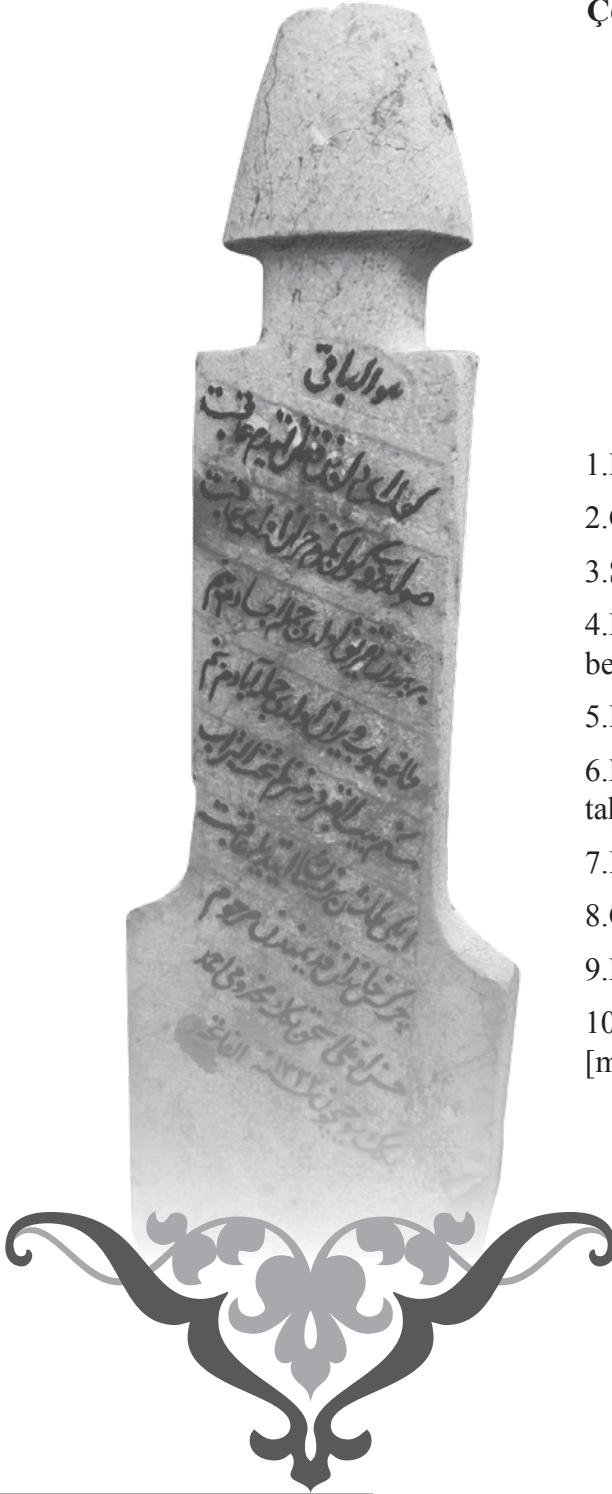

34 Bî-Girye: Gözyaşıyla

35 Kemine: Hakir. Aşağı. Dûn. Aciz. Noksan. Eksik.

36 Mâh: Gökteki Ay, Kamer

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:14

1. Hüve'l-Bâkî
2. Gül ey dilber figân³⁷ itdim âkibet³⁸
3. Soldurup gül benzim hazân³⁹ oldu âkibet
4. Birbirinden tefrîk⁴⁰ oldu cümle ecsâdım⁴¹ benim
5. Dağılub virân oldu cümle abâdım⁴² benim
6. Meskenim beytü'l kabirdir, menzîlim tahte'l-türâb⁴³
7. İki taş bir nişân itdirile akibet
8. Çerkez handân kadîminden merhûm
9. Hasanoğlu İshak Bey'in mahdûmu⁴⁴ Ahmed
10. Bey'in Rûhıyçün [Fî] sene (h) 1322, [m.1904] el-Fâtiha

37 Figân: Ağlayıp Sızlama, Bağırıp Çağırma
38 Âkibet: Bir Şeyin Sonu. Nihayet. Netice, Sonuç, Sonunda
39 Hazân: Güz, Sonbahar, Solgun
40 Tefrîk Olmak: Ayrılmak
41 Ecsâd: Cesedler. Cisimler. Tenler. Vücutlar
42 Abâd: Mamur, Bayındır, Ebedler, Sonsuz Gelecek Zamanlar
43 Tahte'l-Türâb: Toprağın Altı
44 Mahdûm: Erkek Evlad

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:15

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Çorum sancağı hanedân-ı
3. Kadîmî⁴⁵ ve tüccâr-ı mu'teberândan⁴⁶.
- 4.Duhâncı⁴⁷ Salihzâde el-Hâc
- 5.Süleyman Salim İbn-i el-Hâc
- 6.Muhammed ve cemî'-i ehli imân⁴⁸
- 7.Rûhlarına el-Fâtîha
8. 1 Ağustos fî sene 1325, [m.14.08.1909], 12
Receb [Fî] sene (h) 1323, [m.12.09.1905]

45 Kadîm: Eski

46 Mu'teberân: Bir Yerin, Bir Mesleğin Veya Bir Sınıfın İleri Gelenleri, Şerefli, Haysiyetli

47 Duhâncı: Tütüncü

48 Cemî-i Ehli İmân: Ehli İmanın Tamamı

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:16

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Çorum Redif⁴⁹
- 3.Tâbûr Kâtibi Ekinli
- 4.Mustafa Efendi'nin
- 5.Rûhıyçün el-Fâtiha
- 6.[Fî] sene 1324, [m.1908]

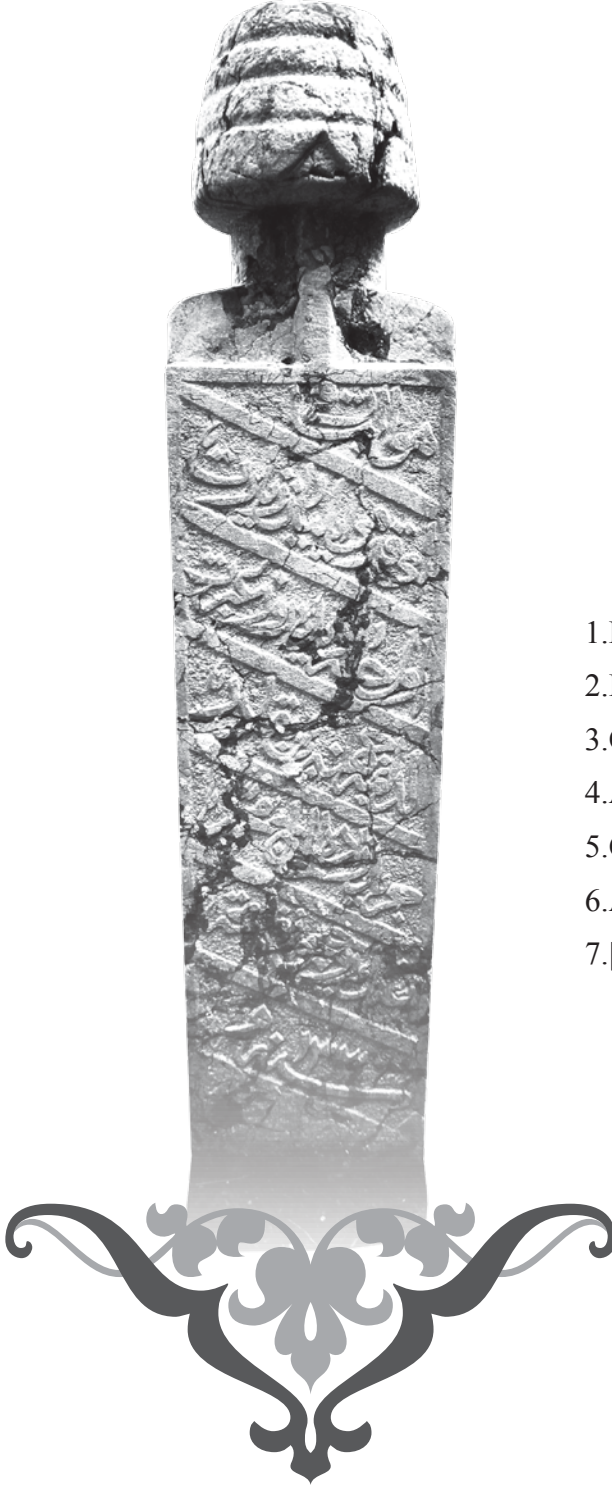
49 Redif: Terhis Olup İhtiyata Geçen Asker.

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:17

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Kadifezâde Halil
- 3.Rüşdü Efendi'nin
- 4.Rûhıyçün el-Fâtiha
- 5.[Fî] sene 1327, [m.1911]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:18

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Ey kabrimi eyleyen ziyâret
- 3.Ol halime dîde rûz-ı ibret⁵⁰
- 4.Aldanma cihâna bi-bekâdır⁵¹
- 5.Ceridzâde el-Hâc Mehmed
- 6.Ağa'nın Rûhıyçün Fâtiha
- 7.[Fî] sene (h)1330, [m.1911]

50 Dîde-i Rûz-ı İbret: Gün Boyunca İbret Gözüyle Bak

51 Bi-Bekâ: Bekasız, Devamsız, Geçici

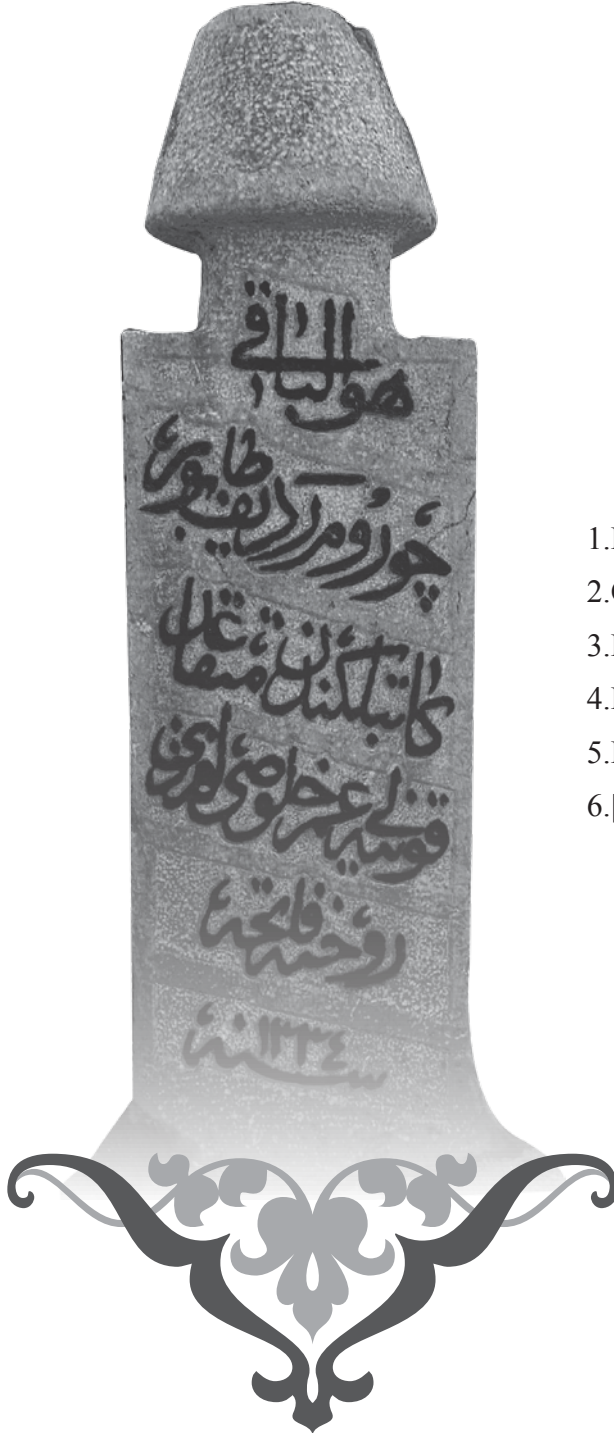
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:19

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Hanedân-ı kadîmden
- 3.Tütüncüzâde
- 4.Hacı Bey bilâ
- 5.Veled⁵² itdi
- 6.Vefât Rûhıçün
- 7.Fâtiha salâvât
- 8.[Fî] sene (h) 1333, [m 1914]

52 Bilâ Veled: Çocuksuz

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:20

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Çorum redîf taburu
- 3.Katibliğinden mütekâ'id⁵³
- 4.Konyalı Ömer Hulusi Efendi
- 5.Rûhuna Fâtiha
- 6.[Fî] sene 1334, [m.1918]

53 Mütekâ'id: Emekli

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:21

- 1.Hüve'l-hallâkûl-bâkî
- 2.Darende tüccâr-ı
- 3.Mu'teberesinden⁵⁴
- 4.Ceridzâde Hâcî
- 5.Hasan Ağa'nın
- 6.Rûhıyçün Fâtiha
- 7.[Fî] sene 1336, [m.1920]

⁵⁴ Mu'teber: İnanılır, Güvenilir, İtibar Gören

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:22

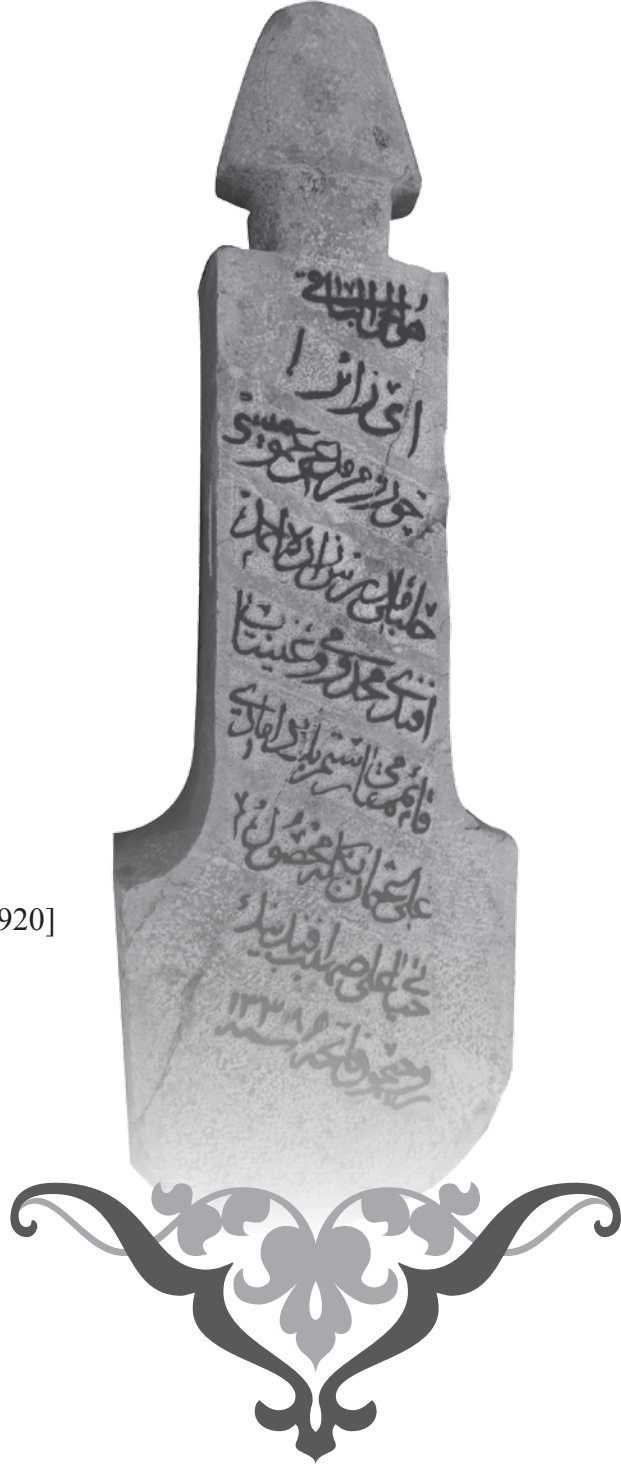
- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Ey kabrimi eyleyen ziyâret
- 3.Ol halime dîde rûz-ı ibret⁵⁵
- 4.Cân cihândan ayrıldı amma
- 5.Buldu Cenâb-ı Mevlâya vuslât⁵⁶
- 6.Kürkçüzâde Mehmed Galip
- 7.Efendi'nin Rûhıyçün Fâtiha
- 8.[Fî] sene (h)1337, [m.1919]

55 Dîde Rûz-ı İbret: Gün Boyunca İbret Gözüyle Bak

56 Vuslât: Sevdiğine Kavuşma

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:23

- 1.Hüve'l-hayyü'l-bâkî
- 2.Ey zâir
- 3.Çorum müddeî-i umûmisi⁵⁷
- 4.Halebli Müderriszâde Ahmed
- 5.Efendi'nin mahdûmu ve Ayıntâb
- 6.Kâimakâmı Rüstem Bey damadı
- 7.Ali Osman Beyle mahsûl-i
- 8.Hayâli Ali Suheyb Efendi'nin
- 9.Rûhıyçün Fâtiha [Fî] sene (h) 1338, [m.1920]

57 Müddeî-i Umûmi: Savcı

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:24

1. Hüve'l-hallâkû'l-bâkî
2. Kime sâki⁵⁸ felek lûtûfla sundu bâde⁵⁹
3. İşte cam-ı eceli içdi alaybeyizâde
4. İrci'î emri şerîfin işidince nagâh⁶⁰
5. Hacı Said Ağa cân etti behişt⁶¹ âbâde⁶²
6. Medrese mescid ve mekteb dahi çeşme-i asâ⁶³
7. Nice hayrâta⁶⁴ delil olmuş idi dünyada
8. Didi târih-i arefede⁶⁵ bin üç yüz kırk dokuz
9. Haşr ide Hâzret-i Osman'la Hakk ukbâda⁶⁶
10. [Fî sene] 1349, [m.1933]

58 Sâki: İçecek Sunan

59 Bâde: İçki, Şarab

60 Nagâh: Birdenbire, Ansızın, Hemen

61 Behişt: Cennet

62 Abâd: Mamur, Bayındır, Ebedler, Sonsuz Gelecek Zamanlar

63 Çeşme-i Asâ: Kurumuş Çeşme

64 Hayrât: Sevap İçin Allah Rızası Yolunda Yapılan İyilikler

65 Târih-i Arefe: Bilinen Tarih

66 Hakk-ı Ükbâ: Ahiret

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:25

- 1.El-bâkî
- 2.Çorum Redîf
- 3.Taburu Yüzbaşı
- 4.Reşid Efendi
- 5.Mahdûmu⁶⁷ Tevfik
- 6.Ali İzzeddin rûhuna Fâtiha
- 7.[Fî] sene (h) 1314, [m.1896]

67 Mahdûm: Erkek Evlâd

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:26

- 1.Hüve'l-hayyü'l-bâkî
- 2.Mustafa Tütüncü mahdûmu
- 3.Fikret Tütüncü Rûhıyçün
- 4.Lillâhi'l-Fâtiha
- 5.Tevellüdü 1925
- 6.Vefâtı 29 Eylöl 1954

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:27

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Şecâeddinzâde
- 3.Lütfi Efendi
- 4.Rûhıyçün
- 5.Fâtiha
- 6.sene 1931

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:28

- 1.Hüve'l-hallâkû'l-bâkî
- 2.Olma mağrur ve mukayyed
- 3.Mâl ile ikbâl ile
- 4.Câh⁶⁸ ile evlâd ile
- 5.Sevdây-ı istikbâl ile
- 6.Bi'l-fenây-ı âlemi⁶⁹
- 7.Halimden istidlâl⁷⁰ eyle
- 8.Seng-i kabrim Fâtiha
- 9.İster lisân-ı hal ile

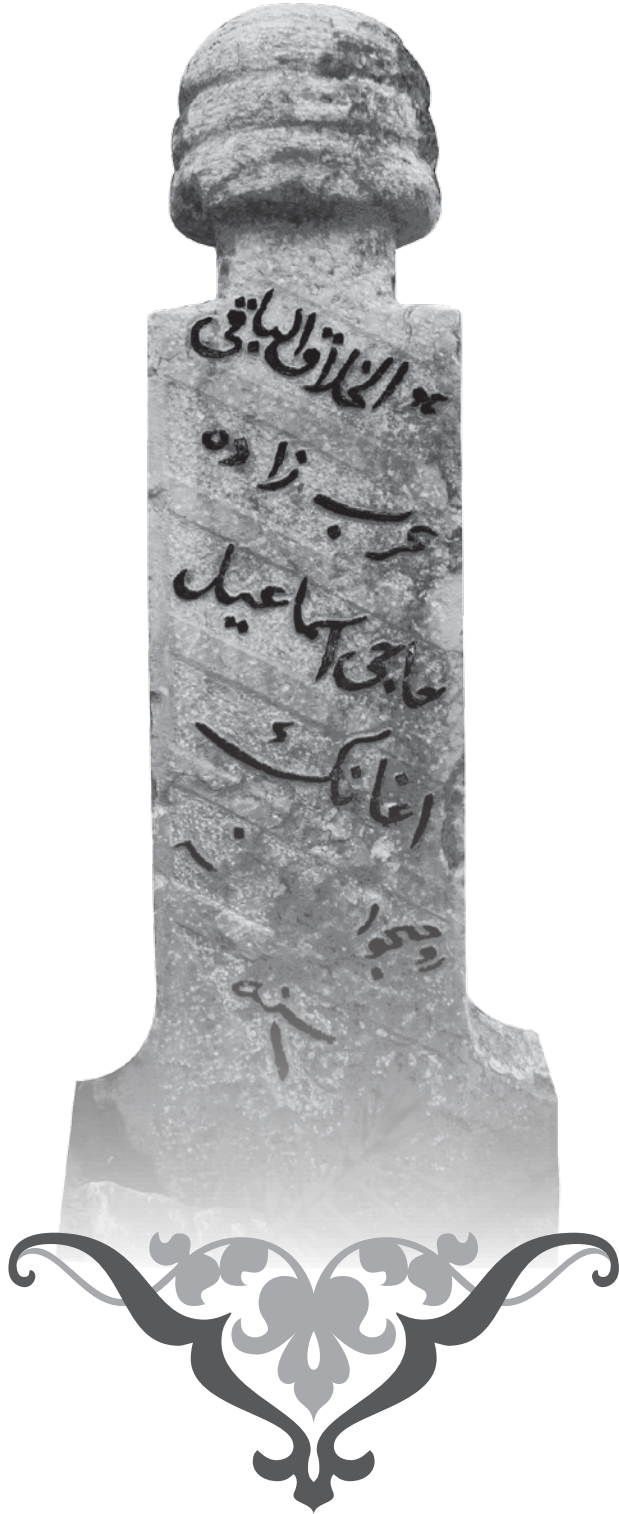
68 Câh: Makâm, Mansıb. Kadr, İtibar.

69 Fenây-ı Âlem: Geçici Âlem

70 İstidlâl: Delil Getirmek. Bir Delile Dayanarak Netice Çıkartmak

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:29

1. Hüve'l Hallaku'l Baki
2. Arab zâde
3. Hacı İsmail
4. Ağanın
5. Ruhıyçün Fâtiha
6. Sene (taş kırık)

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:30

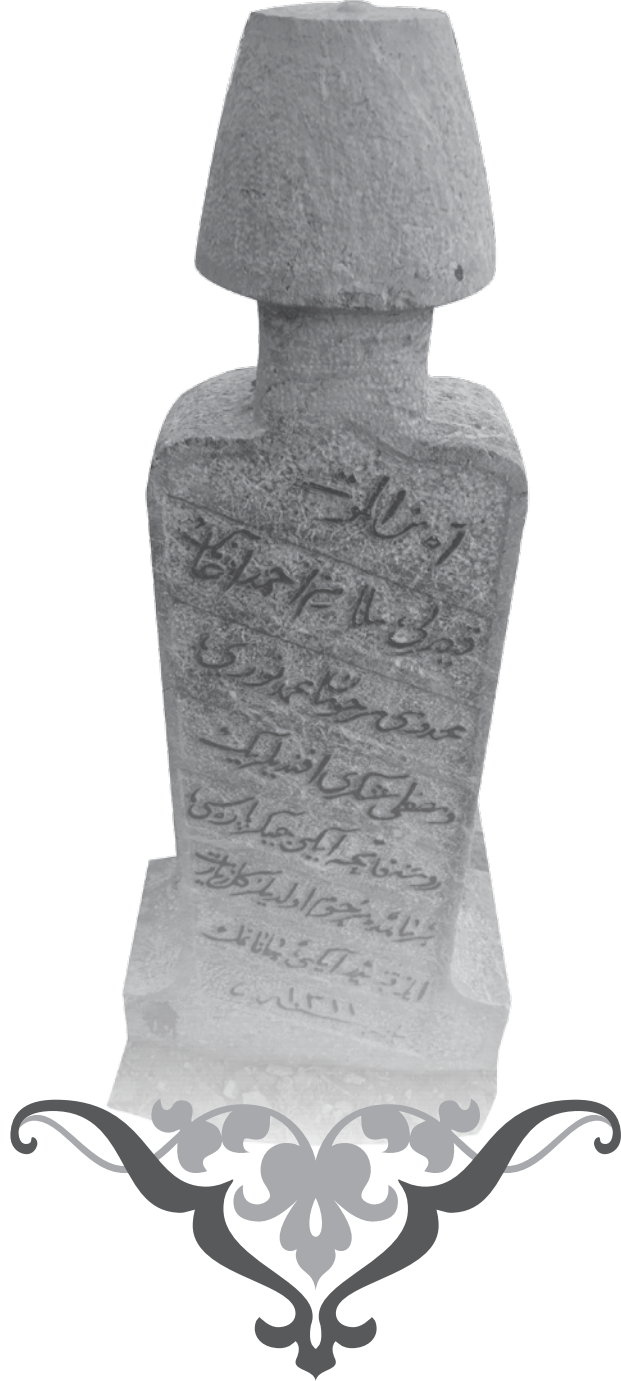
1. Ah mine'l-mevt
1. Bir kuş idim uçdum yuvadan
2. Ecel ayırdı beni ana ile babadan
3. Tütüncüzâde Şükrü Efendi hafîdi⁷¹
4. ve Emin Efendi mahdûmu⁷² Süleyman
5. Bey'in Rûhıyçün Fâtiha
6. [Fî] sene 1339, [m.1923]

71 Hafîd: Torun

72 Mahdûm: Erkek Evlad

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:31

1. Ah mine'l-mevt
2. Kayserili Mülâzım Ahmet Ağa'nın
3. Mahdûmu merhûmân Mehmed Nuri
4. ve Mustafa Şükrü Efendilerin
5. Rûhuna Fâtiha
6. Bir mâhda merhûm oldular gel ziyâret
7. Eyle kabridir iki canânımın
8. Mayıs [Fî] sene 1311, [Mayıs 1895]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:32

1. Hüve'l-Bâkî
2. Yâ rabbi 'azâ es-sücûdi
3. Min fadlikel vâfi ve ente'l-vâkî
4. ve itkû yesri fi'l ğani ya zel ğani
5. Feemne ale'l fâni bi itku'l-bâkî
6. El hakîr ilâ rahmeti Rabbehu'l-kadir
7. Ahmed Efendi ibn-i Ceridü't-tâcir
8. Tevellüdühü fî 1280 [1864], vefâtühü fî 6 Nisan 1352 [m. 1936]

*O Bâkidir (Bâki olan Yalnız Allah'tır.)
Yâ Rabbi bizi bol rahmetinle azat ettiğin
düşkünlükten koru. Ve sen her şeyinle varsın.
Ve bizi zenginlik (ferahlık)a ilet. Kudret sahibi
Rabbinin rahmetine Muhtaç Tacir Ceritoğlu
Ahmet Efendi Doğumu 1280 vefatı 6 Nisan
1352*

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:33

1. Hüve'l-hallak'ul-bâkî
2. Küllü nefsin zaikûn⁷³ ke'sü'l-memât⁷⁴
3. Bulmadı bir kimesne⁷⁵ hiç mevtiden necât⁷⁶
4. İkiyüz altmış yedi senesi mevlûdâtı⁷⁷
5. Alaybeyzâde Mehmet Ağa etdi vefât
6. Seng-i kabrinde görüne tarîhi
7. Fâtiha ihsân ide her bir zevât
8. [Fî] sene 1267 [m.1851]
9. Alaybeyzâde Şükrü Ağa
10. [Fî] sene 1342 [m.1926]

73 Küllü Nefsin Zaika: Her Nefis Tadacaktır

74 Ke's-ül Memat: Ölüm Kadehi

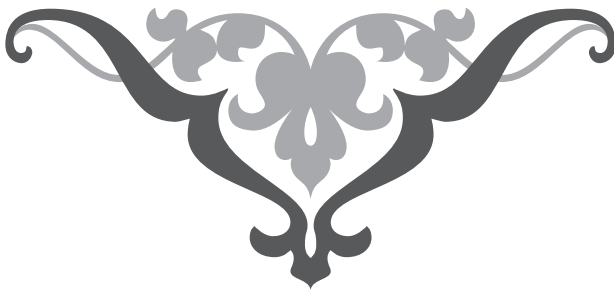
75 Kimesne: Kimse

76 Necât: Kurtuluş, Hırs, Hased

77 Mevlûdât: Doğum Tarihi

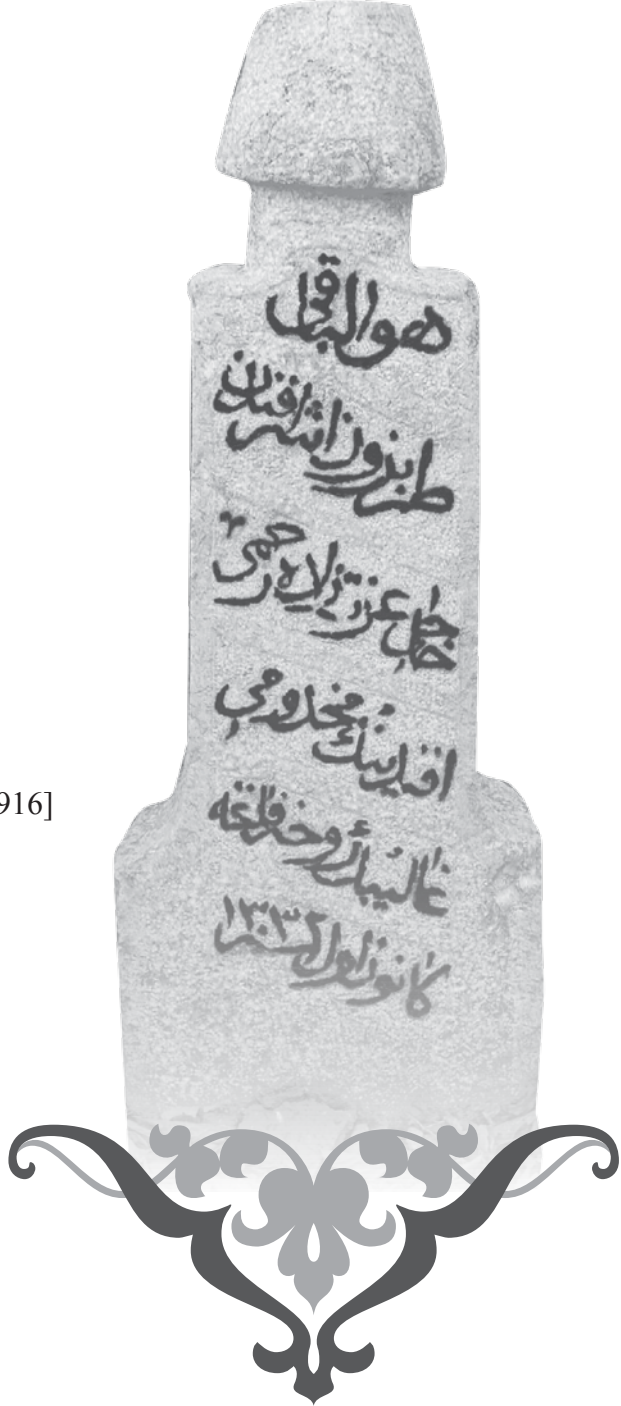
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:34

1. Hüve'l Bâki
2. Ey kabrimi eyleyen ziyaret
3. Ol halime dair mebrur-u⁷⁸ ibret
4. Can ve cihandan ayrıldı amma
5. Eyledi can (Okunmuyor)
6. Tütüncüzâde Hacı Ömer Ağanın
7. Ruhiyçün el-Fâtiha

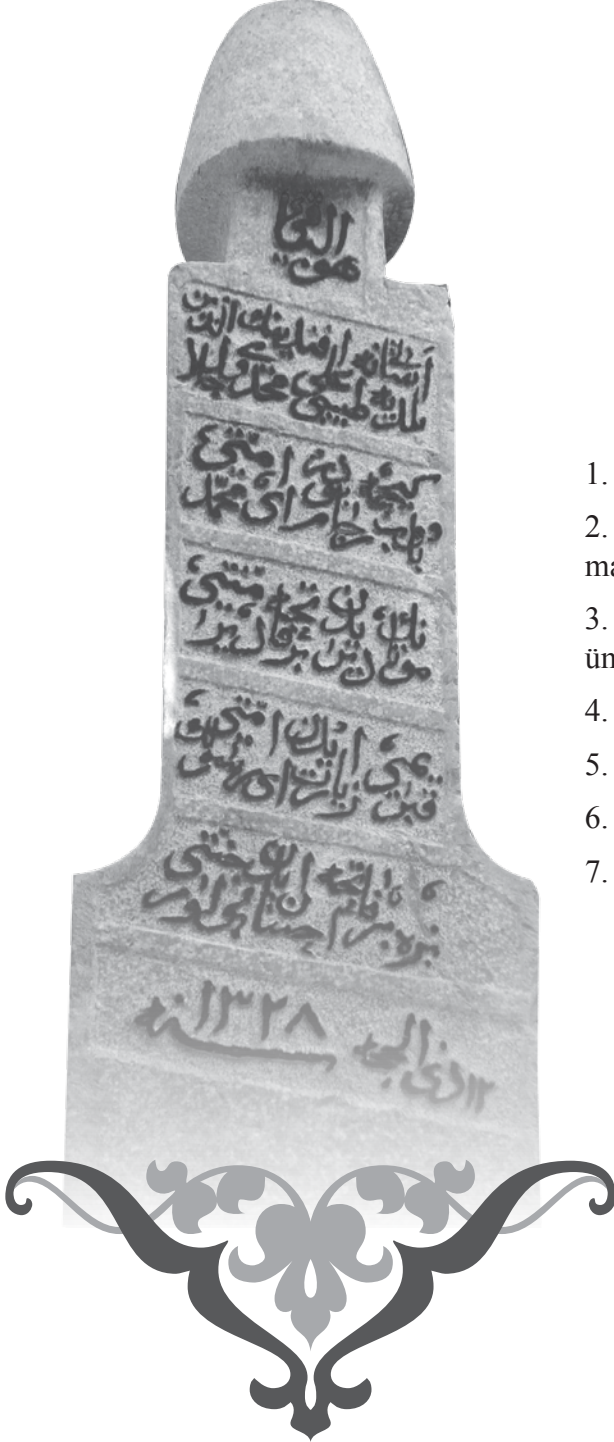
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:35

1. Hüve'l-Bâkî
2. Trabzon eşrâfından
3. Hacı İzzetzâde Rahmi
4. Efendi'nin mahdûmu⁷⁹
5. Galib'in rûhuna Fâtîha
6. Kânûn-ı evvel, [Fî] sene 1332, [m....12.1916]

79 Mahdûm: Erkek Evlâd

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:36

1. Hüve'l-Bâkî
2. Eyledi san'ât-ı tıbbiyi Ali Efendi'nin mahdûmu⁸⁰ Celâleddin
3. Bakıp geçme ricâm budur Muhammed ümmeti
4. Mevtânın diriden bir Fâtiha'dır minneti
5. Kabrimi ziyâret eden ey Resul'ün ümmeti
6. Bize bir Fâtiha ihsân iden bulur cenneti
7. 12 Zilhicce [Fî] sene, 1328, [m.15.12.1912]

80 Mahdûm: Erkek Evlâd

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:37

1. Hüve'l-hallak'ul-bâkî
2. Mümteni'dir⁸¹ hayâta emr u seb'ât⁸²
3. (kırık) ve ezkür⁸³ mâdem ellezzât⁸⁴
4. Bir gün elbet ölürsün ey zâir
5. Ben gibi sende dâhil-i⁸⁵ emvât⁸⁶
6. Madenzâde el-Hâc Salim Ağa'nın
7. Rûhiyçün el-Fâtiha [Fî] sene 1339,
[m.1923]

81 Mümteni': İmkansız

82 Emru Seb'ât: Sözde Durmak, Ahde Vefâ Etmek. İman Ve İslâmiyete Hizmette, Allah'a İbadet Ve Tatta Sâbit Ve Berkarar Olmak.

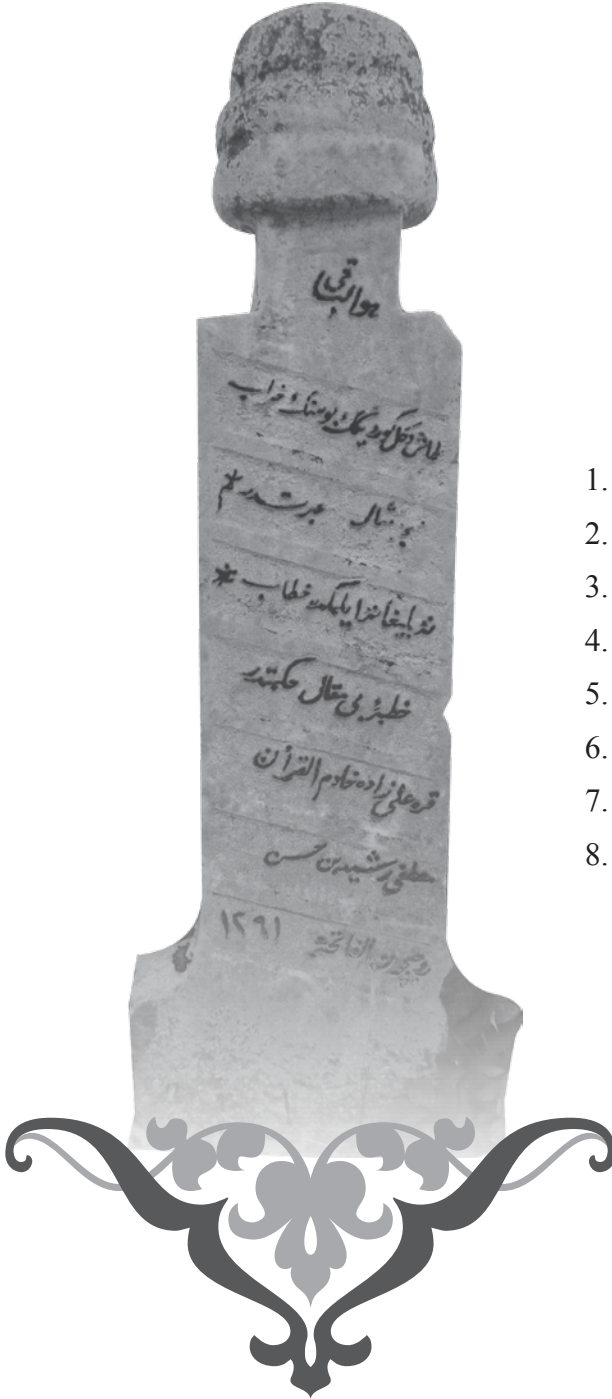
83 Ezkür: Hatırla

84 Ellezât: Zevkler

85 Dâhil: İçeri Girmiş

86 Emvât: Mevtler, Ölüler

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:38

1. Hüve'l-Bâkî
2. Taş değil gördüğün bu seng-i harâb
3. Nice misâl-i ibretdir
4. Ne belîğâne eylemekte hıtâb⁸⁷
5. Hatâbe-i bî- makâl⁸⁸ hikmetdir.
6. Kara Alizâde hâdimü'l-Kur'ân
7. Mustafa Reşid bin Hasan
8. Rûhıyçün el-Fâtiha [Fî] sene 1291, [m.1875]

87 Hıtâb: Sözü Âşikâre Ve Yüzüne Söylemek, Seninle Gayrin Arasında Olan Kelâm

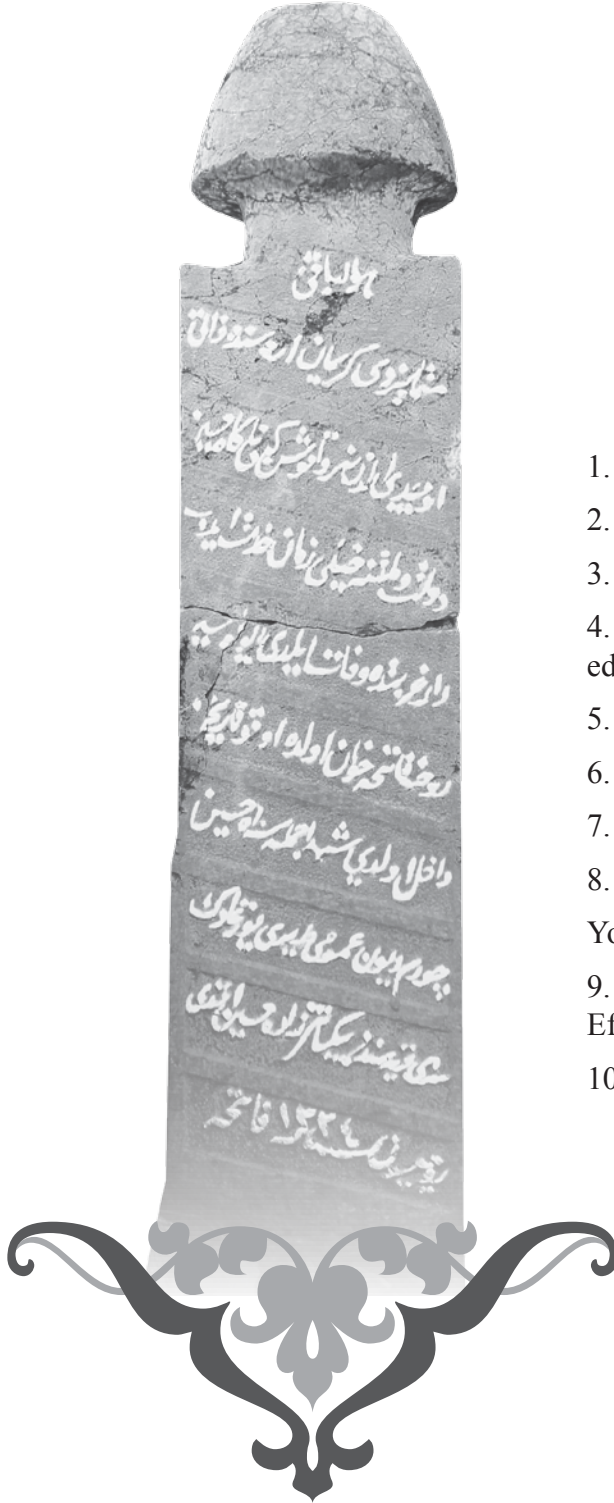
88 Hatâbe-i bî- makâl: Sözlü öğüt

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:39

1. Hüve'l-Bâkî
2. Tapu me'mûru
3. Musa Ağazâde
4. Haşim Efendi'nin
5. Rûhıyçün
6. Fâtiha
7. [Fî] sene 1334, [m.1918]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:40

1. Hüve'l-Bâkî
2. Mütemâyizdi⁸⁹ kerimân⁹⁰ arasında zâtı
3. Uçdu elden kuş gibi nâgâh Hüseyin
4. Devlete ve milletine hayli zaman hizmet edib
5. Dâr-ı gurbette vefât eyledi ...? (Taş Kırık)
6. Rûhuna fâtihâ-hân olda oku kârîce
7. Dâhil oldu şühedâ cümlesine ah Hüseyin
8. Çorum Duyûn-ı Umûmi Müdürü
Yozgad'ın
9. Sarı karyesinden Binbaşızâde Hüseyin
Efendi
10. Rûhıyçün Fâtîha [Fî] sene 1224, [m.1808]

89 Mütemâyiz: İyiliğinden Dolayı Başkalarından Ayrı Olan

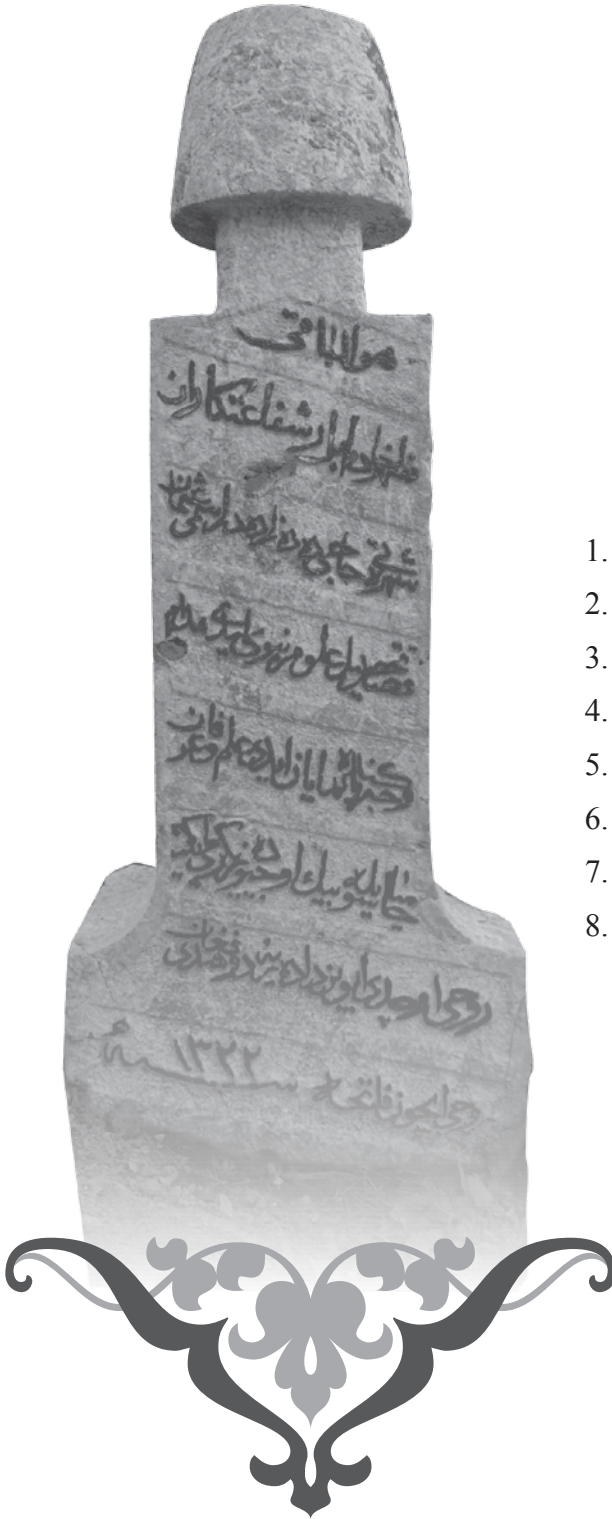
90 Kerimân: Kerim Olan

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:41

1. Hüve'l-hayyü'l-bâkî
 2. Çerkesbilâlzâde
 3. Hacı Abdullah
 4. Efendi Rûhıçün
 5. el-Fâtiha
 6. Yâ erhamerrâhimin irhamnâ
 7. hürmete nebiyyinâ Muhammed Mustafa
 8. Sallallâhu Teâlâ aleyhi vesellem
 9. 25 Cemâziyelevvel 1352, [m.16.09.1933]
- Sene 1933

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:42

1. Hüve'l-Bâkî
2. Âhir murâdım eyler şefâatkârân
3. Şöhreti Hacıdedezâde'dir ismi Osman
4. Kasd-ı⁹¹ tahsîl-i ulûm-ı nebevi itdi müdâm⁹²
5. Vech-i pâkinde nümâyân idi ilm ü irfân
6. Hâmeyâ⁹³ söyle bin üçyüz yirmi ikide
7. Rûhu uçdu ebeveyn dâderine düşdü figân
8. Rûhiyçün Fâtîha sene h.1322, [m.1904]

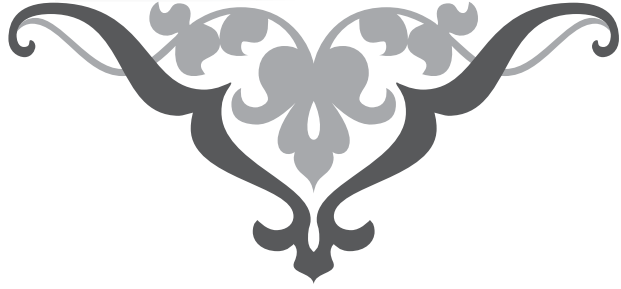
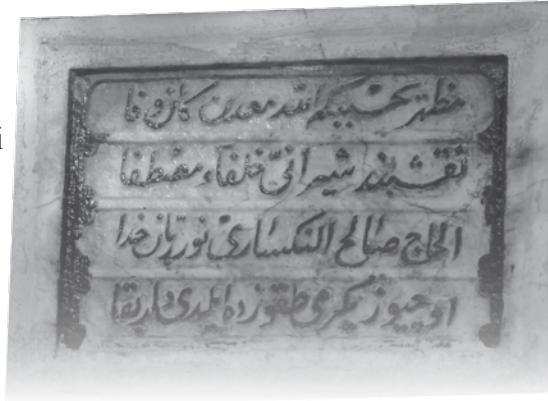
91 Kasd: İsteyen, Niyet Eden

92 Müdâm: Devam Eden

93 Hâme: Kalem

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:43

1. Mazhar-ı yuhbibkümullah ma'den-i kân-i vefâ
2. Nakşibendî Şirâni hulefâ-i Mustafa
3. el-Hâc Salih en-Niksarî nur-ı rabbâni hüda
4. Üç yüz yirmi dokuzda eyledi dâr-ı bekâ

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:44

1. Feyz-i Hâk'dan noksân ola mı haşâ
2. Sahibü'l-hayrât Derviş Mehmet Paşa
3. Sene h.1246, [m.1830]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:45

1. Hüve'l-Bâkî
2. Ve kelbühüm basıtun
3. Ziraayhi bil vasid
4. Merhûm ve mağfur
5. Leh el-Hâc Yusuf
6. Bahr-i neccahüllahü
7. min azâbi'l bâri el
8. Köprüvi Rûhıyçün el-
9. Fâtiha Zilhicce [Fî] sene
10. 1245, [m.1830]

Not:Mezar taşında geçen “Ve kelbühüm basıtun Ziraayhi bil vasid” ibaresi Kur'an-ı Kerim'de Kehf Sûresi'nin 18. ayetinden alınmıştır. Bu sûre'de mağarada 309 yıl uyuyakalmış 7 kişinin hali anlatılırken sekizincileri olan köpekleri Kutmîr'in durumuna işaret ediliyor. Ayet'in meâli “Köpekleri de mağaranın girişinde ayaklarını uzatmış yatmakta idi.” Yusuf Bahri'nin vasiyeti üzere bu ayetin mezar taşına yazıldığı sanılıyor.

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:46

1. Hüve'l-Bâkî
2. Tarikât-ı aliyye-i
3. Nakşibendiyye-i Hâlidîyyeden
4. Eş-şeyh Çerkes el-Hâc Ömer Lütfü
5. Efendi'nin Rûhıyçün Fâtiha
6. 16 Ramazan [Fî] sene [1]242 [m.03.04.1827]

HIDIRLIK MEZARLIĞI BAYAN MEZAR TAŞLARI

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:1

- 1.Hüve'l-Bâkî
2. Pek genç iken terk-i hayât iden
- 3.Bu garib-i nâ-şâda⁹⁴ bir Fâtiha
- 4.İthâf itmeksizin geçmeyiniz
- 5.Ölçekzâde Hasan Efendi
- 6.halîlesi⁹⁵ Nabithan Hanım
- 7.rûhuna Fâtiha
- 8.[Fî] sene 1336, [m.1920]

94 Nâ-şâd: Sevinçli Olmayan, Mahzun, Tasalı, Kederli

95 Halîle: Nikâhlı Eş

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:2

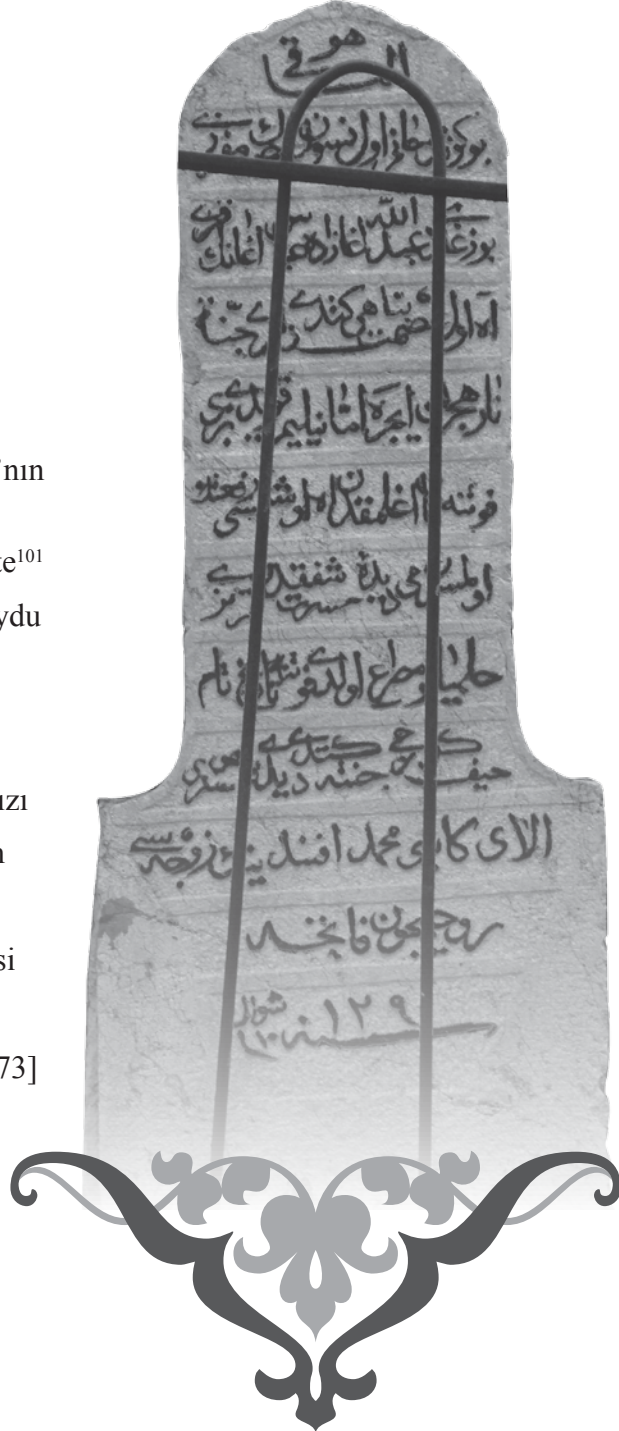
1. Hüve'l-Bâkî
2. Redîf debboy⁹⁶ me'mûru
3. Mülâzım⁹⁷ Niğdeli İsmail
4. Efendi zevcesi
5. Fatimatü'z-zehra
6. Hâtûn'un Rûhıyçün
7. Fâtiha 5 Zilka'ade [Fî] sene 1218,
[m.16.02.1804]

⁹⁶ Debboy: Silah, Giysi vb. Asker Eşyası Ambarı

⁹⁷ Mülâzım: Eskiden Askerlikte Yüzbaşından Aşağı Rütbelerin Derecesi, Ünvanı

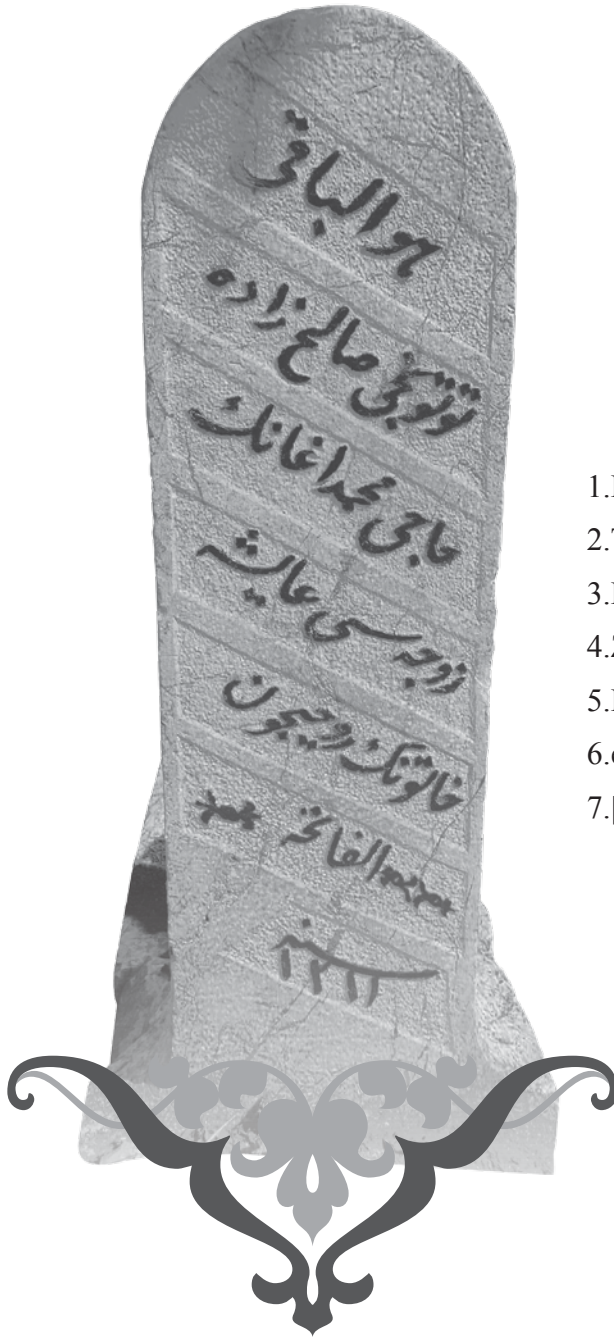
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:3

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Bu Gürcü hanım ol nisvân-ı asrın
meferrini⁹⁸
- 3.Yozgadlı Abdullah Ağazâde Abbas Ağa'nın
kızı
4. Ah ol ismet⁹⁹ penâhi¹⁰⁰ gitti dâr-ı cennete¹⁰¹
- 5.Nâr-ı hicrân¹⁰² içre amma neyleyem koydu
bizi
- 6.Fevtine¹⁰³ kan ağlamaktan ah o şems-i
rif'âtin¹⁰⁴
- 7.Olmasın mı dîde¹⁰⁵ hasret şafâktan kırmızı
- 8.Halima bu mısra oldu fevtine tarih-i tâm
- 9.Hayf¹⁰⁶ Gürcü cennete gitti dedi ya hû
- 10.Alay kâtibi Mehmed Efendi'nin zevcesi
- 11.Rûhıyçün Fâtîha
- 12.[Fî] sene 10 Şevvâl 1290, [m.01.12.1873]

98 Meferr: Kaçılacak Yer
99 İsmet: Günahsızlık, Masumluk
100 Penâhi: Sığınma Yeri
101 Dâr-ı Cennet: Cennet Mekanı, Diyarı
102 Nâr-ı Hicrân: Ayrılık Ateşi
103 Fevt: Ölüm
104 Şems-i Rif'ât: Güneşin Yükselmesi
105 Dîde: Göz
106 Hayf: Ne Yazık ki

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:4

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Tütüncü Salihzâde
- 3.Hacı Mehmed Ağa'nın
- 4.Zevcesi¹⁰⁷ Ayşe
- 5.Hâtûn'un Rûhıyçün
- 6.el-Fâtiha
- 7.[Fî] sene 1211, [m.1797]

107 Zevce: Eş

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:5

1. Hüve'l-Bâkî
2. Ey kabrimi eyledin ziyâret
3. Kâfi sana gördüğün bu ibret
4. Aldanma cihân bî bekâdır¹⁰⁸
5. Âram¹⁰⁹ ve safâsı bâb-ı cefâdır¹¹⁰
6. Zirâ ki bu hakdır mekânın
7. Bir seng-i mezâr olur nişânın
8. Endişe-i âlem cezâ kıl
9. Tahsîl-i rızâ-ı Kibriyâ kıl
10. Kolağası Varnalı Hüseyin Sıdkı
11. Efendi'nin validesi Şerife Hanım
12. Rûhıyçün Fâtîha [Fî] sene 1217, [m.1803]

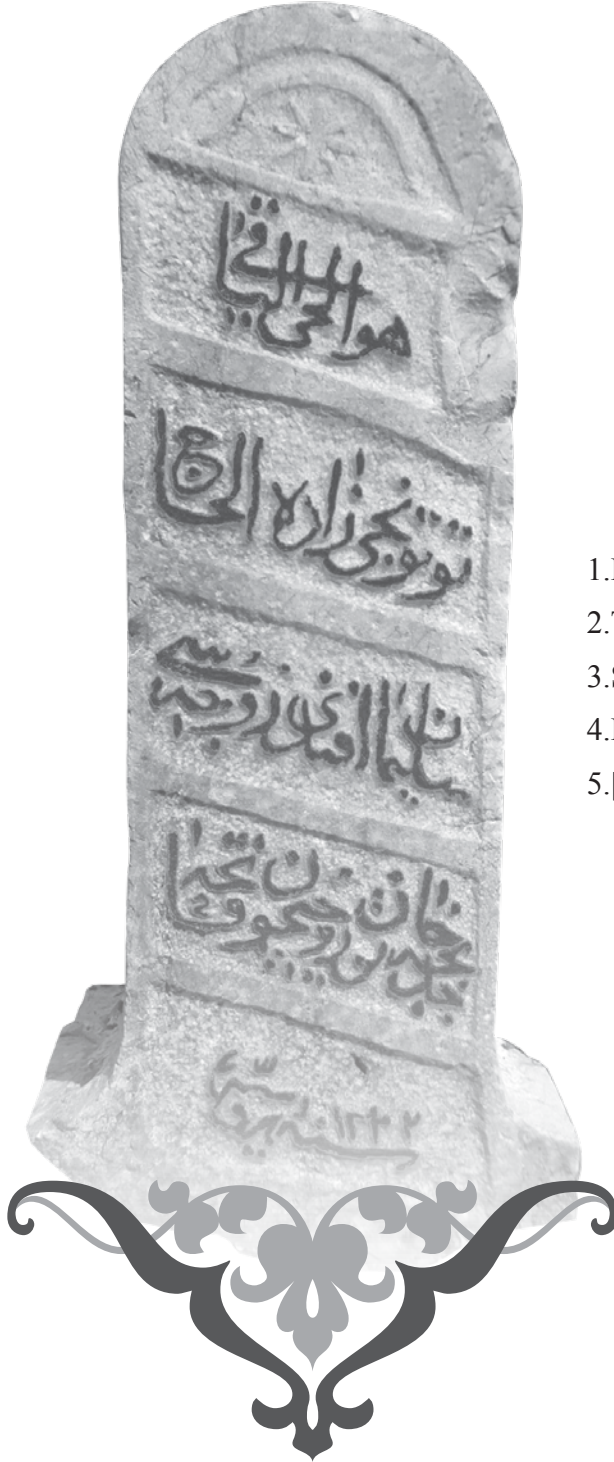

108 Bî Bekâ: Bekâsız, Devamsız, Geçici.

109 Ârâm: Durma, Dinlenme, Yerleşme, Rahat Etme, Karar Kılma, Eğlenme

110 Bâb-ı Cefâ: Cefa Kapısı

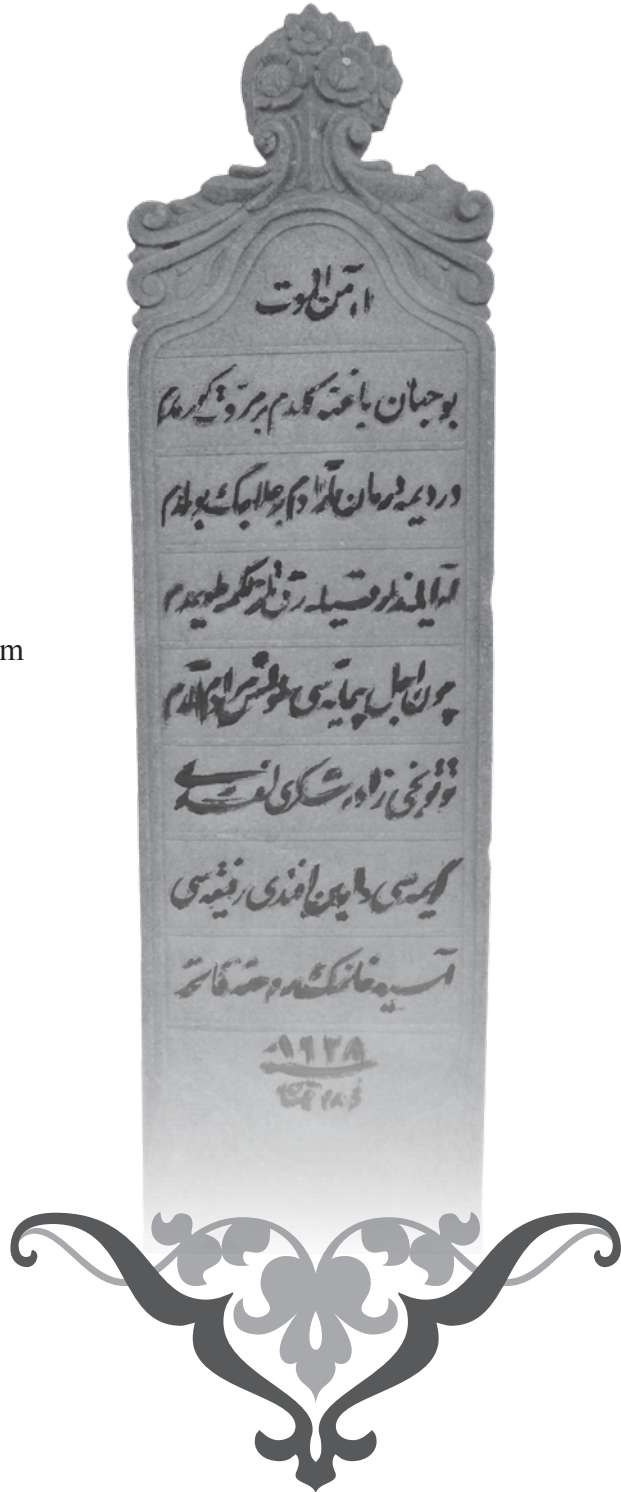
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:6

- 1.Hüve'l-hayyü'l-bâkî
- 2.Tütüncüzâde el-Hâc
- 3.Süleyman Efendi zevcesi
- 4.Hatice Hâtûn Rûhıyçün
- 5.[Fî] sene 1232, [m.1817]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:7

1. Ah mine'l-mevt
2. Bu cihân bağına geldim bir mürüvvet¹¹¹ görmedim
3. Derdime dermân aradım bir ilâcın bulmadım
4. Âh ile zâr¹¹² kılarak tazeliğime doymadım
5. Çün ecel peymânesi¹¹³ dolmuş murâdım almadım
6. Tütüncüzâde Şükrü Efendi
7. Kerîmesi¹¹⁴ Emin Efendi refikâsı
8. Asiye Hanım'ın rûhuna Fâtîha
9. [Fî] 18 sene fî 1928

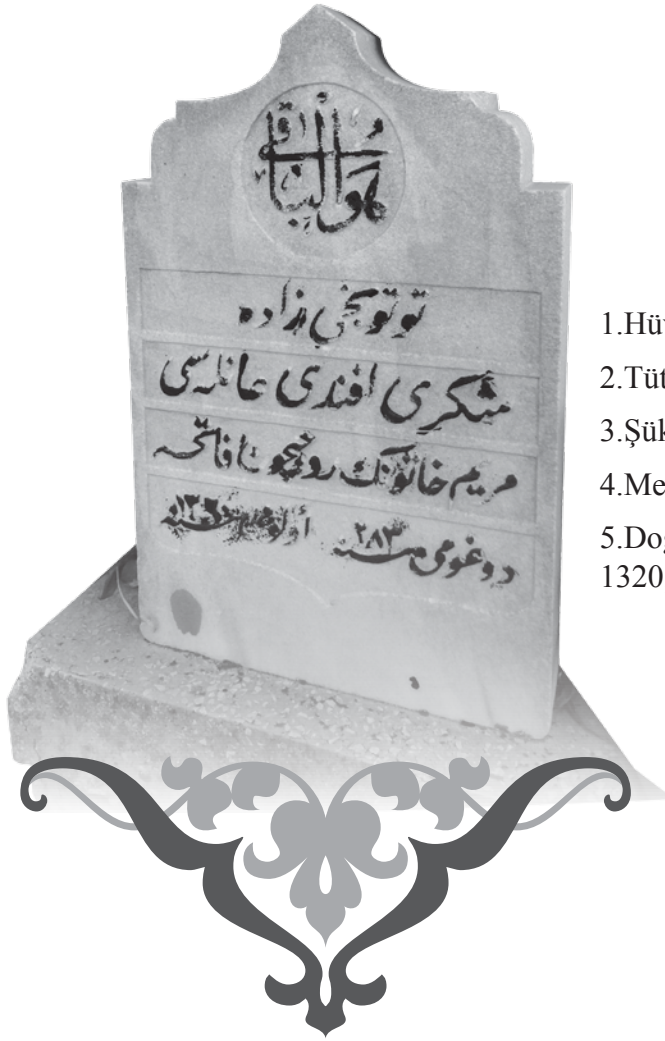
111 Mürüvvet: İnsaniyet. İnsanlığa uygun olan şeyi yapmak. Güzel ve iyi şeyleri alıp, kötü şeyleri ve hâlleri bırakmak.

112 Zâr: İnleyen, sesle ağlayan, zayıf, dermansız.

113 Ecel Peymanesi: Ecel kadehi

114 Kerîme: Kız evlâd

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:8

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Tütüncüzâde
- 3.Şükrü Efendi ailesi
- 4.Meryem Hâtûn'un Rûhıyçün Fâtiha
- 5.Doğumu sene 1283, [m.1867], ölümü sene 1320, [m.1904]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:9

- 1.Hüve'l-hallâkû'l-bâkî
- 2.Arabzâde
- 3.Hâcî İsmail
- 4.Ağa zevcesi
- 5.Fatma Hanım'ın
- 6.Rûhıyçün Fâtiha
- 7.[Fî] sene 1289, [m.1873]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:10

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Darendeli Hâcî Ömer Hulûsi
- 3.Efendi'nin kerîmesi¹¹⁵ Rukiye
- 4.Hanım'ın Rûhıyçün el-Fâtiha
- 5.[Fî] sene 1312, [m.1896]

115 Kerîme: Kız Evlad

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:11

- 1.Hüve'l-hallâkû'l-bâkî
- 2.Alaybeyzâde
- 3.el-Hâc Osman
- 4.Ağa'nın zevcesi
- 5.Emine Hâtûn'un
- 6.ruhıyçün el-Fâtiha
- 7.[Fî] sene 1314 [m.19.03.1896]
- 8.15 Şevvâl

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:12

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Çorum mutasarrıfı
- 3.Giridli saâdetlü
- 4.Süleyman Asaf Paşa
- 5.Hazretlerinin vâlideleri
- 6.Melek Hanımefendi'nin
- 7.Rûhıyçün el-Fâtiha
8. 27 Şevvâl [Fî] sene 1216, [m.02.03.1802],
27 Şubat sene 1314, [m. 11.03.1898]

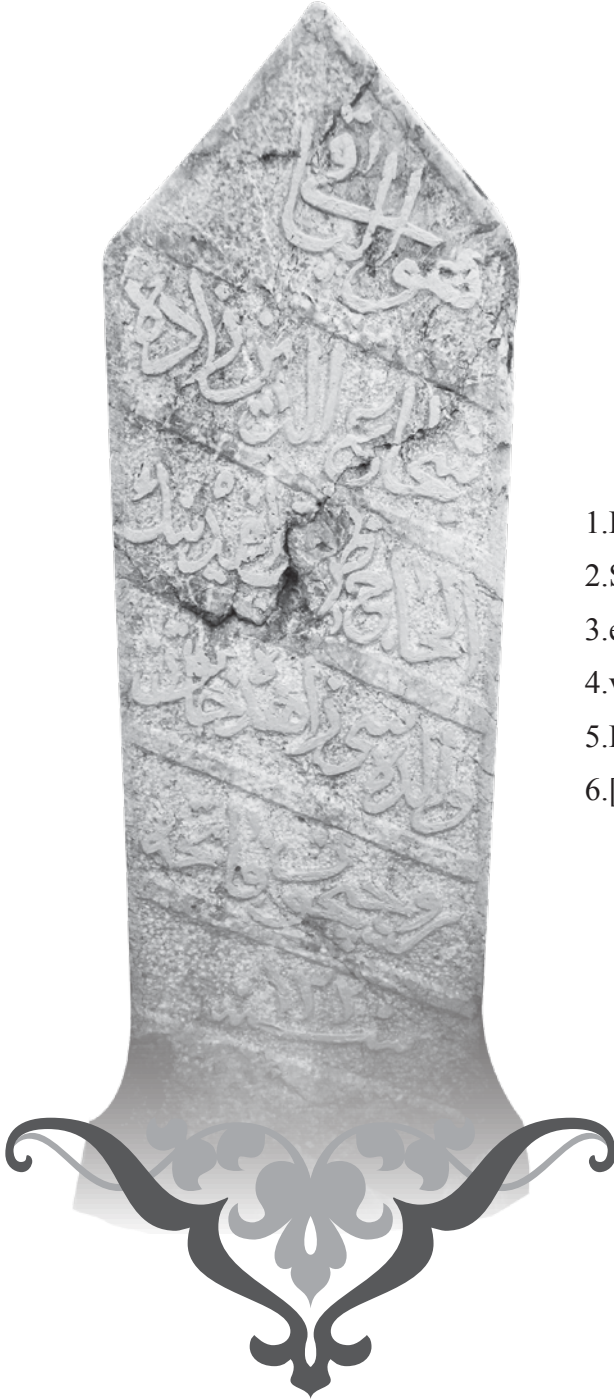
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:13

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Şeceâddinzâde
- 3.el-Hâc Zarif Efendi'nin zevcesi
- 4.Çorumluzâde kerîmesi¹¹⁶ Emine Hâtûn
- 5.Rûhıyçün Fâtîha
- 6.[Fî] sene 1317, [1899]

116 Kerîme: Kız Evlâd

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:14

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Şeceâddinzâde
- 3.el-Hâc Zarf Efendi'nin
- 4.vâlidesi Zahide Hâtûn
- 5.Rûhıyçün Fâtiha
- 6.[Fî] sene 1320, [m.1902]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:15

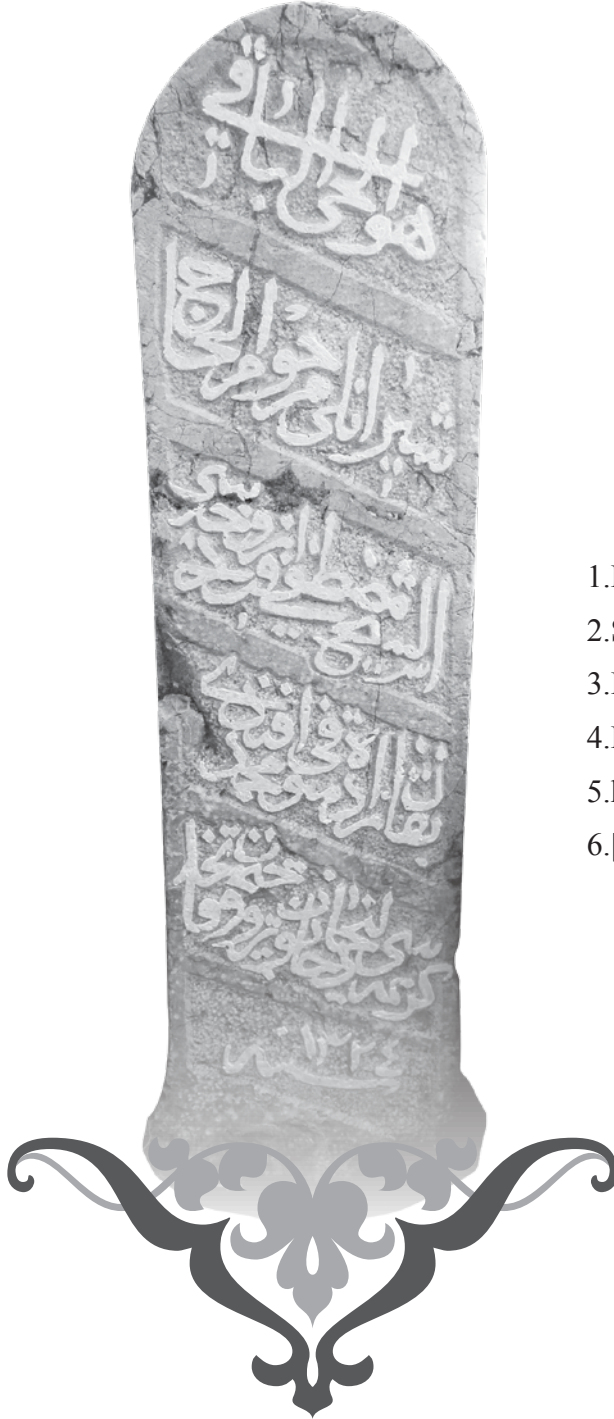
- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Çorum redîf¹¹⁷
- 3.Taburu ikinci bölüğü
- 4.Yüzbaşısı Reşid Efendi
- 5.kerîmesi¹¹⁸ Emine Mediha
- 6.Hanım'ın Rûhıçün
- 7.Fâtiha [Fî] 1321, [m.1903]

117 Redîf: Terhis Olup İhtiyata Geçen Asker.

118 Kerîme: Kız Evlad

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:16

- 1.Hüve'l-hayyü'l-bâkî
- 2.Şiranlı merhûm el-Hâc
- 3.Eş-şeyh Mustafa Efendi'nin zevcesi¹¹⁹
- 4.Bakanzâde müteveffâ¹²⁰ Mehmed Efendi
- 5.kerîmesi¹²¹ Dilnihan Hâtûn Rûhıyçün Fâtiha
- 6.[Fî] sene 1324, [m.1908]

119 Zevce: Eş

120 Müteveffâ: Vefat Etmiş

121 Kerîme: Kız Evlâd

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:17

- 1.Hüve'l-hallâkûl-bâkî
- 2.Bezginzâde Hacı Mehmed Ağa
- 3.kerîmesi¹²² ve Akmehmedzâde
- 4.Hâcî Ömer Efendi zevcesi
- 5.Hanım Rûhıyçün Fâtiha
- 6.[Fî] sene 1325, [m.1909

1. Hüve'l-Bâkî
2. Geçdi eyvâh bahâr-ı ömrüm

122 Kerime: Kız Evlad

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:18

3. Bulmadan gonca-i maksûd-ı kemâl
4. Şeceâddinzâde el-Hâc Zarf
5. Efendi'nin zevcesi Fatma
6. Hanım'ın Rûhıyçün Fâtiha
7. [Fî] sene 1327, [m.1911]

1.[Fî] sene 1328, [m.1912]

2.Hüve'l-Bâkî

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:19

3. Atf-ı¹²³ çeşm-i¹²⁴ ibret
4. Eyle zâiren¹²⁵ dünki gün
5. Benzerdi ahvâlim¹²⁶ sana
6. sende benzersin bugün
7. Yarın bana Karaalemdârzâde
8. Ömer zevcesi Fatma Hanım
9. rûhuna bir Fâtîha eyle 'atâ.

1. Hüve'l-Bâkî

2. Darendeli Ceridzâde

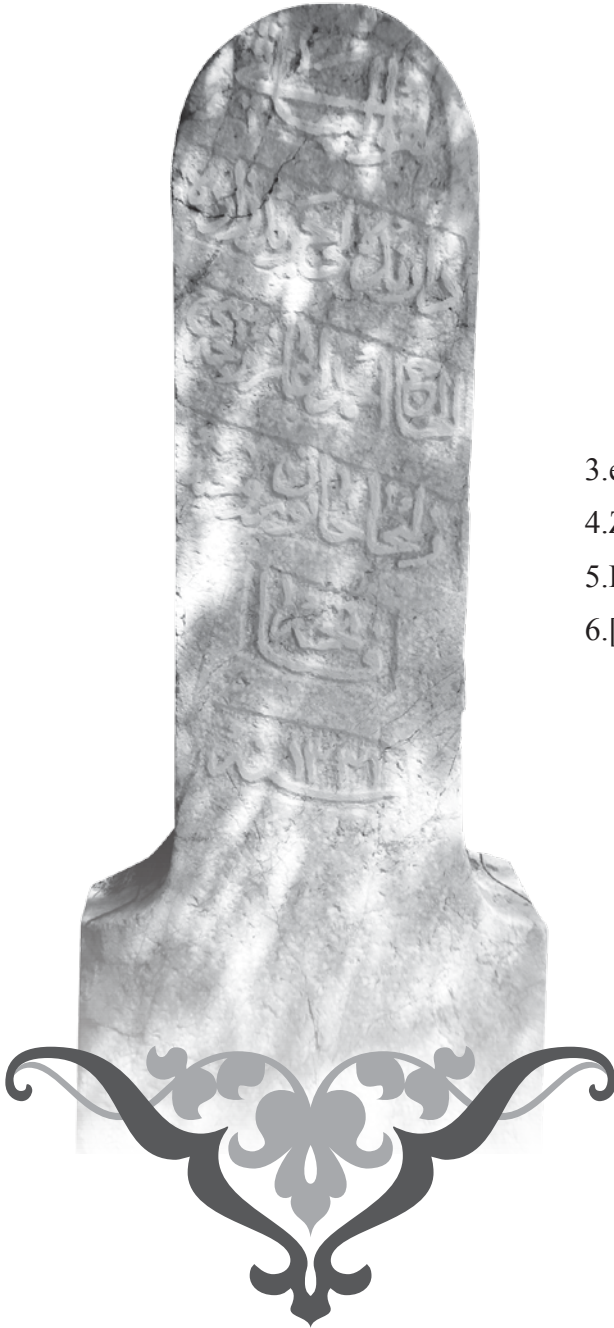
123 Atf: Çevirme, Meyletme

124 Çeşm: Göz

125 Zâiren: Ziyâretçi Olarak,

126 Ahvâlim: Hallerim

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:20

3.el-Hâc Ahmed Ağa zevcesi

4.Zeliha Hâtûn rûhuna

5.Fâtîha

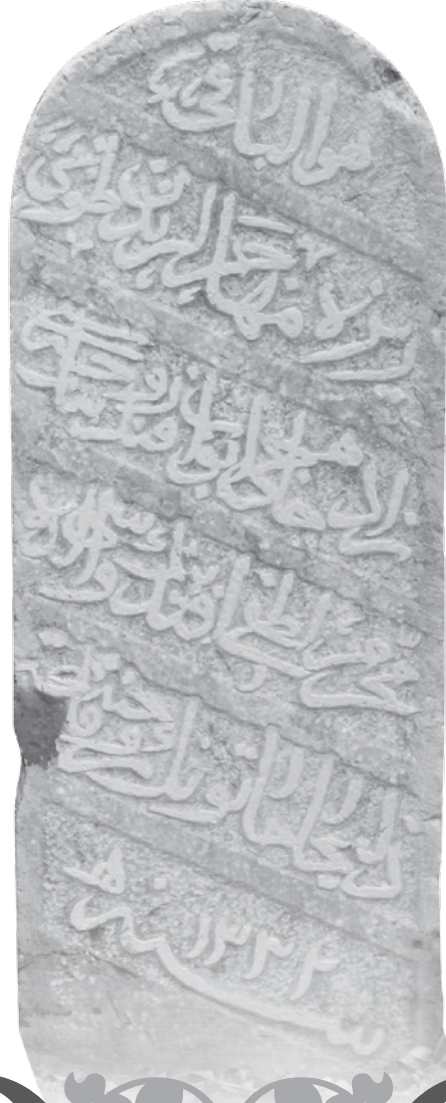
6.[Fî] sene 1331, [m.1915]

1.Hüve'l-Bâkî

2.Rize muhâcirlerinden Topçu

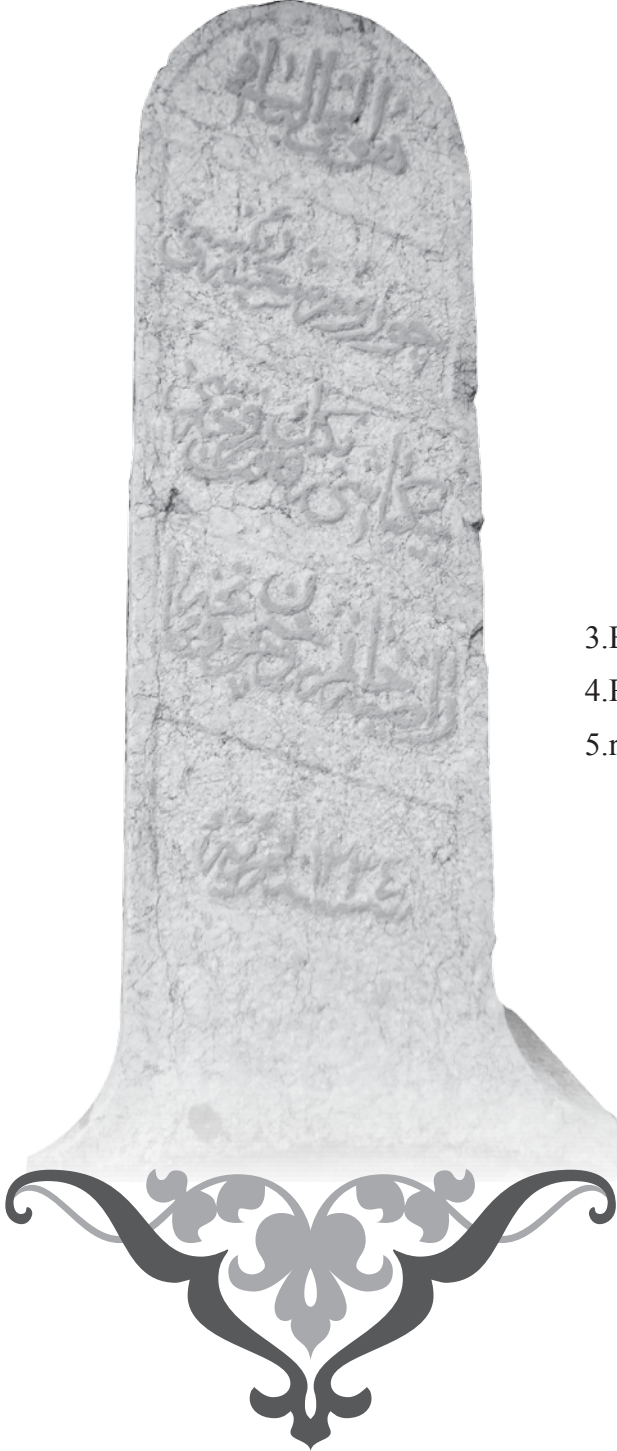
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:21

- 3.zâde Hacı Eyüb Efendi'nin zevcesi
- 4.Muharrem Lütü Efendi'nin vâlidesi
- 5.Zeliha Hâtûn'un rûhuna Fâtiha
6. [Fî] sene (h) 1332, [m.1913]

- 1.Hüve'l-hallâkûl-bâkî
- 2.Çorum Müşir Beyi

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:22

3.Binbâşı Rıfat Beyin zevcesi

4.Raziye Hanım Rûhıyçün Fâtiha

5.r. [Fî] sene (h) 1334, [m.1916]

1.Hüve'l-Bâkî

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:23

- 2.Semt-i bekâya kıldı azimet¹²⁷
- 3.olsa sezâdır me'vâsı¹²⁸ cennet
- 4.Can u cihândan ayrıldı amma
- 5.Buldu Cenâb-ı Mevlâ'ya vuslât¹²⁹
- 6.Kümbüloğlu merhûm Hacı Ömer'in
- 7.halîlesi¹³⁰ Habibe Hanım'ın Rûhıyçün
- 8.Fâtîha sene 1335, [m.1919]

1.Hüve'l-Bâkî

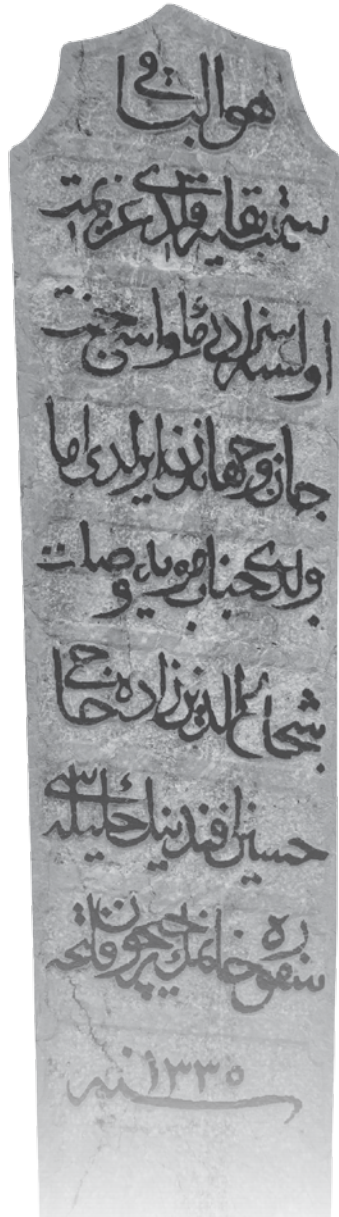
127 Azimet: Kesin Karar Vermek, Yola Çıkmak, Gitmek

128 Me'vâ: Mekân. Varılacak Yer. Mesken

129 Vuslât: Sevdigine Kavuşma

130 Halîle: Nikahlı Eş

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:24

- 2.Semt-i bekâya kıldı ‘azîmet¹³¹
- 3.Olsa sezâdır me’vâsı¹³² cennet
- 4.Can u cihândan ayrıldı ama
5. Buldu Cenâb-ı Mevlâ’ya vuslât¹³³
- 6.Şeceâddinzâde Hâc
- 7.Hüseyin Efendi’nin halîlesi¹³⁴
- 8.Sefûre Hanım’ın Rûhıyçün Fâtiha
- 9.[Fî] sene 1335, [m.1919]

131 Azîmet: Kesin Karar Vermek, Yola Çıkmak, Gitmek

132 Me’va: Mekân. Varılacak Yer. Mesken

133 Vuslât: Sevdigine Kavuşma

134 Halîle: Nikâhlı Eş

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:25

1. Hüve'l-Bâkî
2. Akmeahmedzâde Hüseyin Efendi
3. Zevcesi Hayranoğlu Mehmed Ağa
4. Kerîmesi¹³⁵ Lütfiye Hanım rûhuıyçün
5. Fâtiha 19 Zilhicce sene 1336,
[m.26.09.1918]

135 Kerîme: Kız Evlâd

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:26

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Trabzonlu Çuhâdâr
- 3.zâde Hâcî Süleyman
- 4.Efendi halîlesi¹³⁶
- 5.Emine Hâtûn Rûhıyçün
- 6.Fâtiha
7. Arabi
- 8.[Fî] sene (h) 1336, [m.1918]

136 Halîle: Nikâhlı Eş

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:27

- 1.(kırık)
2. Darende tüccârından
3. Cerîdzâde Hacı
4. Hasan Ağa'nın kerîimesi
5. Hatice Hanım'ın
6. Rûhıyçün el-Fâtiha
7. Sene (h) 1327, [m.1909]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:28

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Geçdi eyvâh bahâr-ı ömrüm
3. Bulmadan gonca-i maksûd¹³⁷ kemâl
4. Teşne-i câm-ı şehâdet encâm¹³⁸
5. Madenzâde Münib Efendi kerîmesi
6. Tütünzâde Hâcî Beğ merhûmun haremi
7. Ayşe Hâtûn'un Rûhıyçün Fâtiha
8. [Fî] sene 1339, [m.1923]

137 Maksûd: İstek, Arzu, Gaye

138 Teşne-i câm-ı şehâdet encâm: Son şehadet kadehine susayan kişi

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:29

- 1.Hüve'l-Bâkî
- 2.Merhûme ve mağfûre
3. Dağıstanlı İsmail
- 4.Efendi'nin halîlesi¹³⁹ Hatice
- 5.Hâtûn'un rûhuna el-Fâtiha
- 6.[Fî] sene 1340, [m.1924]

139 Halîle: Nikâhlı Eş

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:30

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Leylicizâde müfti el-Hâc
3. Ali Efendi kerîmesi¹⁴⁰ ve müfti-i
4. Esbak¹⁴¹ Ali Tahir Efendi zevce-i
5. Muhteremesi Suad Hanım
6. Rûhıyçün el-Fâtiha
7. Fî sene (h) 1340, [m.1922]

140 Kerîme: Kız Evlâd

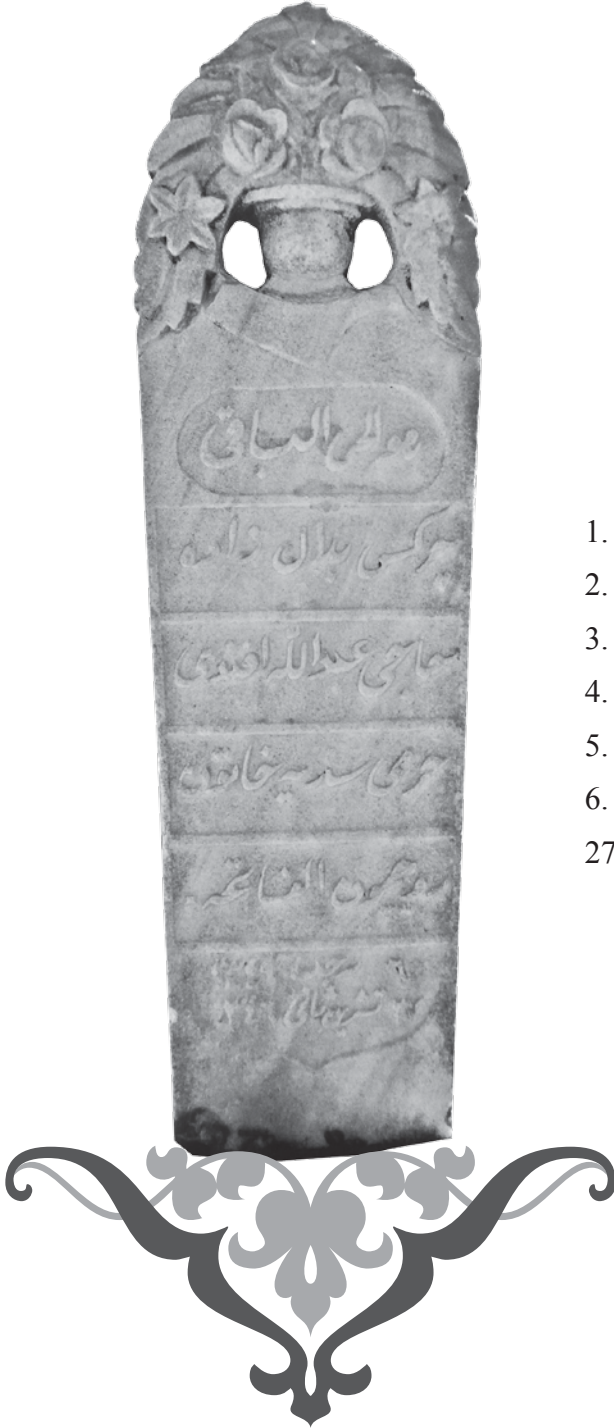
141 Esbak: Geçenki, geçen, evvelki, önceki. Daha önce geçmiş olan. Evvel gelen

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:31

1. Hüve'l-Bâkî
2. Çerkes Fatma
3. Rûhıyçün
4. Fâtiha
5. [Fî] sene (h) 1346, [m.1928]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:32

1. Hüve'l-hayyu'l-bâkî
2. Çerkes Bilalzâde
3. Hâcî Abdullah Efendi
4. Haremi Sariye Hâtûn
5. Rûhıyçün el-Fâtiha
6. 6 Receb 1349, [m.27.11.1930]
- 27 Teşrin-i sâni 1346

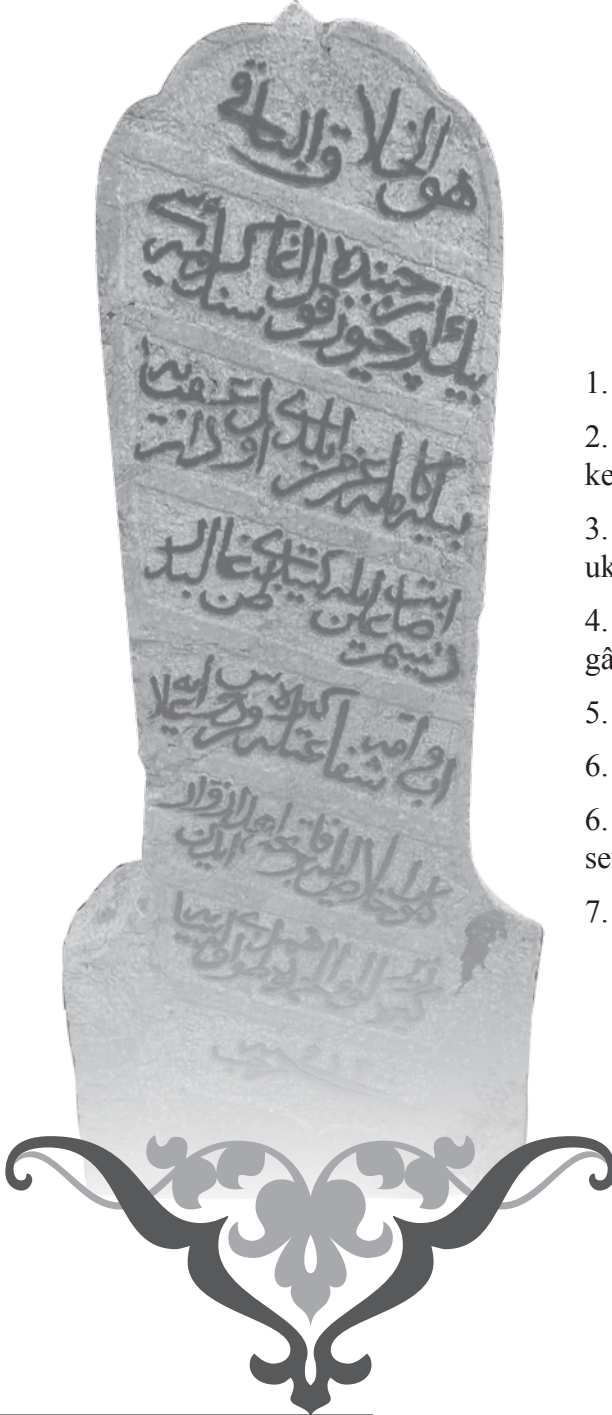
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:33

1. Hüve'l bâkî
2. Bakıp geçme ricâm budur Muhammed Ümmeti
3. Mevtânın diriden bir Fâtihadır minneti
4. Kabrimi ziyâret eden ey Rasûlün ümmeti
5. Bize bir Fâtiha ihsân iden bulur cenneti
6. Çerkes hânedân-ı kadîminden merhûm
6. Hasan oğlu İshak Bey'in kerîmesi¹⁴²
7. Emine Hanım'ın Rûhıyçün el-Fâtiha
8. Cemâziyelevvel Fî sene 1323, [m.07.1905]
8. Fî sene 1323 Cemaziyelevvel

142 Kerime: Kız Evlad

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:34

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Bin üç yüz Receb'inde Kolağasının kerîmesi¹⁴³
3. Bile kâmile azimet eyledi ol dâr-ı ukbâyâ¹⁴⁴
4. Disem isâbet-i ayn¹⁴⁵ ile gitti zann-ı gâlibdir¹⁴⁶
5. Ebb u ümmiye şefeâtle gîre kardeş u iyâl¹⁴⁷
6. Gelip ihlâs ile Fâtiha iden ehl-i ezvâr¹⁴⁸
6. Gireriz livâ-ü'l hamda hemen tevâbi¹⁴⁹ ola seyyâh
7. Receb fî sene 1300, [m....05.1884]

143 Kerîme: Kız evlâd

144 Dâr-ı Ukba: Ahiret diyarı

145 İsâbet-i Ayn: Nazar değmesi

146 Zann-ı Galib: Yüzde doksanın üstündeki ihtimal, kuvveti hakikate en yakın olan zan

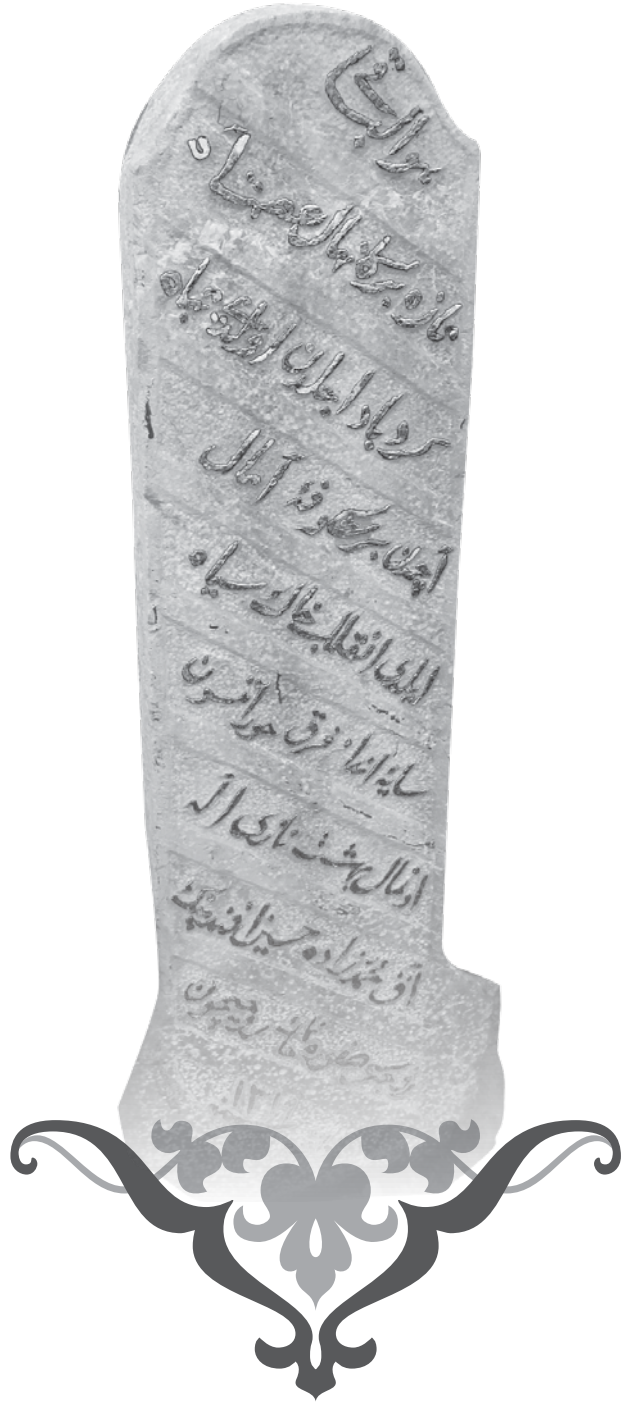
147 İyâl: Bir adamın üzerine nafakasını vermek vacip olan, kendilerini geçindirdiği kimseler

148 Ehl-i Ezvâr: Ziyaretçiler

149 Tevâb: Tabut

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:35

1. Hüve'l Bâkî
2. Tâze bir Gülnihâl ismet âh
3. Gird bâd-ı ecelden¹⁵⁰ oldu tebâh¹⁵¹
4. Açmadan bir şukûfe-i âmâl¹⁵²
5. Eyledi inkılâb hâk-ı siyâh
6. Sâye-i endâm¹⁵³ gark-ı hûr¹⁵⁴ etsun
7. İrtihâl-i behişt¹⁵⁵ nâzı ala
8. Akmehtetzâde Hüseyin Efendi'nin
9. Zevcesi Sefure Hanım'ın Rûhiyçün
10. Fâtîha Kânûn-ı sâni, sene 1319,
[m...01.1903]

150 Gird Bâd-ı Ecel: Ecel Kasırgası
151 Tebâh: Mahvolmuş
152 Şukûfe-i Âmâl: Emel çiçekleri
153 Sâye-i Endâm: Endâmının gölgesi
154 Gark-ı Hûr: Hurilere Kavuşmak
155 İrtihâl-i Behişt: Cennete Göçmek

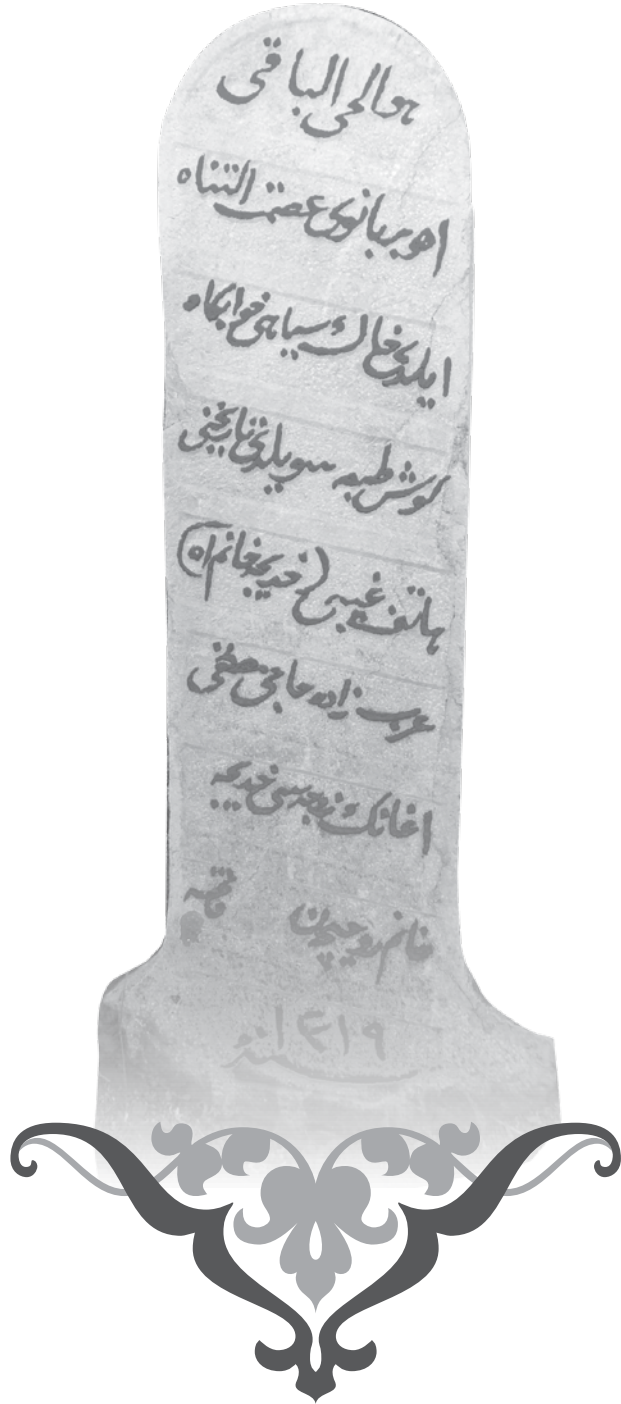
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:36

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Çorum redif
3. taburu üçüncü
4. bölük mülâzım-ı sânisî
5. Bursalı Çerkez
6. Ahmed Efendi'nin
7. zevcesi Şükriye Hanım
8. Rûhıyçün Fâtiha
9. [Fî] sene 1323, [m.1907]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:37

1. Hüve'l-hayyü'l-bâkî
2. Ah bir bânû-yı 'ismet-penâh¹⁵⁶
3. eyledi hâk-i siyâhî¹⁵⁷ habgâh¹⁵⁸
4. Gûş-ı tab'a¹⁵⁹ söyledi tarîhini
5. Hâtif-i gaybi (Hatice Hanım ah)
6. Arabzâde Hacı Mustafa
7. Ağa'nın zevcesi Hadice
8. Hanımın Rûhıyçün el-Fâtîha
9. [Fî] sene 1219, [m.1805]

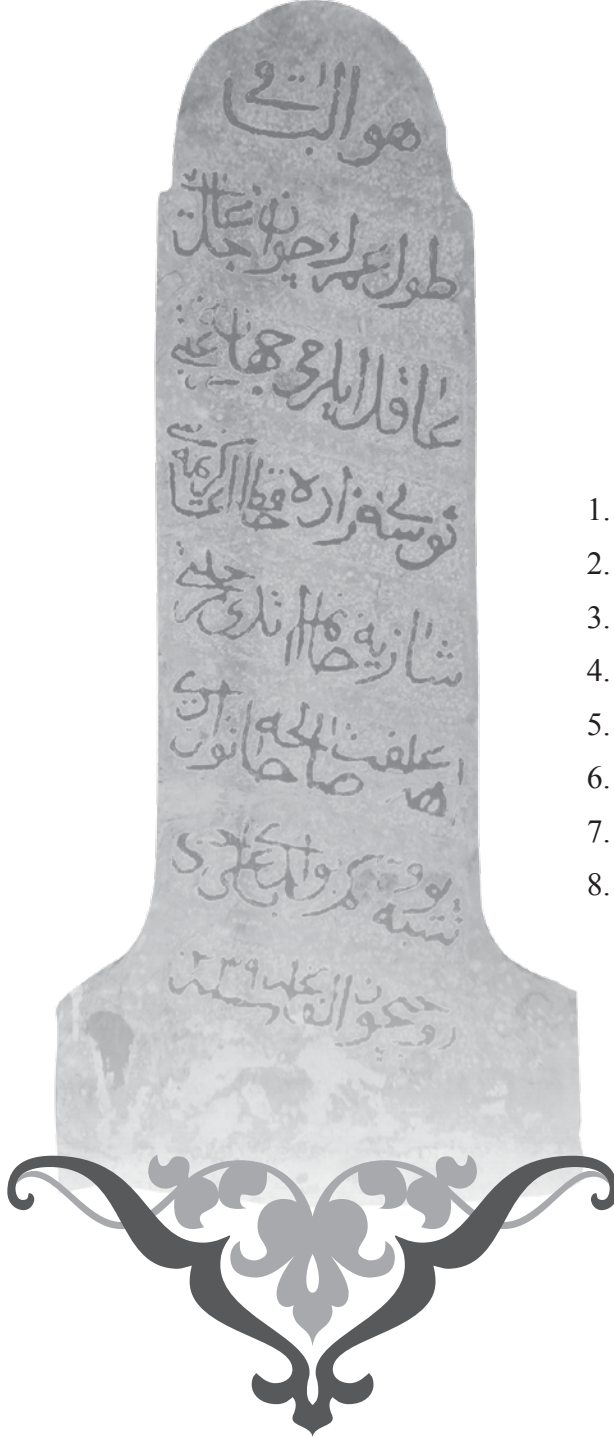
156 Bânû-yı İsmet-Penâh: Günahsız Kadın

157 Hâk-i Siyâhi: Kara Toprak

158 Habgâh: Uyunacak Yer

159 Gûş-ı Tab'a: Tabiatın Kulağı

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:38

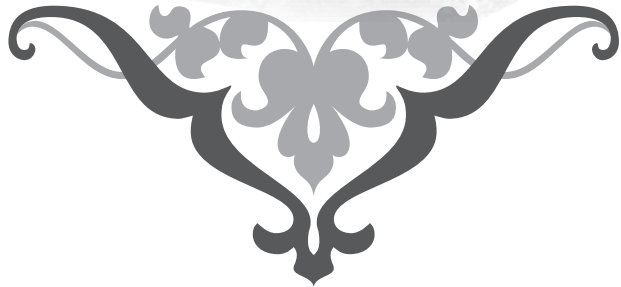
1. Hüve'l-Bâkî
2. Tûl ömrün¹⁶⁰ çün eccl gayeti
3. âkil eyler mi cihâna rağbeti
4. Bosnalızâde Hafız Ağa kerîmesi
5. Şaziye Hanım etti rihleti
6. Ehl-i iffet, sâliha hâtûn idi
7. Şibh¹⁶¹ yok kim buldu bâğ-ı cenneti
8. Rûhiyçün el-Fâtiha sene r.1339, [m.1923]

160 Tûl Ömür: Uzun Ömür

161 Şibh: Benzer

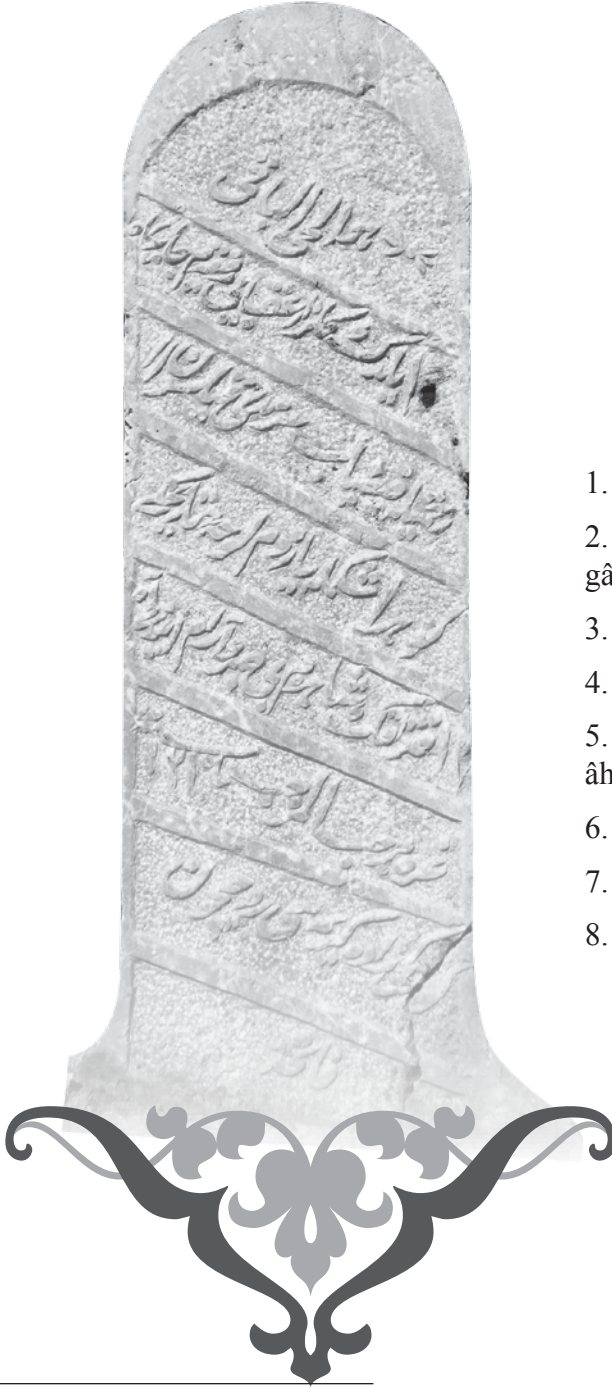
Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:39

1. Hüve'l-hayyü'l-bâkî
2. Almadan dünyadan kâmin eyledi azm-i bekâ
3. Pâk dâmen-i dûhteride etmedi meyl-i fenâ
4. İlticâ etmiş Hüdâ gufrânına ümid ile
5. Râzı olsun müste'ânı hayır duâ eyledi ana
6. Kolağası Mustafa'nın duhteri¹⁶² Ayşe'nin
7. Cürmünü afv ile kılsın meskenin cennet Hüdâ
8. Ayşe Hanım'ın Rûhıyçün el-Fâtiha
9. Fî sene 1298, [m.1882]

162 Duhter: Kız

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:40

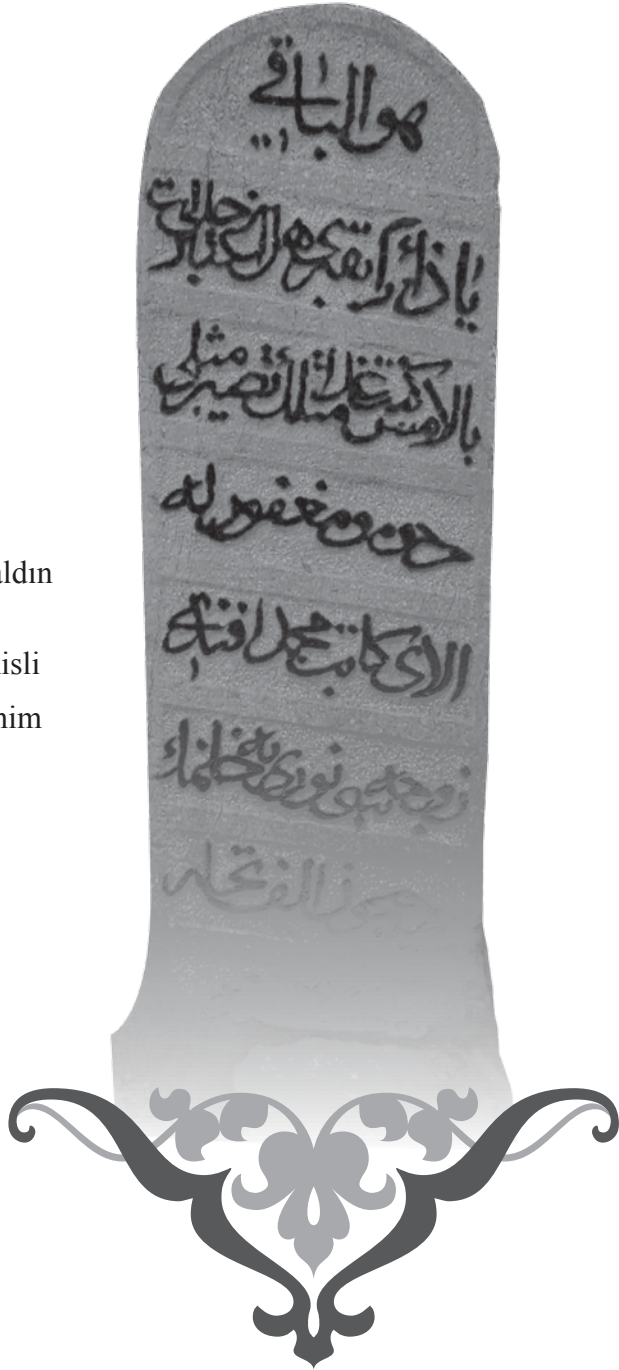

1. Hüve'l-hayyü'l-bâkî
2. eyledik gülzâr-ı¹⁶³ ukbâ-yı¹⁶⁴ refikim¹⁶⁵ cây-gâh¹⁶⁶
3. Rahmetiyle feyz-yâb¹⁶⁷
4. gevher-i eşkimle¹⁶⁸ yazdım levhâ-i tarihini
5. iftirâk¹⁶⁹ şâhirem¹⁷⁰ bî sabr u arâm¹⁷¹ itdi âh
6. gurre-i Receb-i mürecceb sene 1216¹⁷²
7. Çerkezzâde kerîmesi Rûhıyçün
8. Fâtiha

163 Gülzâr: Gülbahçesi
164 Ukbâ: Ahiret
165 Refik: Dost, Arkadaş
166 Cây-gâh: Yer, Makâm, Mevki
167 Feyz-yâb: Bollaşan, Feyiz Bulan. Feyze Nâil Olan
168 Gevher-eşk: Gözyaşı Özü
169 İftirak: Ayrılmak, Dağılmak
170 Şahir: Sesi Yükseltmek
171 Bi-Sabr-u Ârâm: Sabırsız
172 [M.07.11.1801]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:41

1. Hüve'l-Bâkî
2. Yâ zâirân-ı bî-kabri hel i'teberte hâli
(Ey kabrimi ziyaret eden, halimden ibret aldın mı?)
3. Bi'l-emsî küntü mislûke gaden tasîrû misli
(Dün ben senin gibiydim. Yarın sen de benim gibi olacaksın.)
4. Merhûm ve mağfûrun leh
5. Alay Kâtibi Mehmed Efendi'nin
6. zevcesi Nuriye Hanım'ın
7. Rûhıçün el-Fâtiha

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:42

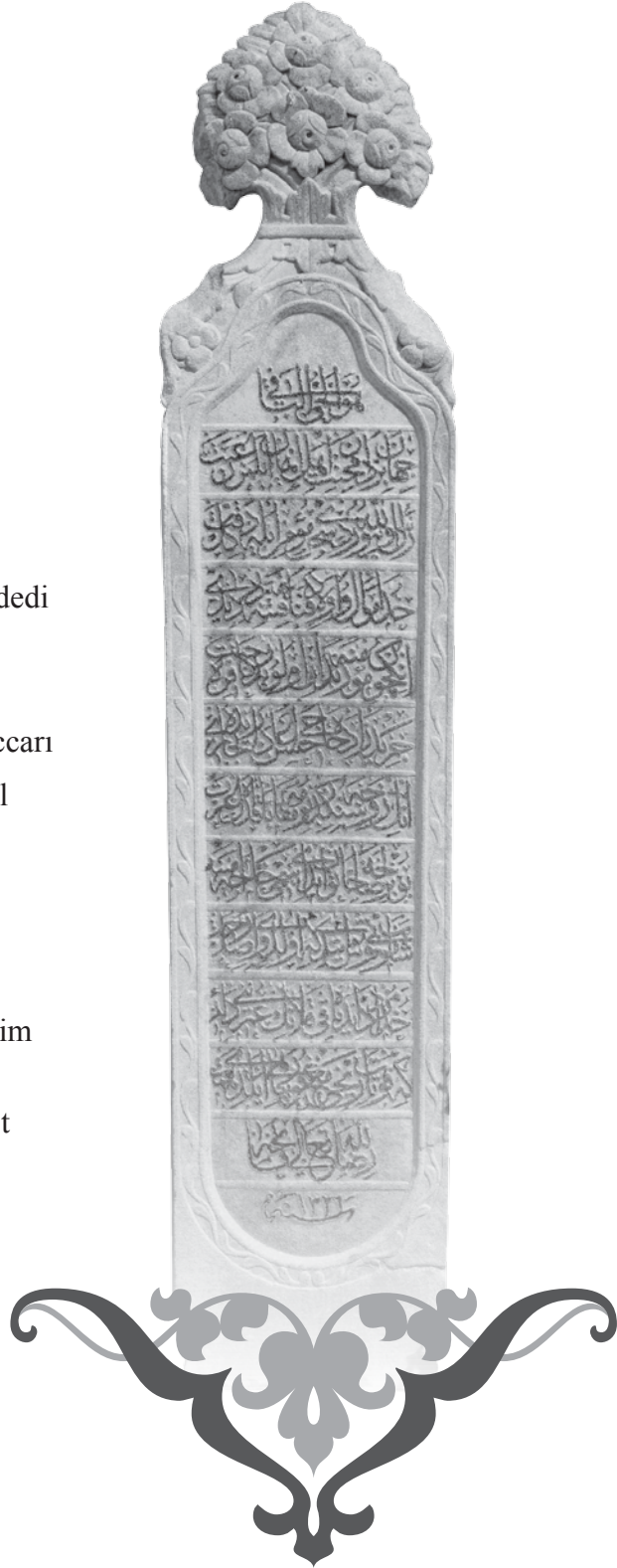

1. Hüve'l-Bâkî
2. İlâhi fazl-ı kereminden olmasa hâlî¹⁷³
3. Seydimzâde Ahmed kerîmesi Nuriye
4. Hanım ruhıyçün Fâtiha
5. [Fî] sene 1326, [m.1910]

173 Hâlî: Boş

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:43

1. Hüvel Hayyul Baki
2. Cihan bir dâr-ı mihnettir¹⁷⁴ ehl-i iman
eylemez ibret
3. Resulullah buyurdu sicnü'l- mü'min¹⁷⁵
anlaya külli dikkat
4. Hüda emval¹⁷⁶ ve evlad fena¹⁷⁷ fitnedir dedi
5. anınçün mü'mine zindan olubda kafiye
cennet
6. Ceridzâde Hacı Hasan ağa Darende tüccarı
7. Anın zevcesinindir bu makama bakda al
ibret
8. Bu bir Saliha hatun idi Hacı emine
9. Şanı, Mevt mevt nuş etikti oldu vasıl
rahmet
10. Hudadan anda baki kalanın ömrünü daim
kıla
11. ki fevt tarihini mağfur pay eyledi rihlet
12. Rızaen lillahi Teala El Fâtiha
13. [Fî] sene 1326, [m.1910]

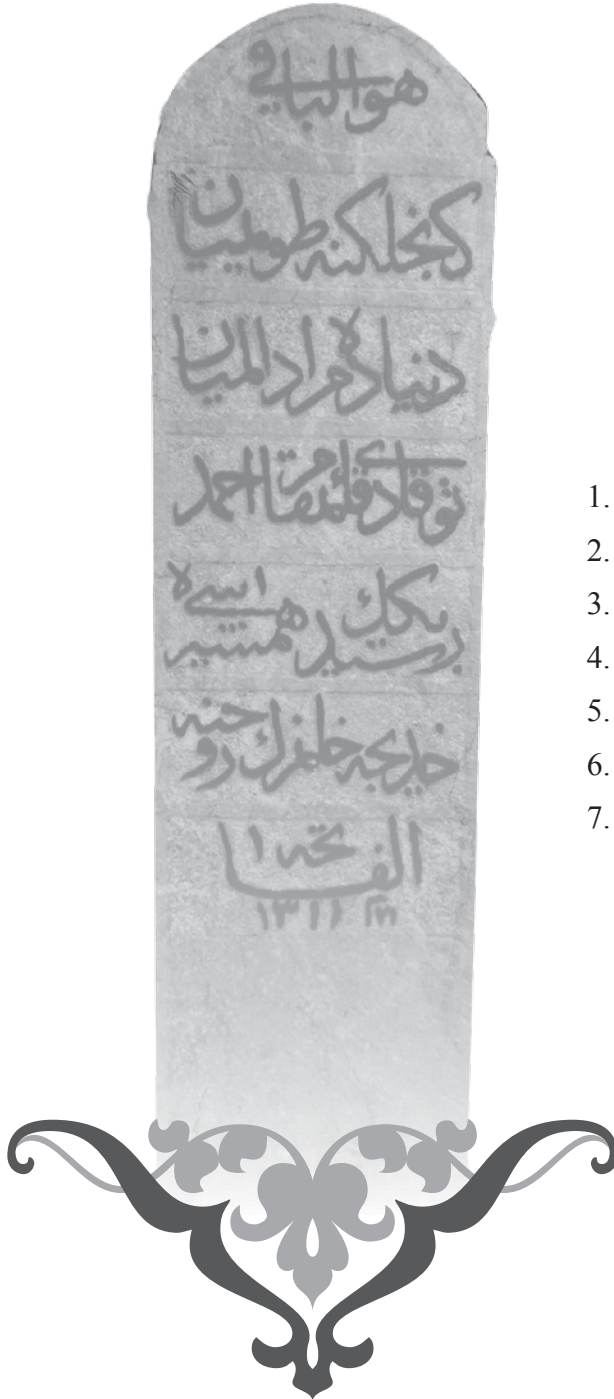
174 Dâr-ı Mihnet: Zahmet, Eziyet, Bela Diyarı

175 Sicnü'l- Mü'min: Mü'minin Zindanı

176 Emval: Mallar

177 Fena: Kötü

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:44

1. Hüve'l-Bâkî
2. Gençliğine doyamayan
3. Dünyada murâd alamayan
4. Tokad kâ'im-makâmı Ahmed
5. Reşid Beyin hemşiresi¹⁷⁸
6. Hatice Hanım'ın rûhuna
7. el-Fâtiha 1311, [m.1895]

178 Hemşire: Aynı Sütü Emen Kız Kardeş. Abla, Bacı

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:45

1. Hüve'l-Bâkî
2. Yüz başı Raşid Efendi zevcesi
3. Gevher¹⁷⁹ ismet¹⁸⁰ Zekiye Hanım
4. Eyledi terk-i hayât müsteâr¹⁸¹
5. Kıldı gülzâr-ı heşt¹⁸² cilvegâh¹⁸³
6. Rûhuna idenler hazâ Fâtiha
7. Olalar müstağrak lütfullâh¹⁸⁴
8. [Fî] sene 1311, [1895]

179 Gevher: Edeb, Akıl, Elmas, Cevher

180 İsmet: Günahsızlık, Masumluk

181 Müsteâr: Kendi Malı Olmayan, İğreti Alınmış, Emâneten Alınmış Olan

182 Gülzâr-ı Heşt: Sekiz Gül Bahçesi

183 Cilvegâh: Görünme Yeri, Cilvegâh Olmak Yatak Teşkil Etmek, Yurt Olmak

184 Olalar Müstağrak Lütfullâh: Allahın Lütfuna Dalmak

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:46

1. Hüve'l Bâki
2. Alaybeyzâde
3. El Hac Ömer Ağa
4. Zevcesi Kurt
5. Oğlu Memiş Ağa
6. Kerimesi Hatice Hanımın
7. Ruhiyçün El Fâtiha
8. [Fî] sene 1320, [1904]

Çorum Hıdırlık Mezar Taşı No:47

1. Hüve'l Bâki
2. Çorum Sancağı Belediye Tabibi Âsitaneli
3. Ali Zühdü Efendi
4. Kerimesi Nedime
5. Hanımın Ruhiyçün
6. El Fâtiha [Fî] sene 1324 [1908] 1
Cemaziyel Evvel

II.BÖLÜM

ULU MEZARLIK

ULU MEZARLIK GİRİŞİNDEN GÖRÜNÜŞ

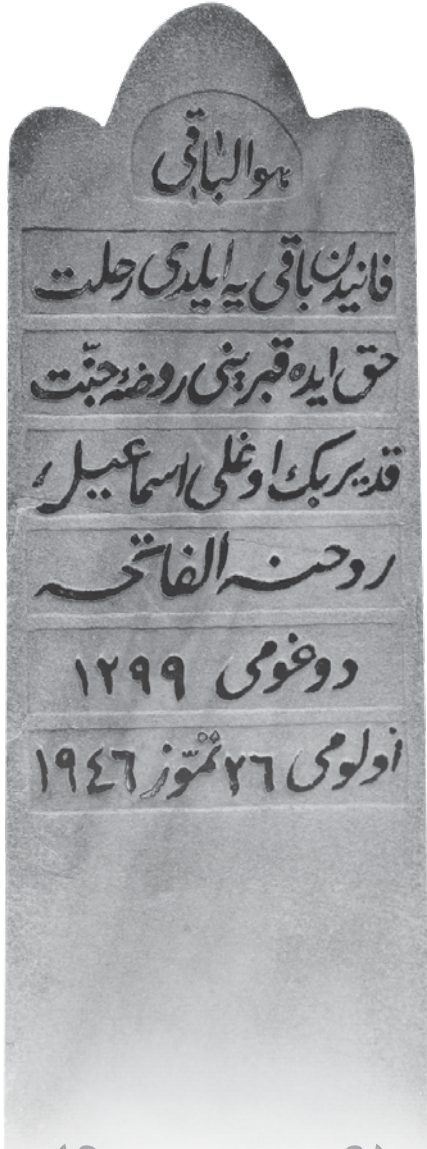

ULUMEZARLIK ERKEK MEZAR TAŞLARI

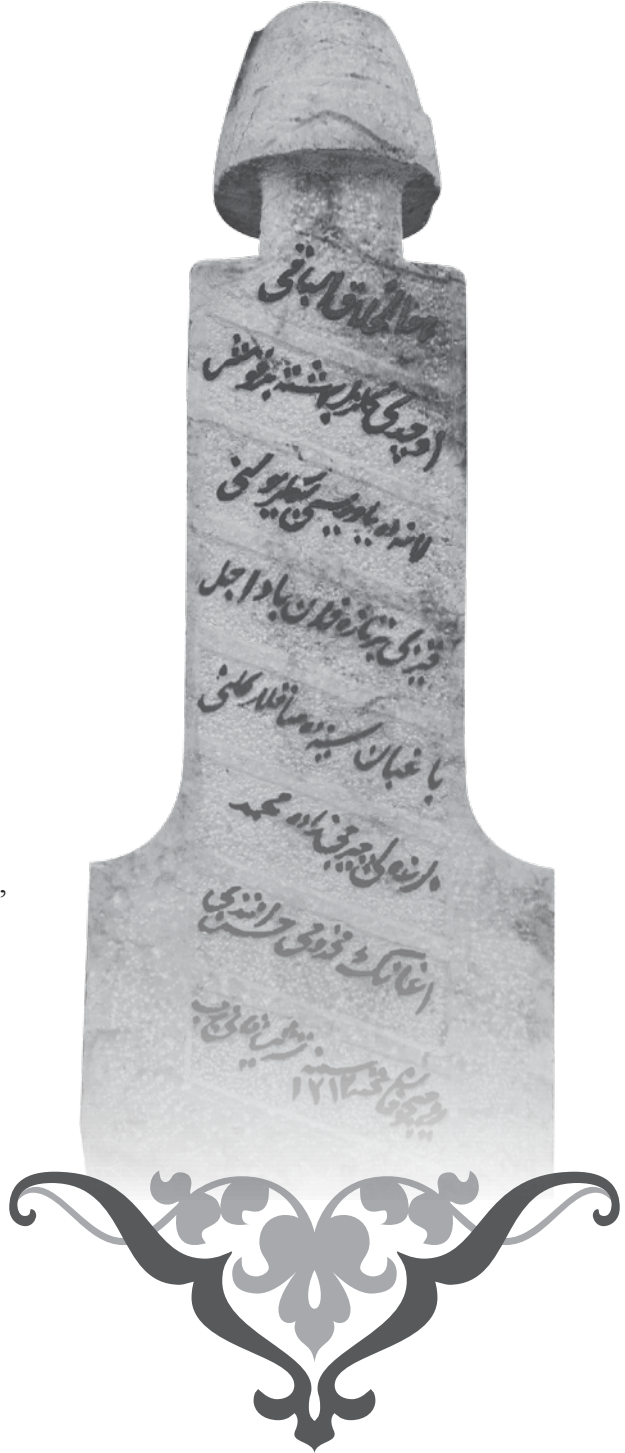
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:1

1. Hüve'l-Bâkî
2. Fâniden bâkîye eyledi rihlet
3. Hakk ede kabrini ravza-i cennet
4. Kadirbeyoğlu İsmail
5. rûhuna el-Fâtiha
6. Doğumu 1299, [m.1883]
7. Ölümü 26 Temmuz 1946

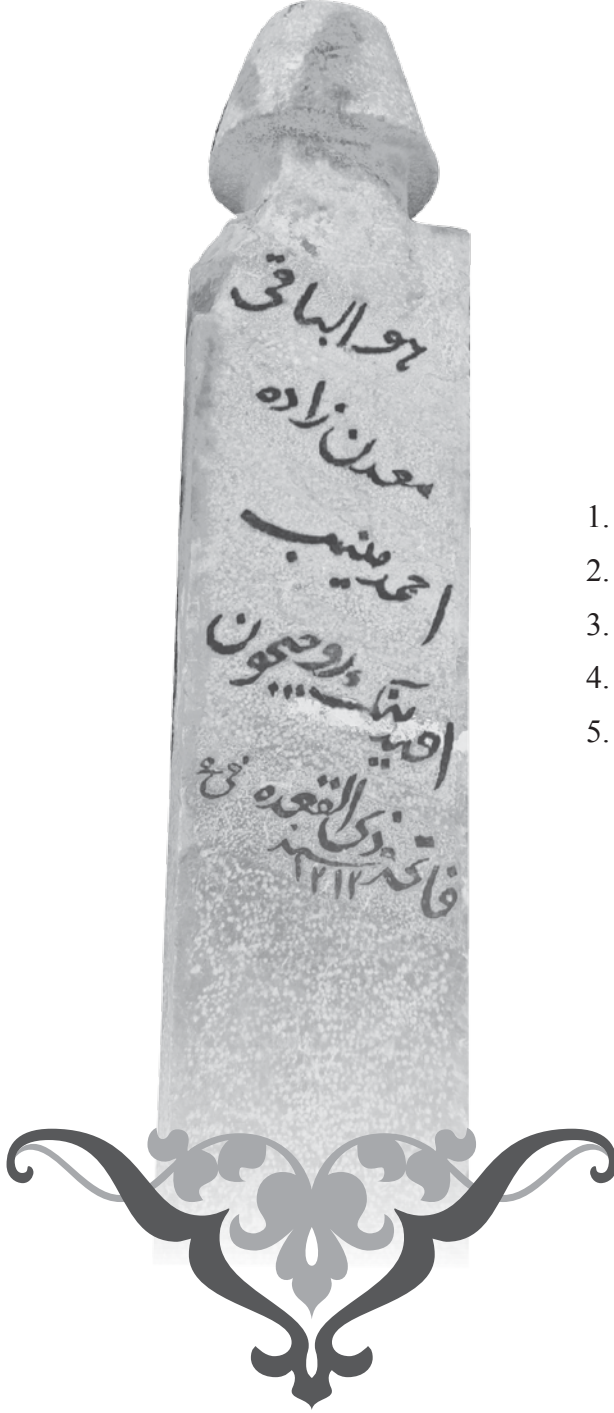
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:2

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Uçtu gülzâr-ı behište¹⁸⁵ bir kuş
3. Lanede yavrusu bekler yolunu
4. kızı bir tâze fidân bâd-ı ecel
5. Bâğbân-ı sinede saklar gülünü
6. Darendeli Çerçicizâde Mehmed
7. Ağa'nın mahdûmu Hasan Efendi
8. rûhıyçün Fâtîha Teşrîn-i sâni sene 1212,
[m....11.1798], Receb

185 Behişt: Cennet

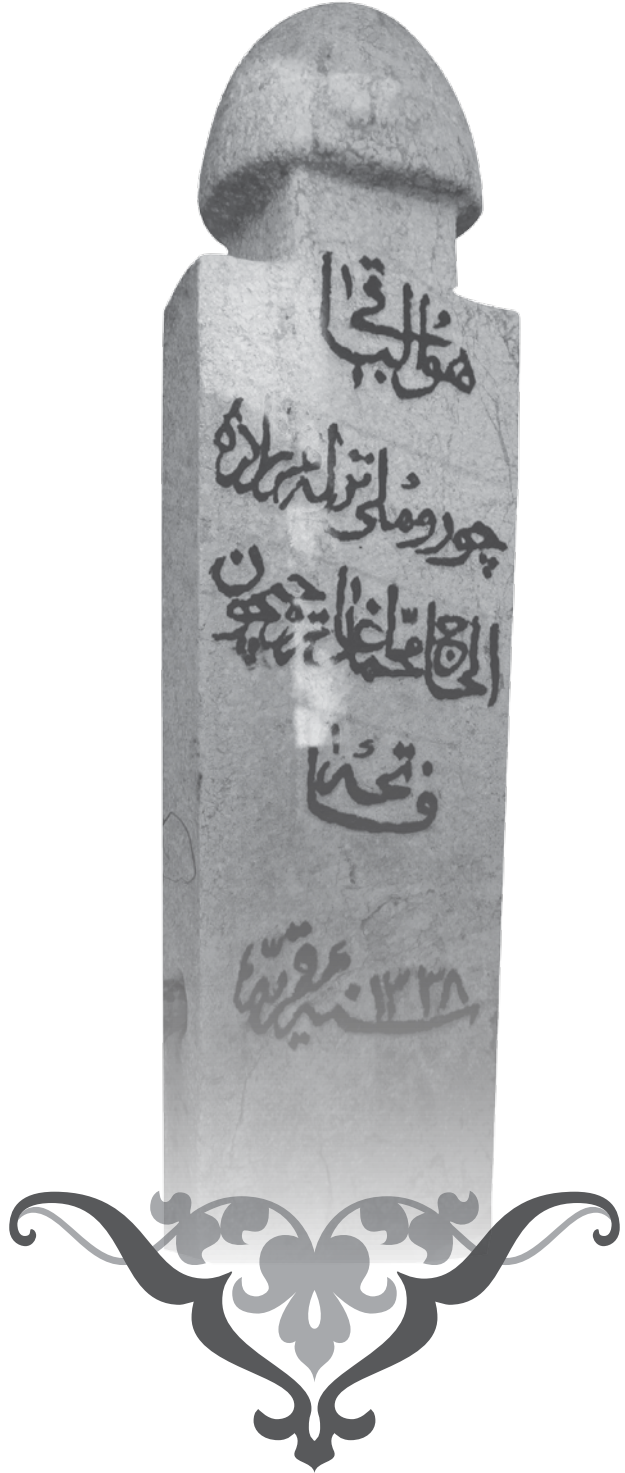
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:3

1. Hüve'l-Bâkî
2. Madenzâde
3. Ahmed Münib
4. Efendi'nin Rûhıyçün
5. Fâtiha Zilka'de fî sene 1212, [m.1798]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:4

1. Hüve'l-Bâkî
2. Çorumlu Terlemezzâde
3. el-Hâc Mehmed Ağa Rûhıyçün
4. Fâtiha
5. Sene-i kameriyye, 1338, [m.1920]

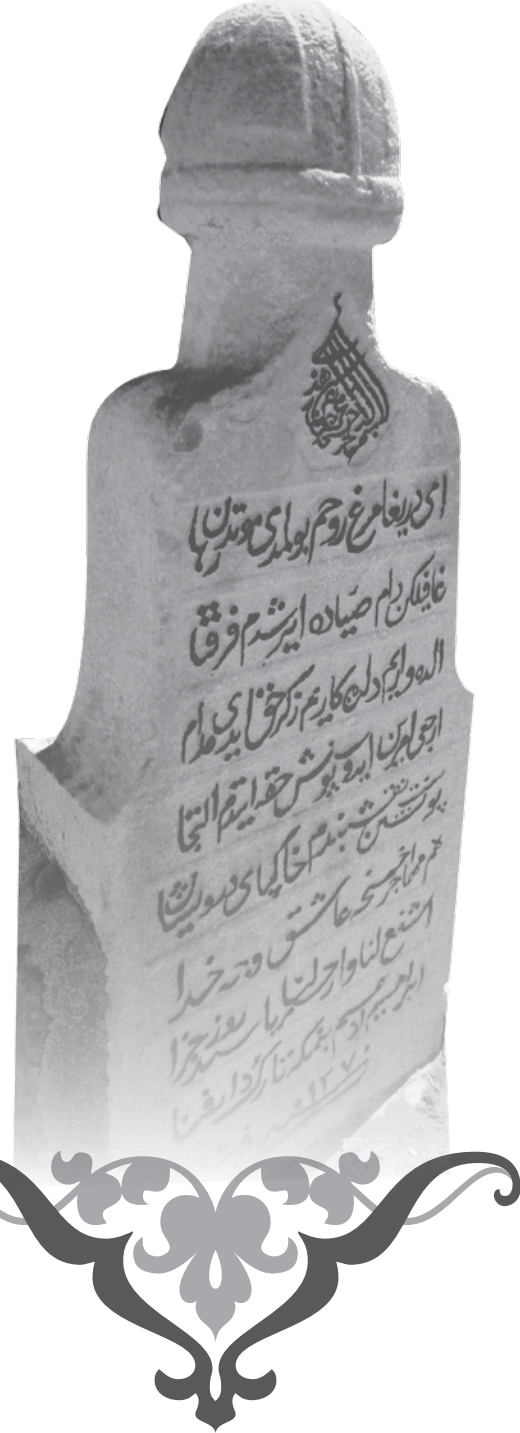
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:5

1. Bir gül-i gonca iken açılmadan soldum
2. Fenâyı terk edib cennet-i a'lâyı buldum
3. Hazâ merkad Böcekzâde el-Hâc
4. Memiş Ağa'nın oğlu Mehmed Ağa'nın
5. Rûhıyçün el-Fâtiha
6. [Fî] sene 1268, [m.1852]

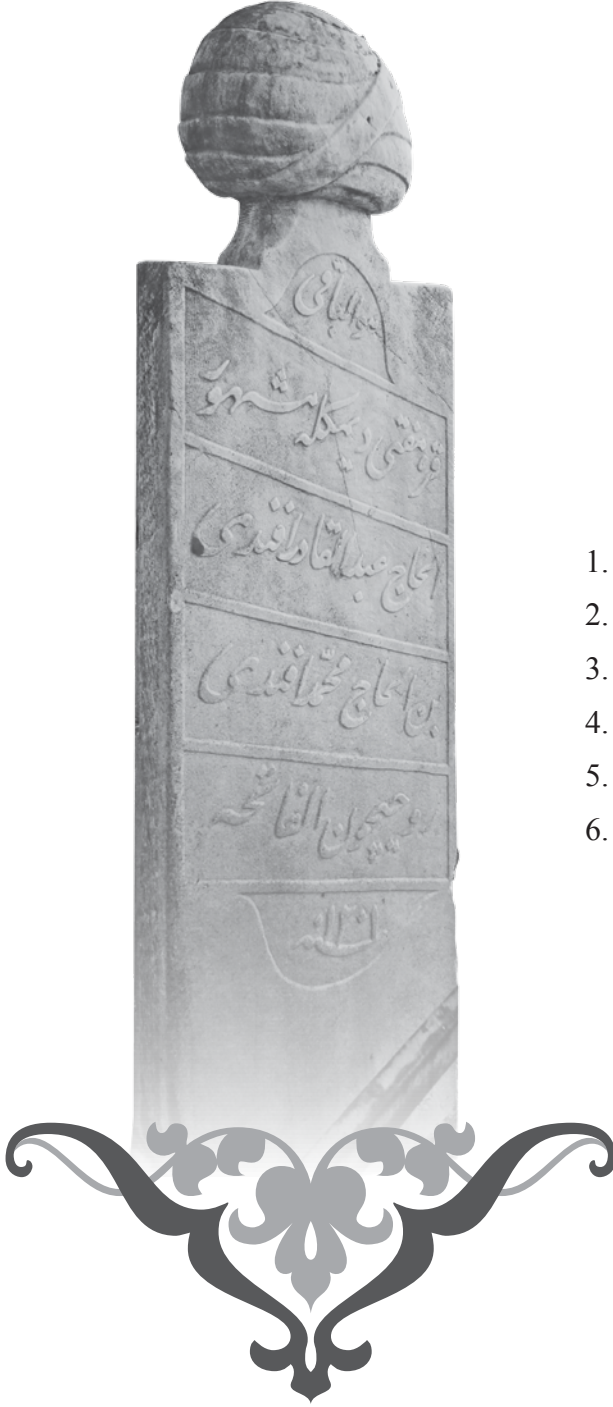
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:6

1. Bismillahirrahmanirrahim
2. Ey dirîgâ mürğ-i rûhum bulmadı mevtden rehâ¹⁸⁶
3. Gafilken dâm-ı sayyâde¹⁸⁷ eriştim firkâte¹⁸⁸
4. Elde varım dilde kârım¹⁸⁹ zikr-i hakk idi müdâm¹⁹⁰
5. İrci'î emrin idib nûş¹⁹¹ Hakk'a ettim ilticâ¹⁹²
6. Postnişîn-i Nakşibendî hâk-i pâ-yı¹⁹³ dervişân
7. Hem muhâcir-i Ahıska âşık-ı vech-i Hudâ
8. İşfa'lenâ verhâmlenâ yâ seyyid-i rûz-i cezâ (cezâ gününde bize rahmet ve şefaât et ya Seyyid)
9. İbrahim Edhem benim ki târik-i dâr-ı fenâ
10. Fî 23 Şevvâl, sene 1270, [m.09.07.1854]

186 Rehâ: Kurtuluş
187 Dâm-ı Sayyâd: Avcının Tuzağı
188 Firkât: Dostlarından Sevdiklerinden Ayrılmak
189 Kâr: Ses, Sayt, Sada
190 Müdâm: Devam eden, sürekli, süren, arası kesilmeyen
191 Nûş: İçmek
192 İlticâ: Sığınmak. Birinden Himâye İstemek
193 Hâk-i Pây: Ayağın Toprağı

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:7

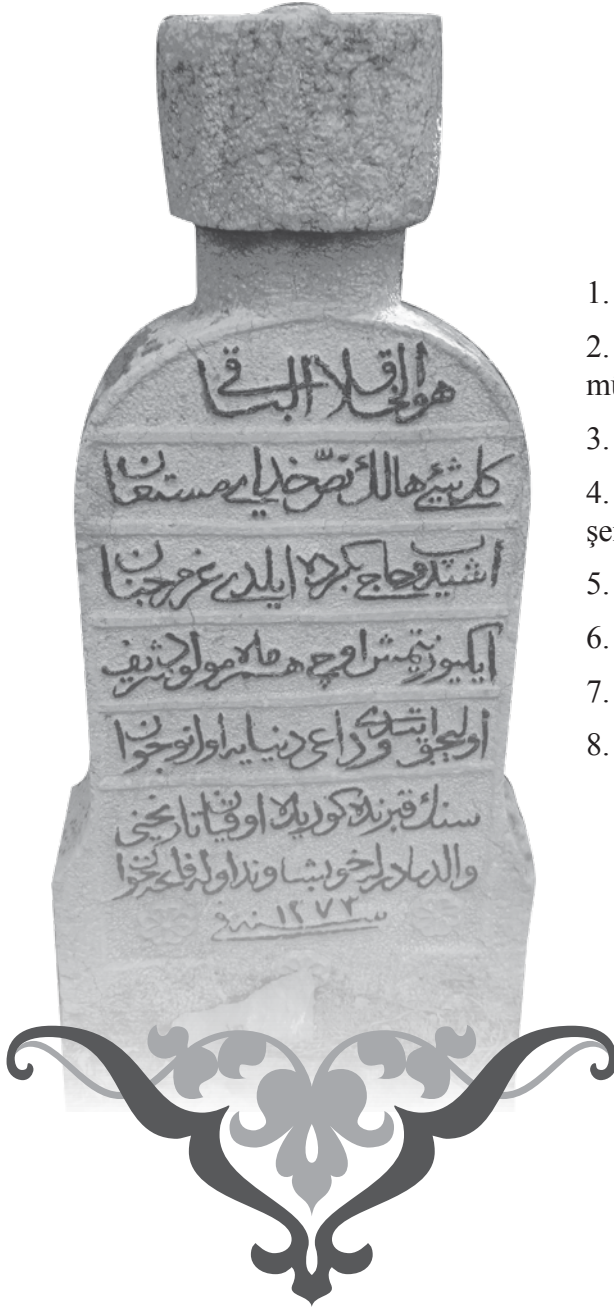
1. Hüve'l-Bâkî
2. Kara Müftü dimekle meşhûr
3. el-Hâc Abdulkadir Efendi
4. bin el-Hâc Muhammed Efendi
5. Rûhıyçün el-Fâtiha
6. [Fî] sene 1201, [m.1787]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:8

1. Hüve'l-Bâkî
2. Emr-i kadîm merhûm ve mağfûr
3. Budakzâde Hasan
4. Ağa'nın Rûhıyçün
5. Lillahi'l-Fâtiha
6. [Fî] sene 1233, [m.1818]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:9

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. "Küllü şey'in hâlikû'n" nass-ı Hüdâ-yı müste'ân¹⁹⁴
3. İşidüp Hacı Bekir de eyledi azm-i cinân
4. İki yüz yetmiş üç hem mâh-ı mevlüd-i¹⁹⁵ şerîf
5. olıcak, etdi vedâ'ı dünyaya ol nevcivân¹⁹⁶
6. Seng-i kabrinde güzîde okuyan târîhini
7. Vâlid mâderler¹⁹⁷, hişâvend ola Fâtiha-hân
8. [Fî] sene 1273, [m.1857]

194 Müste'ân: Kendisinden Yardım Beklenen, Yardım İstenen

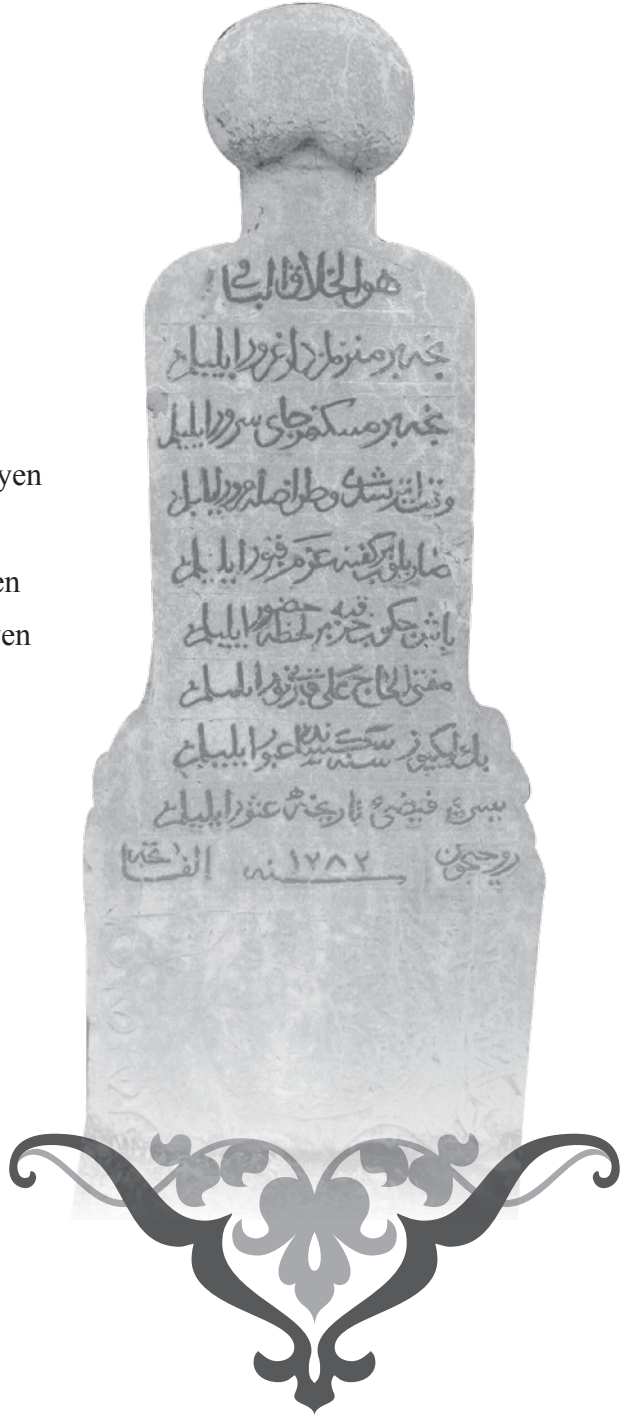
195 Mâh-ı Mevlüd: Doğum Ayı

196 Nevcivân: Delikanlı Genç

197 Vâlid Maderler: Baba-Analar

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:10

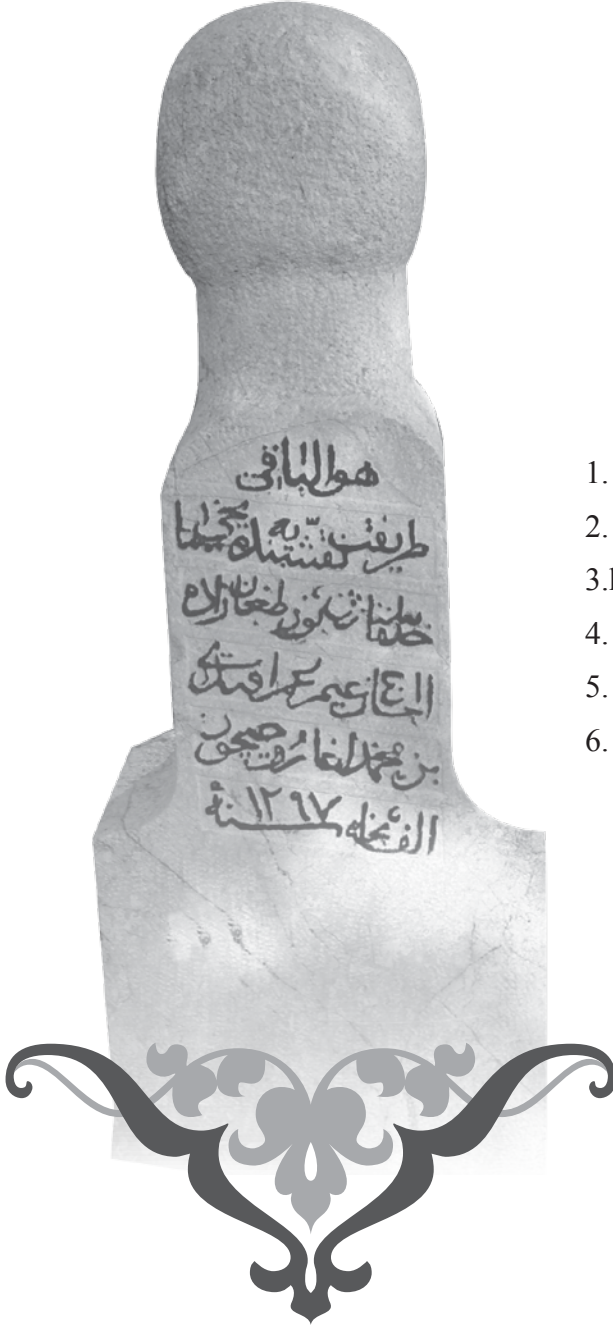
1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Nice bir menzilimiz dârı gurur eyleyen
3. Nice bir meskenimiz câ-yı sürûr¹⁹⁸ eyleyen
4. Vakt erişti vatan asla mürûr¹⁹⁹ eyleyen
5. Dar bulup bir kefene azmi kubur eyleyen
6. Baş çekip hırkaya bir lahza huzur eyleyen
7. Müftü el-Hâc Ali kabrini eyleyen
8. Bin iki yüz sene seksende eyleyen
9. Yesrim feyzii tarihe asur eyleyen
10. Rûhıçün el-Fâtiha [Fî] sene 1282, [m.1866]

198 Câ-yı Sürûr: Sevinç Yeri, Sevinç Noktası

199 Mürûr: Geçmek

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:11

1. Hüve'l-Bâkî
2. Tarikât-ı Nakşibendiyye meşâyihî
3. hûlefâsından Bozdoğanzâde
4. el-Hâc Zaim Ömer Efendi
5. bin Mehmed Ağa Rûhıyçün
6. el-Fâtiha sene h.1297, [m.1879]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:12

1. İş bu fakir
2. Çorum'un mübârek ailesinden
3. Veliyyüddin Pâşâzâde
4. Esad Bey'in hâl-i sabâvetinde
5. İrtihâl eden necl-i necibi
6. Behçet Beyin i'tilâgâh-ı
7. ebedîsidir [Fî] sene 1299, [m.1883]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:13

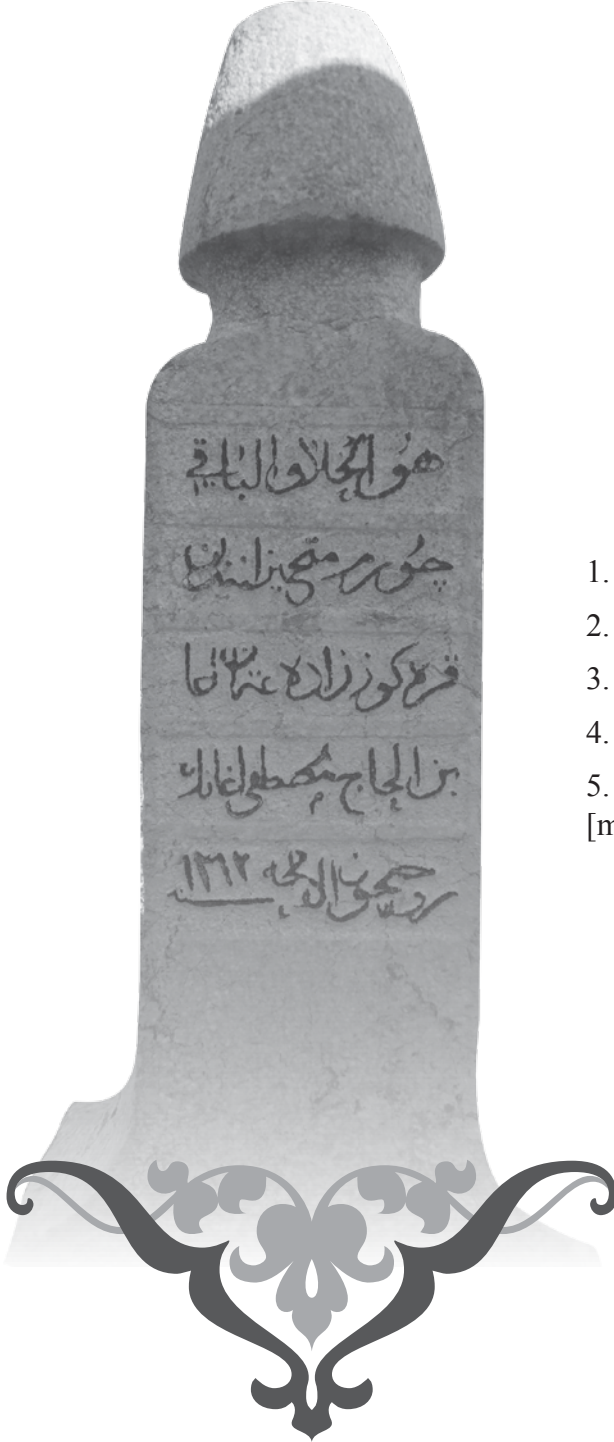
1. Hüve'l-Bâkî
2. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
3. Muhammed Emin Efendi'nin hafîdi
4. Ömer Lütfü'nün
5. Rûhıyçün el-Fâtiha
6. 10 Muharrem [Fî] sene (h) 1305,
[m.28.09.1887]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:14

1. Hüve'l-hayyü'l-bâkî
2. Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdân
3. Bi hakkı arş-ı azâm nûr-ı Kur'ân
4. Gelib kabrimi ziyâret eden ihvân
5. Ede rûhuma bir Fâtiha ihsân
6. Mazlûmzâde Arif Ağa'nın
7. mahdûmu Salim Efendi'nin Rûhıyçün Fâtiha
8. Fî sene (h) 1311, [m.1894]

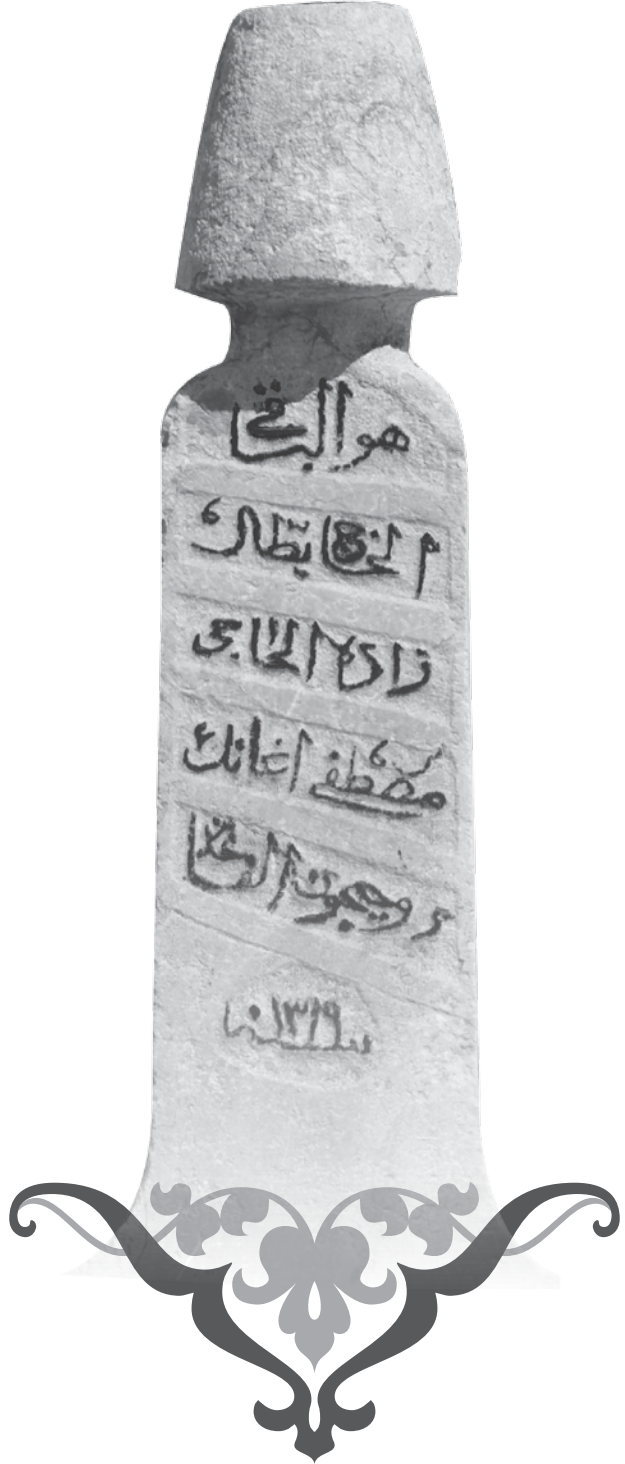
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:15

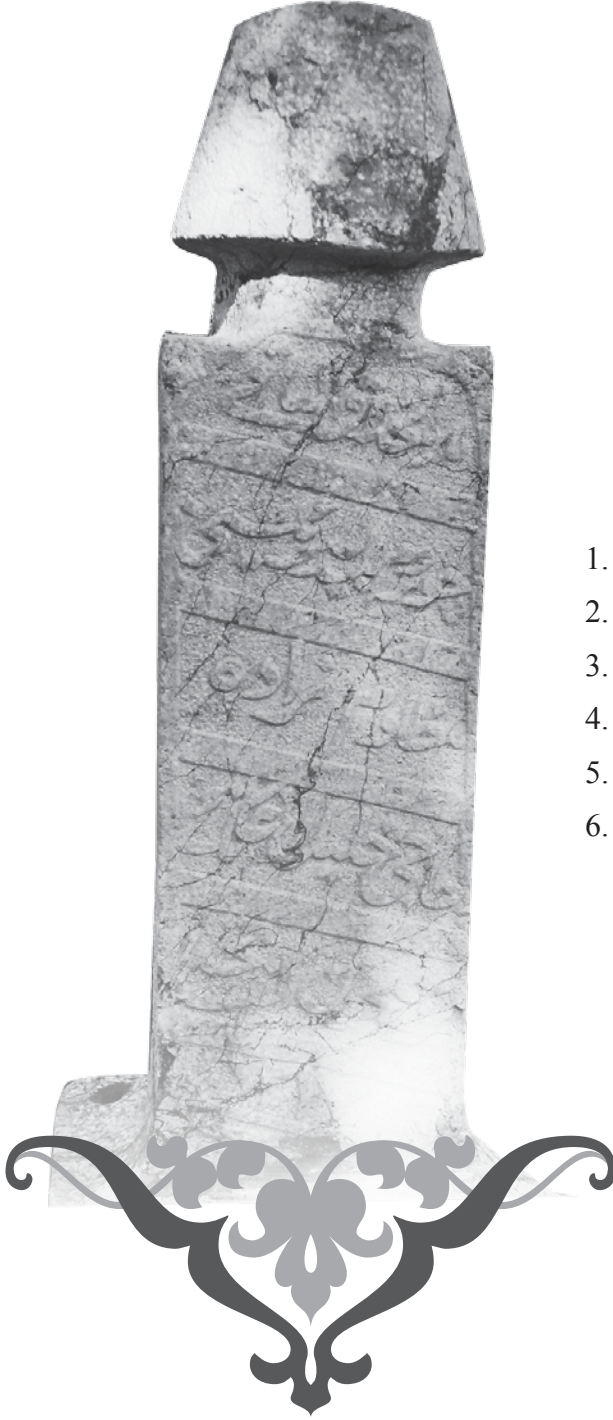
1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Çorum mu'teberânından
3. Karagözzâde Osman Ağa
4. bin el-Hâc Mustafa Ağa'nın
5. Rûhıyçün el-Fâtiha [Fî] sene 1312, [m.1894]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:16

1. Hüve'l-Bâkî
2. el-Hâc Battal
3. Zâde el-Hâc
4. Mustafa Ağa'nın
5. Rûhuna el-Fâtiha
6. [Fî] sene 1316, [m.1898]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:17

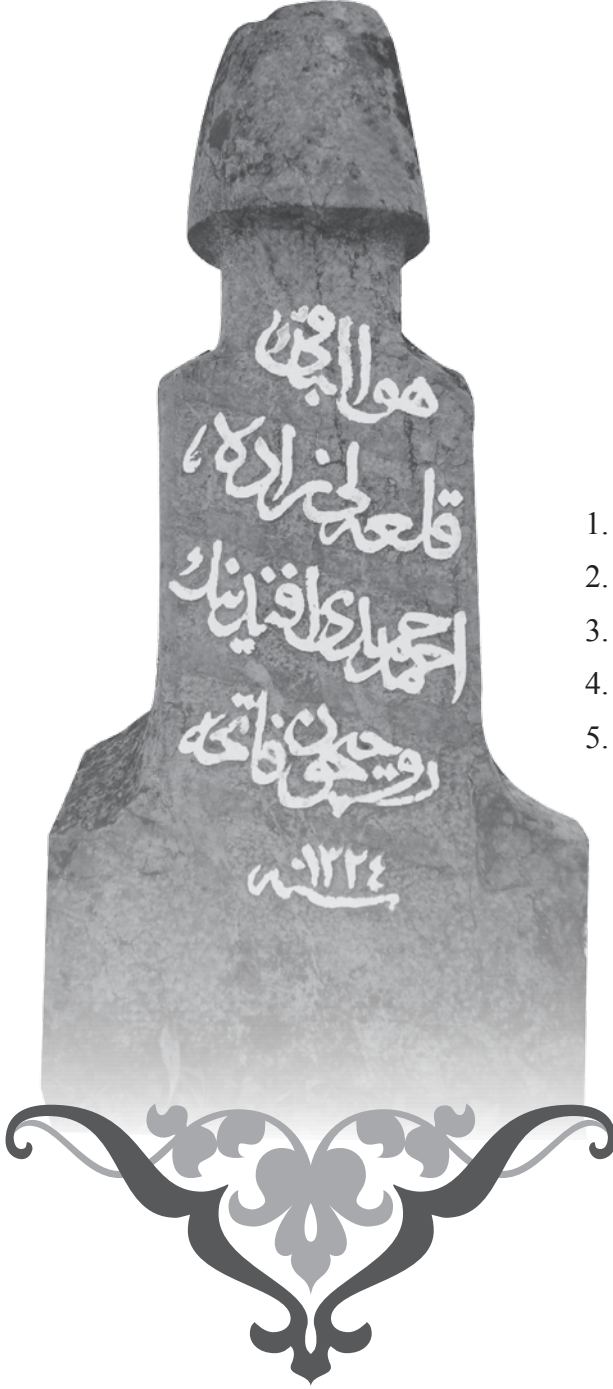
1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Çorum Belediye Reisi
3. Mazlûmzâde
4. Hacı Halil Ağa'nın
5. Rûhıyçün el-Fâtiha
6. [Fî] sene 1317, [m.1899]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:18

1. Hüve'l-Bâkî
2. Atf-ı çeşm-i ibret eyle zâ'irân
3. Darendeli Tekâüd Hacı Hüseyin Ağa
4. Oğlu Muhammed İbn-i Muhammed Ağa
5. Rûhıyçün Fâtiha
6. [Fî] sene (h) 1322, [m.1904]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:19

1. Hüve'l-Bâkî
2. Kalelizâde
3. Ahmed Hamdi Efendi'nin
4. rûhuna Fâtiha
5. [Fî] sene 1324, [m.1908]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:20

1. Hüve'l-Bâkî
2. Sâbık jandarma binbaşı
3. Çorumlu Mavrâlzâde
4. Osman Ağa Rûhıyçün Fâtiha
5. [Fî] sene 1324, [m.1908]

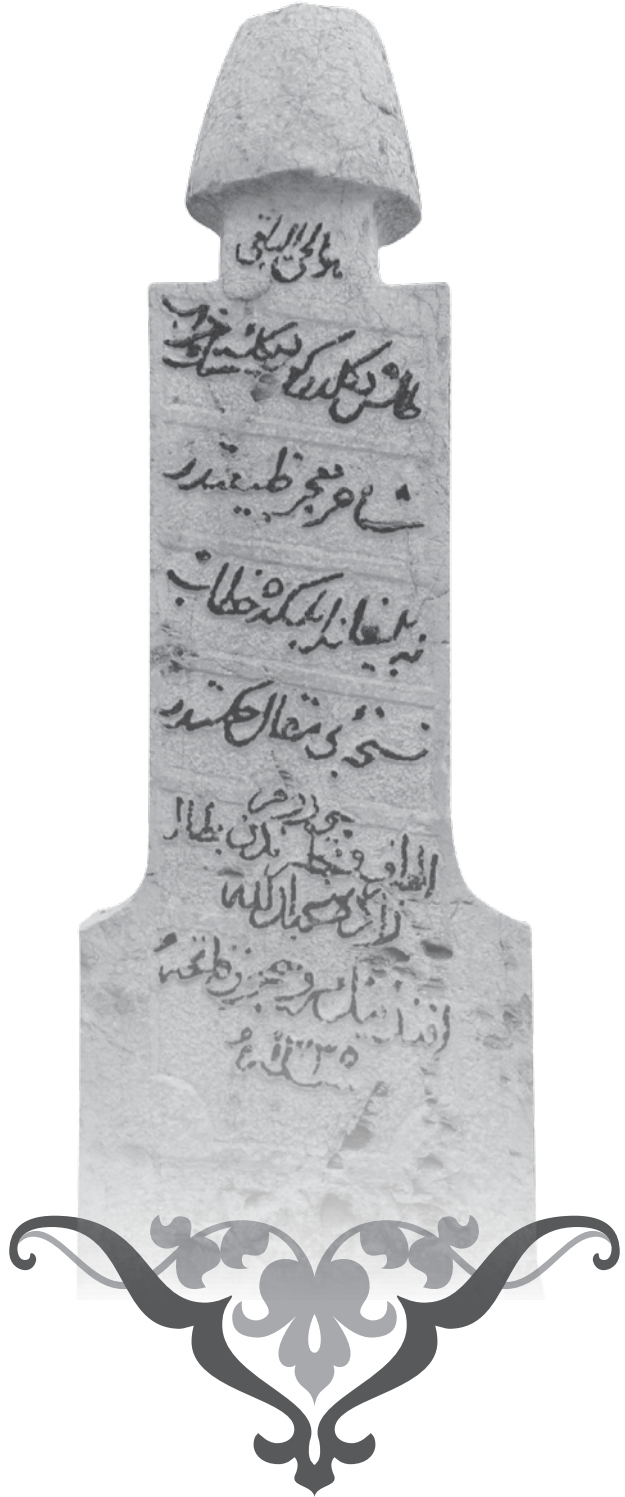
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:21

1. Hüve'l-Bâkî
2. Zâir uçacak elbet senin de
3. Bir gün gelecek ki firâğ-ı cânın
4. Hayır it var iken elinde fırsât
5. Dünya ile geçmesin zamanın
6. Cellâdzâde Kazım Efendi mahdûmu
7. Rüşdü Bey'in Rûhıyçün Fâtiha
8. [Fî] sene (h) 1325, [m.1907]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:22

1. Hüve'l-hayyü'l-bâkî
2. Taş değildir gördüğün seng-i harâb
3. Şâiri mu'ciz-i tabîattır
4. Ne beligâne²⁰⁰ eylemekte hitâb²⁰¹
5. Nüşa-i bî-makâl-i²⁰² hikmettir
6. Çorum eşrâf ve tüccârından Battal
7. zâde Abdullah
8. Efendi'nin Rûhıçün Fâtiha
9. [Fî] sene (h) 1335, [m.1917]

200 Beligâne: Beligcesine, Düzgün Ve Fasih Olarak

201 Hitâb: Sözü Âşikâre Ve Yüzüne Söylemek, Seninle Gayrin Arasında Olan Kelâm

202 Makal: Söz

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:23

1. Hüve'l-Bâkî
2. Taş değil gördüğün bu seng-i harâb
3. Şâir-i muciz-i tabîattır
4. Ne beligâne²⁰³ eylemekte hitâb²⁰⁴
5. Sanki bir nüsha-i vesâmetdir
6. Mütahhir²⁰⁵ misâl-i ibrettir
7. Mütেকâid²⁰⁶ Abdurrahman Efendi Paşazâde
8. Mülâzım-ı evvel Osman Efendi rûhıyçün Fâtiha
9. [Fî] sene (h) 1328, [m.1910]

203 Beligâne: Beliğcesine, Düzgün Ve Fasih Olarak

204 Hitâb: Sözü Âşikâre Ve Yüzüne Söylemek, Seninle Gayrin Arasında Olan Kelâm

205 Mütেকâid: Sonraki, Sonraki Gelen

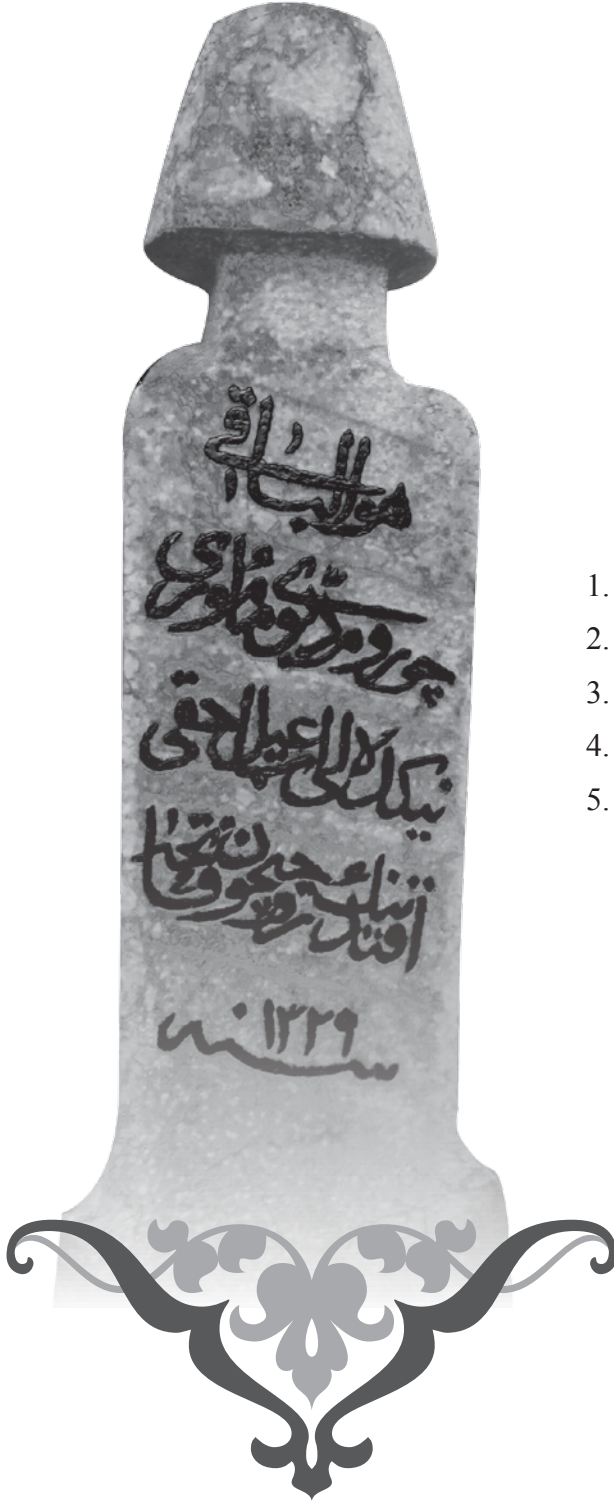
206 Mütেকâid: Emekli

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:24

1. Hüve'l-Bâkî
2. Ahıska muhâcirînden
3. İhsan Efendi oğlu
4. Bilâl Ağa Rûhıyçün
5. el-Fâtîha
6. [Fî] sene (h) 1328, [m.1910]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:25

1. Hüve'l-Bâkî
2. Çorum debboy²⁰⁷ me'mûru
3. Niğdeli İsmail Hakkı
4. Efendi'nin Rûhıyçün Fâtiha
5. [Fî] sene 1329, [m.1911]

207 Debboy: Silah, Giysi Vb. Asker Eşyası Ambarı

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:26

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Hâfız-ı kütüb Karaali
3. zâde Mustafa Efendi
4. Rûhıyçün Fâtiha
5. [Fî] sene-i hicriyye 1331, [m.1912]

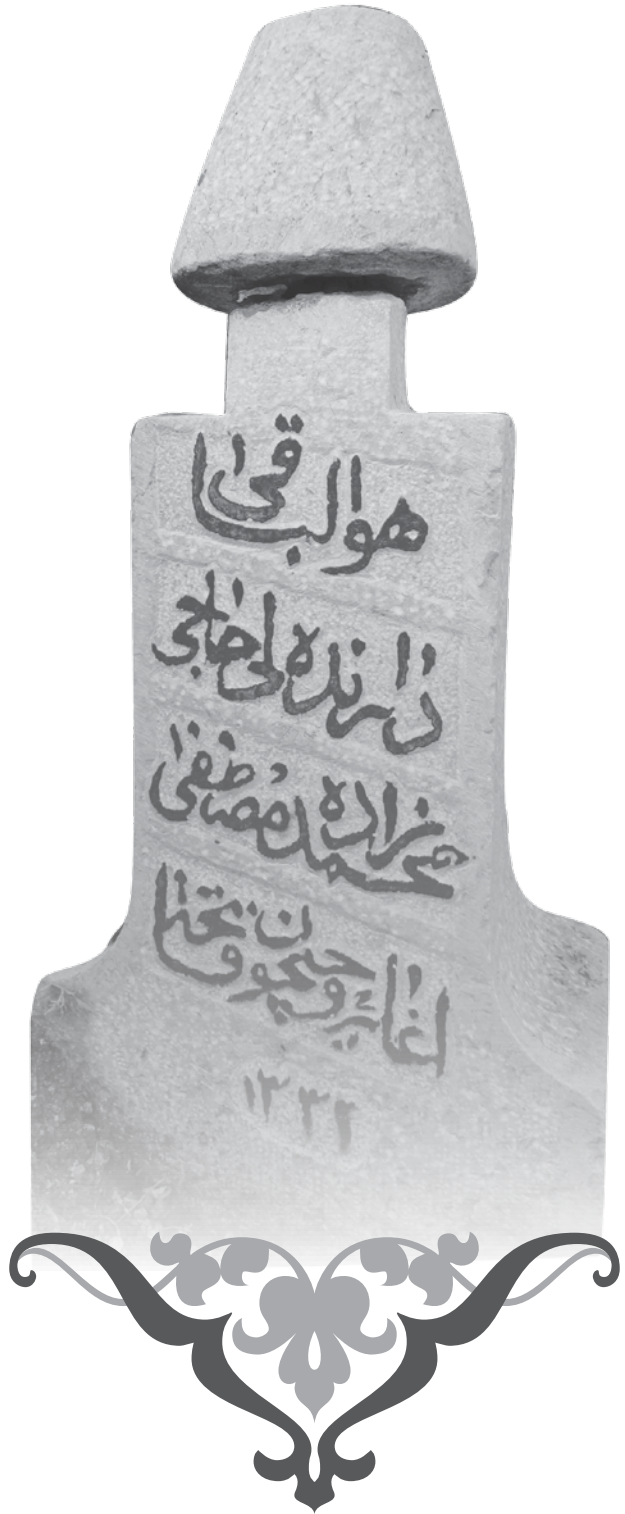
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:27

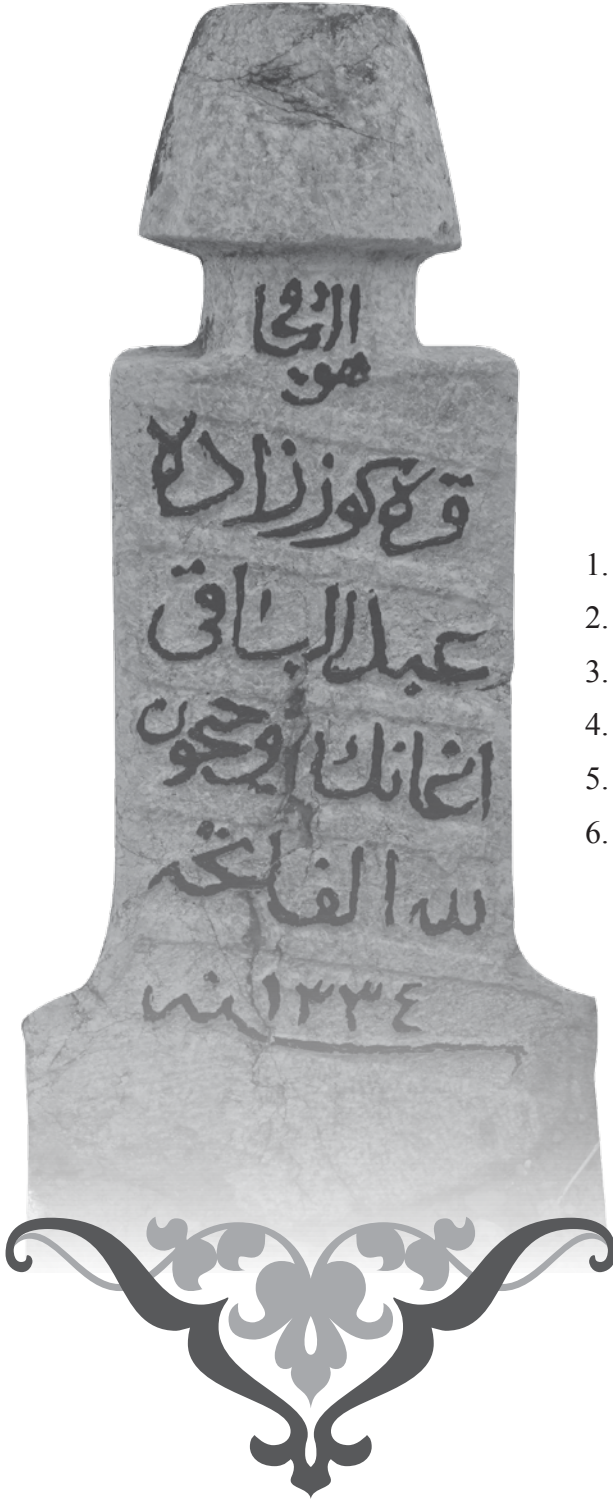
1. Hüve'l-Bâkî
2. Ayanoğlu
3. Sadık Ağa'nın
4. Rûhıyçün Fâtiha
5. [Fî] sene (h) 1332, [m.1914]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:28

1. Hüve'l-Bâkî
2. Darendeli Hacı
3. Mehmedzâde Mustafa
4. Ağa Rûhıyçün Fâtiha
5. [Fî] sene (h) 1332, [m.1914]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:29

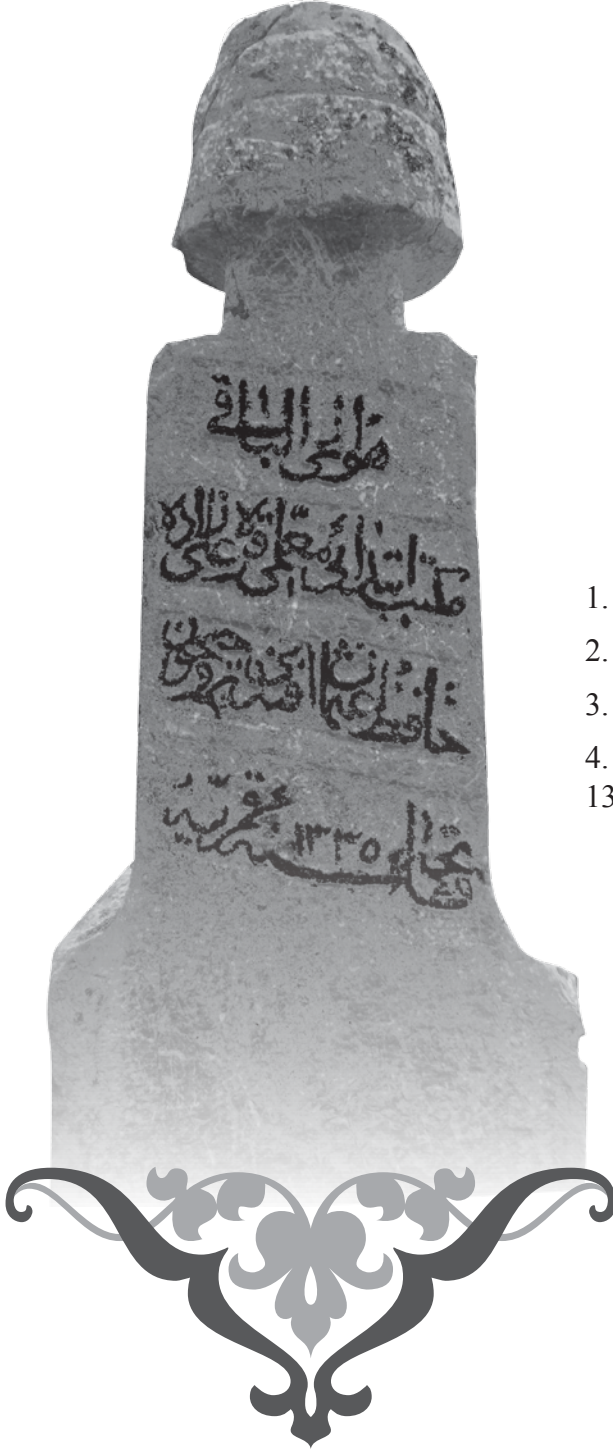
1. Hüve'l-Bâkî
2. Karagözzâde
3. Abdulbâki
4. Ağa'nın [r]uhıyçün
5. Lillahi'l-Fâtiha
6. [F î] sene 1334, [m.1918]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:30

1. Hüve'l-Bâkî
2. Darendeli Cinci
3. zâde el-Hâc Muhammed
4. Ağa bin Hasan rûhuna Fâtiha
5. [Fî] sene (h) 1335, [m.1917]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:31

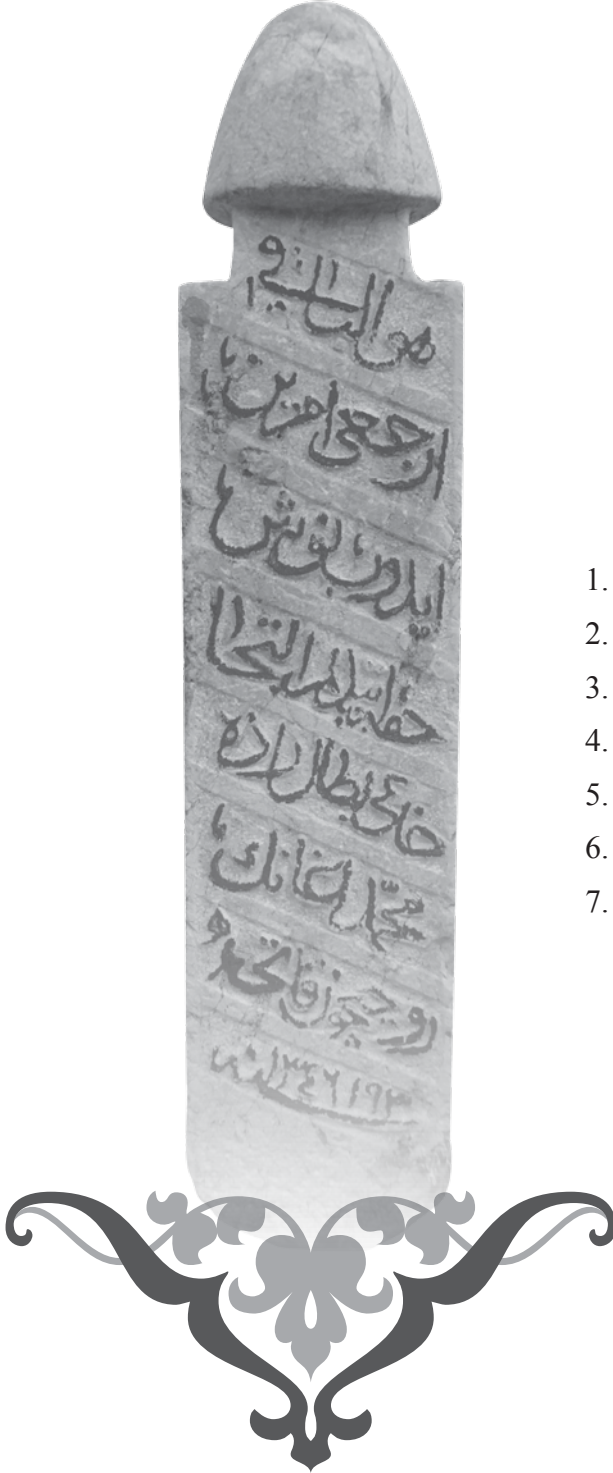
1. Hüve'l-Bâkî
2. Mekteb-i İbtidâî muâllimi Karaalizâde
3. Hâfız Osman Efendi Rûhîyçün
4. Fâtiha, sene-i kameriyye [Fi] sene (h) 1335, [m.1917]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:32

1. Hüve'l-Bâkî
2. Hacı Battalzâde
3. el-Hâc Mustafa Ağa
4. mahdûmu Enver Ağa'nın
5. Rûhıyçün Fâtiha
6. [Fî] sene 1341, [m.1923]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:33

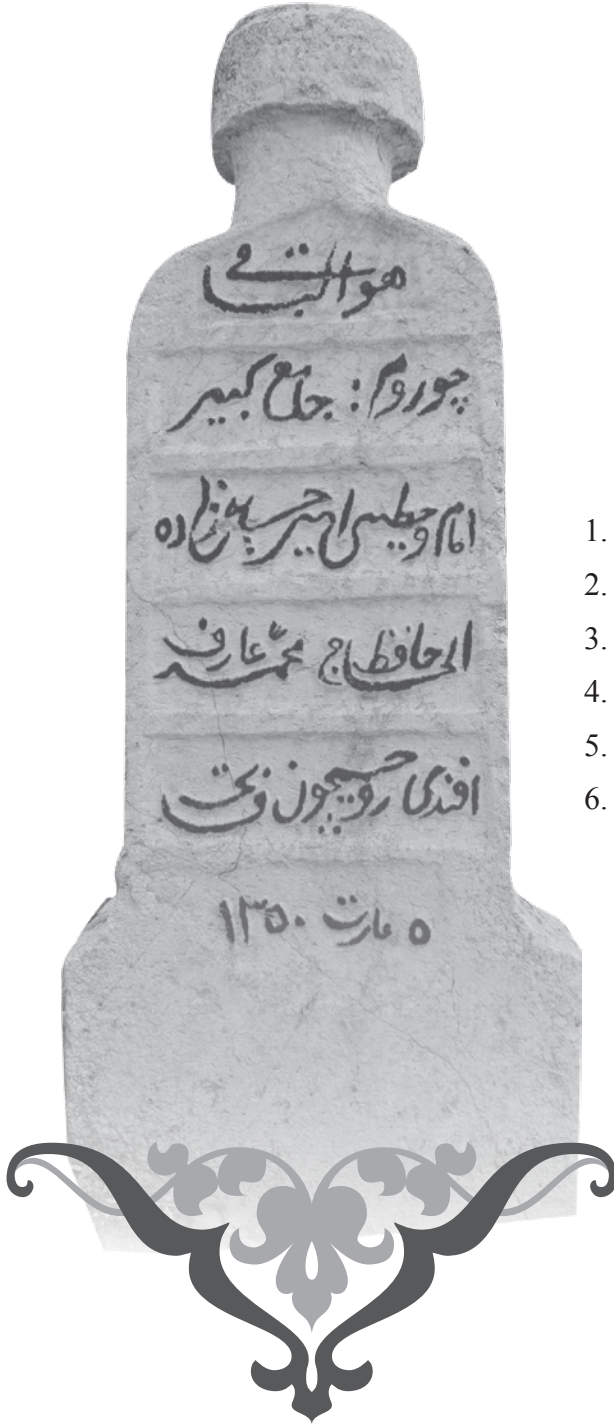
1. Hüve'l-Bâkî
2. İrci'î emrini idüb nûş
3. Hakk'a ettim ilticâ
4. Hacıbattalzâde
5. Muhammed Ağa'nın
6. rûhıyçün Fâtiha
7. [Fî] sene 1346, [m.1928]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:34

1. Hüve'l-Bâkî
2. Darendeli
3. Hacı Kerimoğlu
4. Çolak Mehmed
5. Ağa'nın rûhuna
6. Fâtiha, [Fî] sene 1247, [m.1831]

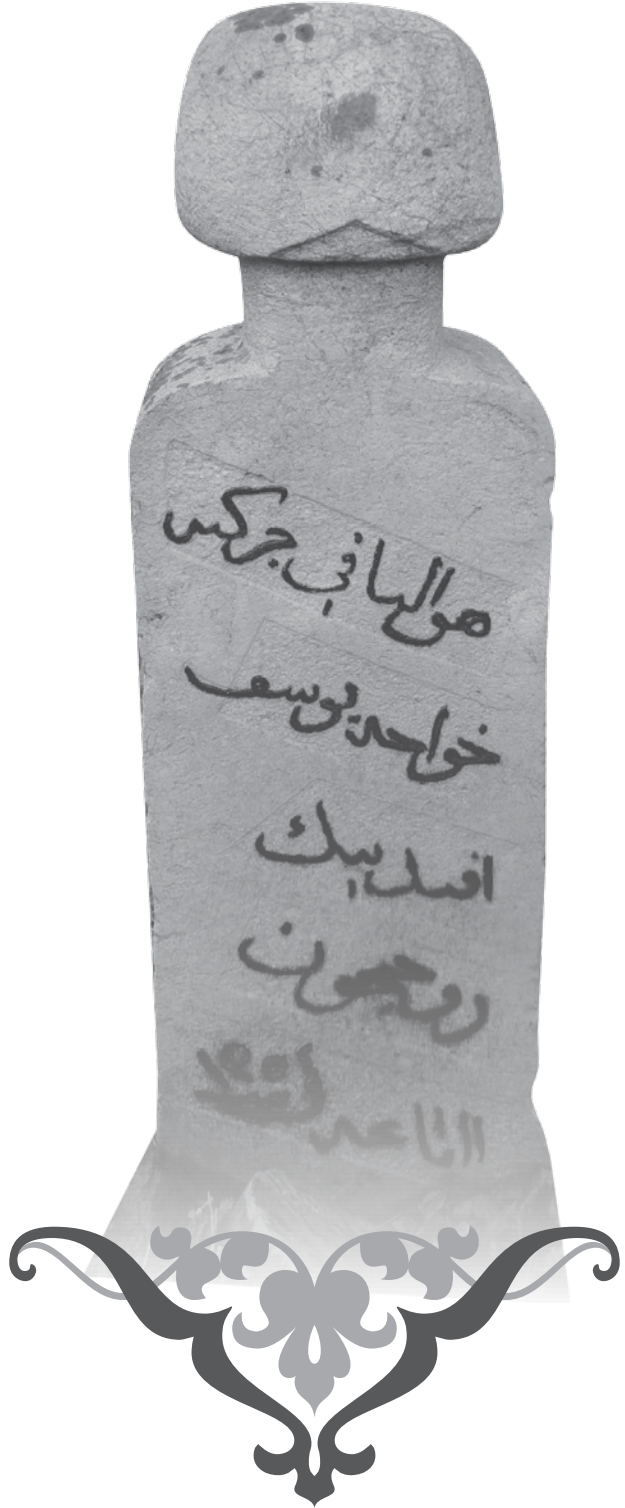
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:35

1. Hüve'l-Bâkî
2. Çorum Câmi'-i Kebîr
3. imâm ve hatîbi Emir Hüseyinzâde
4. el-Hâc Hâfız Mehmed Arif
5. Efendi Rûhiyçün Fâtîha
6. 5 Mart 1350, [m.17.Mart 1934]

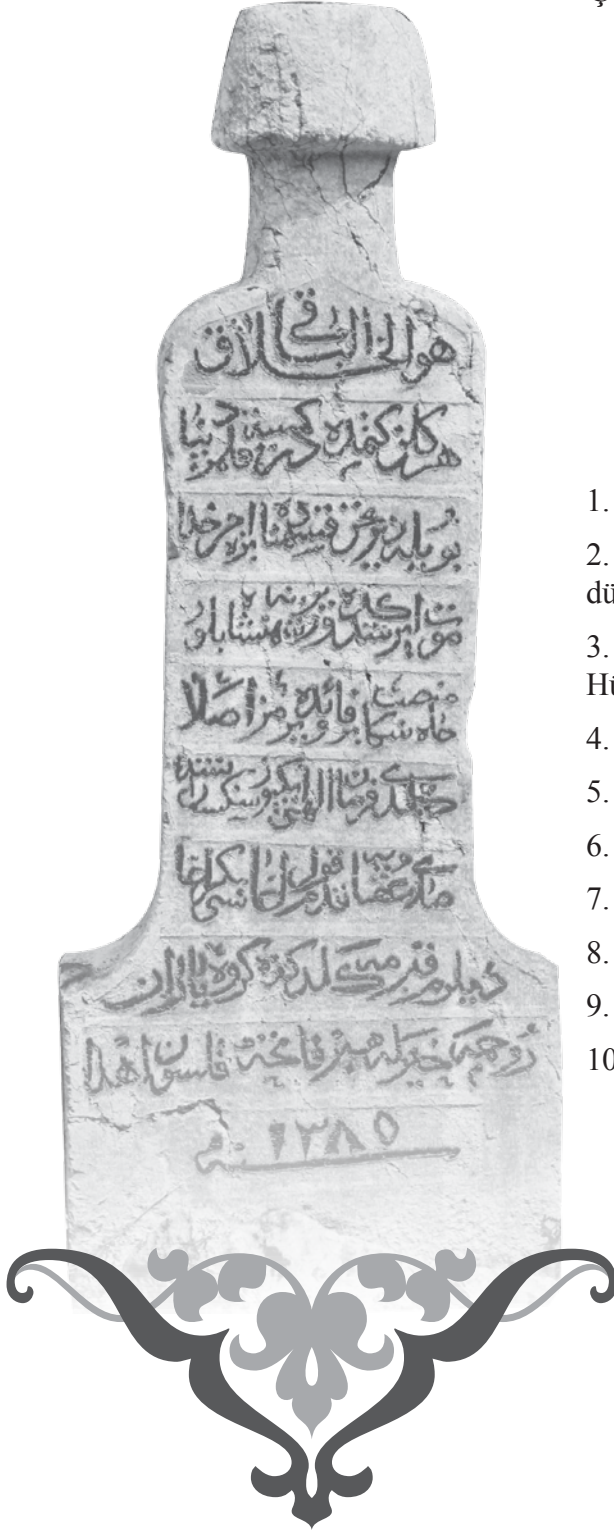
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:36

1. Hüve'l-Bâkî, Çerkes
2. Hâce²⁰⁸ Yusuf
3. Efendi'nin
4. Rûhıyçün
5. el-Fâtiha fi sene 1354, [m.1938]

208 Hâce: Hoca

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:37

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Her gelen gitmededir kimseye kalmaz dünya
3. Böyle der "nahnu kasemnâ" da bize emr-i Hüdâ
4. Mevt erişdikde vezir şehinşâh ne bilür
5. Câh-ı mansıb²⁰⁹ sana bir fâide vermez asla
6. Geldi ferman-ı ilahi iki yüz seksen beşde
7. Sadâ-yı ukbâya kadem Kolağası Bekir Ağa
8. Dilerim kabrime geldiğinde gürûh-ı yârân
9. rûhuma hayır ile bir Fâtiha kılsun ihdâ²¹⁰
10. Sene-i hicriyye 1285 [1868]

209 Mansıb: Memuriyet, Makam, Mercî

210 İhdâ: Hediye

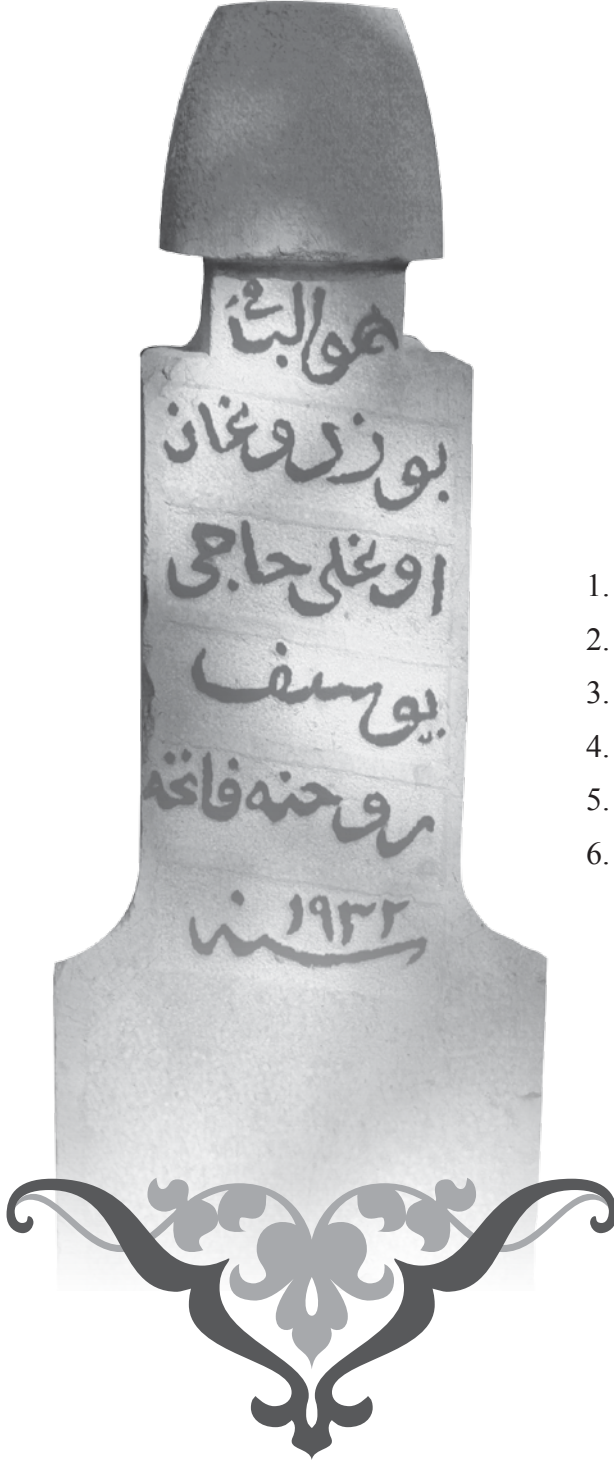
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:38

1. Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
2. Beni kıl mağfîret ey Rabb-i Yezdân
3. Bi Hakk-ı arş-ı a'zâm nûr-ı Kur'ân
4. Gelip kabrîmi ziyâret eden ihvân
5. Ede rûhuma bir Fâtiha ihsân
6. Hacı Hüseyin Ağa Karagözoğlu
7. idüb azm-i cinân ve hûr u vildân²¹¹
8. Şa'bân [Fî] sene 1295, [m.1878]

211 Vildân: Çocuklar

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:39

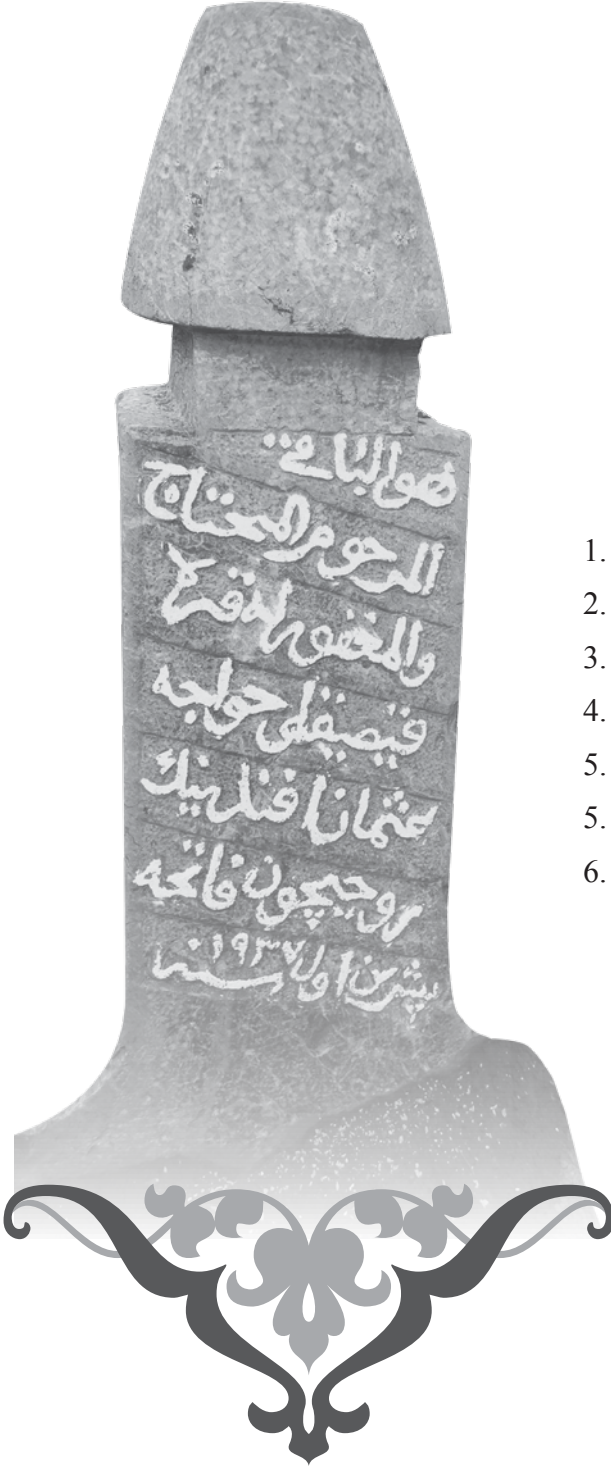
1. Hüve'l-Bâkî
2. Bozdoğan
3. oğlu Hacı
4. Yusuf
5. rûhuna Fâtiha
6. [Fi] Sene 1932

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:40

1. Hüve'l-Bâkî
2. Beni kıl mağfiret ey Rabb-i
Yezdân
3. Bi Hakkı arş-ı a'zam nûr-ı Kur'ân
4. Battalzâde el-Hâc Muhammed
5. Rifat Efendi'nin Rûhıyçün Fâtiha
6. 13 Kânûn-i sâni [Ocak] [Fi] sene 1337

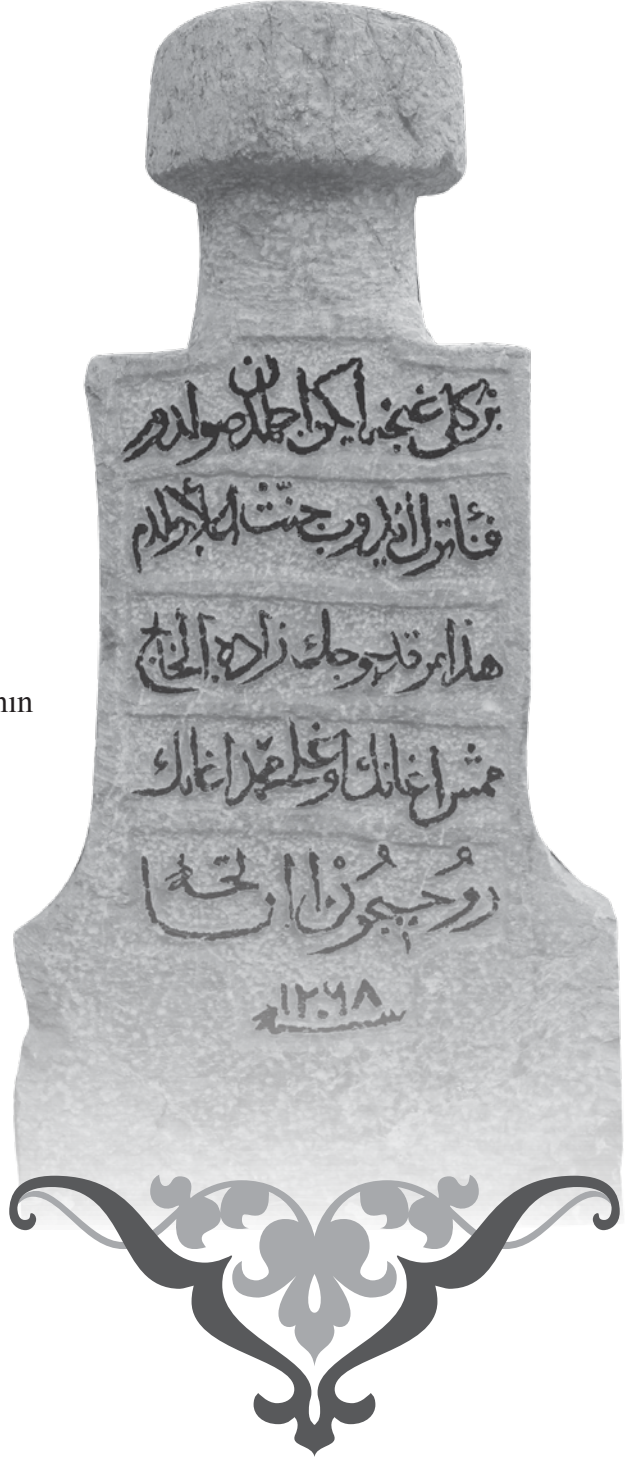
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:41

1. Hüve'l-Bâkî
2. El-merhûmu'l-muhtâc
3. Ve'l-mafûrun leh kara
4. Kısıklı Hoca
5. Osman Efendi'nin
5. Rûhıyçün Fâtiha
6. Teşrîn-i evvel [Fî] sene 1937

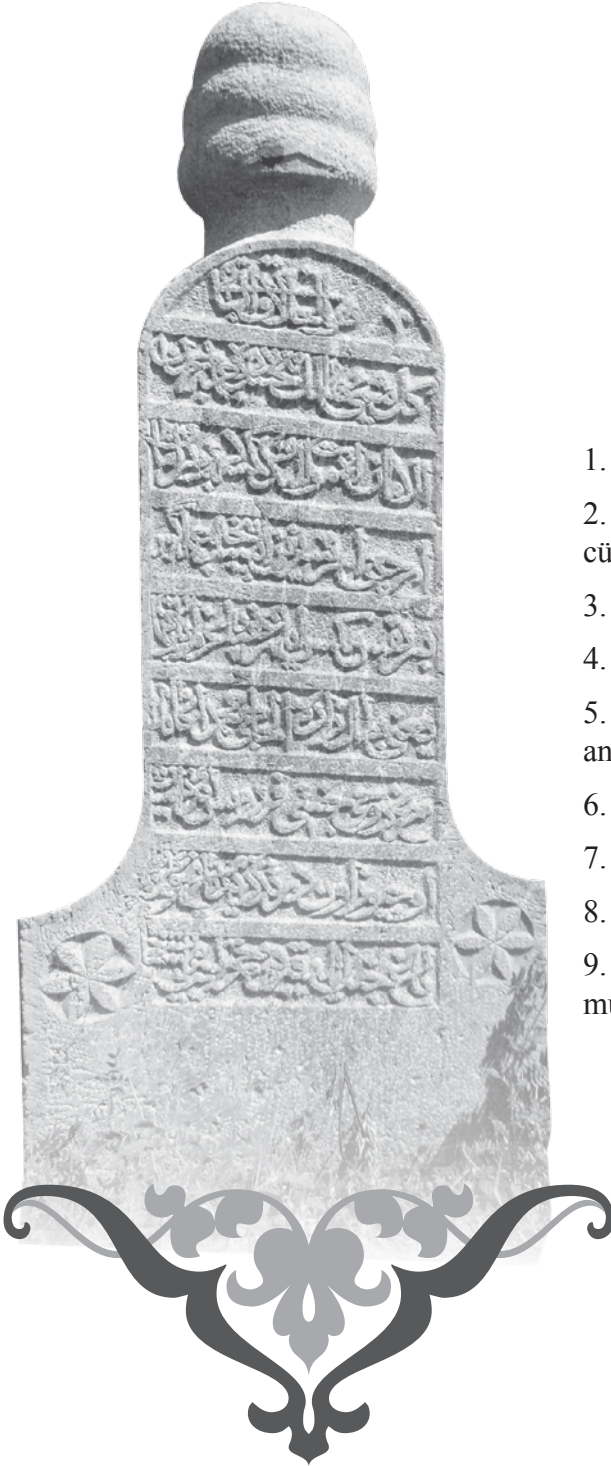
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:42

1. Bir gül-i gonca iken açılmadan soldum
2. Fenâ terk edip cennet-i âlâ buldum
3. Hazâ merkad²¹² Cücükzâde el Hâc
4. Memiş Ağa'nın oğlu Muhammed Ağa'nın
5. Rûhiyçün el-Fâtiha
6. [Fî] sene 1268, [m.1852]

212 Hazâ Merkad: Bu Mezar

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:43

1. Hüve'l-hallak'ul-bâkî
2. "Küllü şeyin hâlikün illa vechehü der
cümle cihan
3. el emân ah mev
4. İrci'i emri şerifin edince cümle kesr
5. Bir nefes mükesser²¹³ eylemez gufrân azm
anlar hemân
6. Yani Battalzâde el-Hâc Muhammed ağanın
7. Rûhu cenneti Firdevs etdi lisan
8. Üç yüz on dördünde tarih-i arefede
9. Bağ-ı cennet eyledi kabrini hürmet et ya
mü'minat²¹⁴

213 Mükesser: Çoğalma, Artma

214 Mü'minat: Müminler

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:44

1. Hüvel Hallaku'1 Baki
2. Bahr bir menzirimiz dar-u gurura²¹⁵
eyleyilmez
3. Bahr bir meskenimiz cay-ı sürur²¹⁶
eyleyilmez
4. Vakt erişdi vatan-ı asliye mürur²¹⁷
eyleyilmez
5. Sarılub bir kefene azm-i kubur eyleyilmez
6. Baş çeküb kabahat bir lahza huzur
eyleyilmez
7. Müfti el hac Ali kabrini nura eyleyilmez
8. Sene Bin ikiyüz seksende u'bur eyleyilmez
9. Seyret Feyza-ı tarihe u'sur eyleyilmez
10. Ruhiyçün El Fâtiha [Fi] sene 1282
[m.1866]

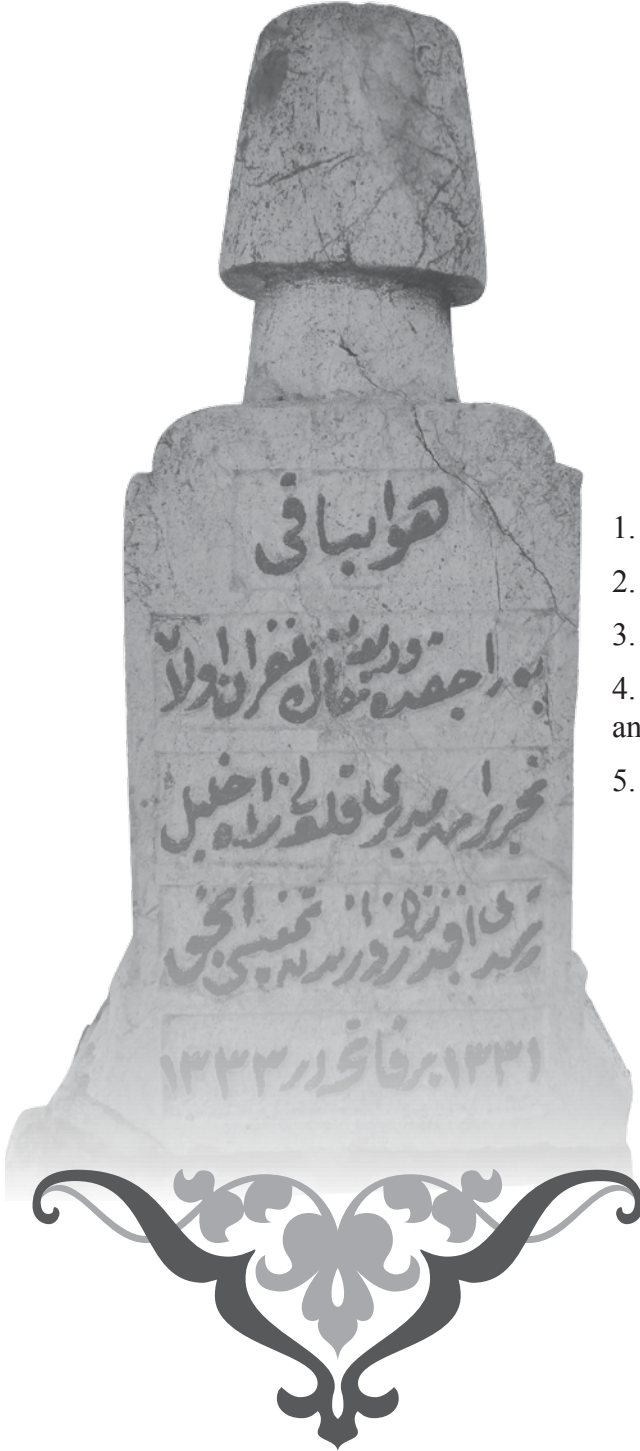

215 Dâr-u gurur: Kibir Diyarı

216 Cây-ı sürur: Sevinç Yeri

217 Mürur: Geçip Gitmek

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:45

1. Hüve'l Bâki
2. Buracıkda mevrîd²¹⁸ hak gufran²¹⁹ ola
3. Tahrirat Müdürü Kaleli zâde Halil
4. Rüşdü efendinin zevarından²²⁰ temennisi ancak
5. [Fi] 1331 [m.1915] bir Fâtihadır 1333

218 Mevrîd: Varılan Yer, Vasıl Yeri, Cadde Yol, Tarik.

219 Gufran: Cenab-ı Hakk'ın Günahları Affedip Örtmesi, Rahmeti

220 Zevar: Ziyaretçiler

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:46

1. Hüvel Hallaku'l Baki
2. Müfti-zâde Sabık müfti
3. El hac Ahmet Feyzi Efendi'nin
4. Mahdumu merhum
5. Muhammed Efendi'nin
6. Ruhiyçün Rızaen Lillahi
7. Te'alel Fâtiha
8. [Fî] sene 1306, [m.1890]Cemaziyel Evvel

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:47

1. Hüve'l Hayyu'l Baki
2. Zair ibretle gör ehl-i kuburu²²¹
3. Düşün akıbeti çok etme mesruru²²²
4. ya Rab bu fenada görmedi rahat
5. Bari ahiretde zayi eyleme huzuru
6. Kapanub hanesini Burhan-zâde
7. Gitdi daru bekaya pek genç nevri²²³
8. Ruhiyçün El Fâtiha
9. [Fî] sene 1329, [m.1913]

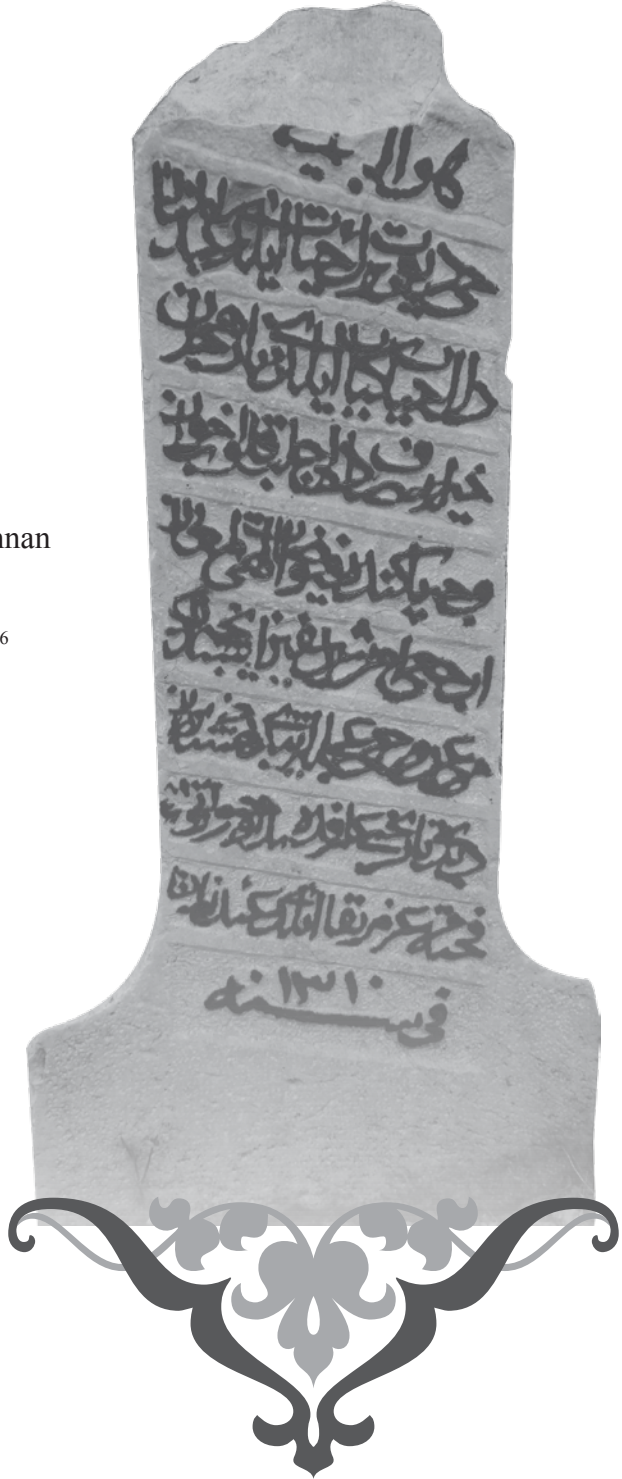
221 Ehl-i Kubur: Kabir Ehli

222 Mesrur: Sevinmek

223 Nevri: Tomurcuk, Ağaç Çiçeği

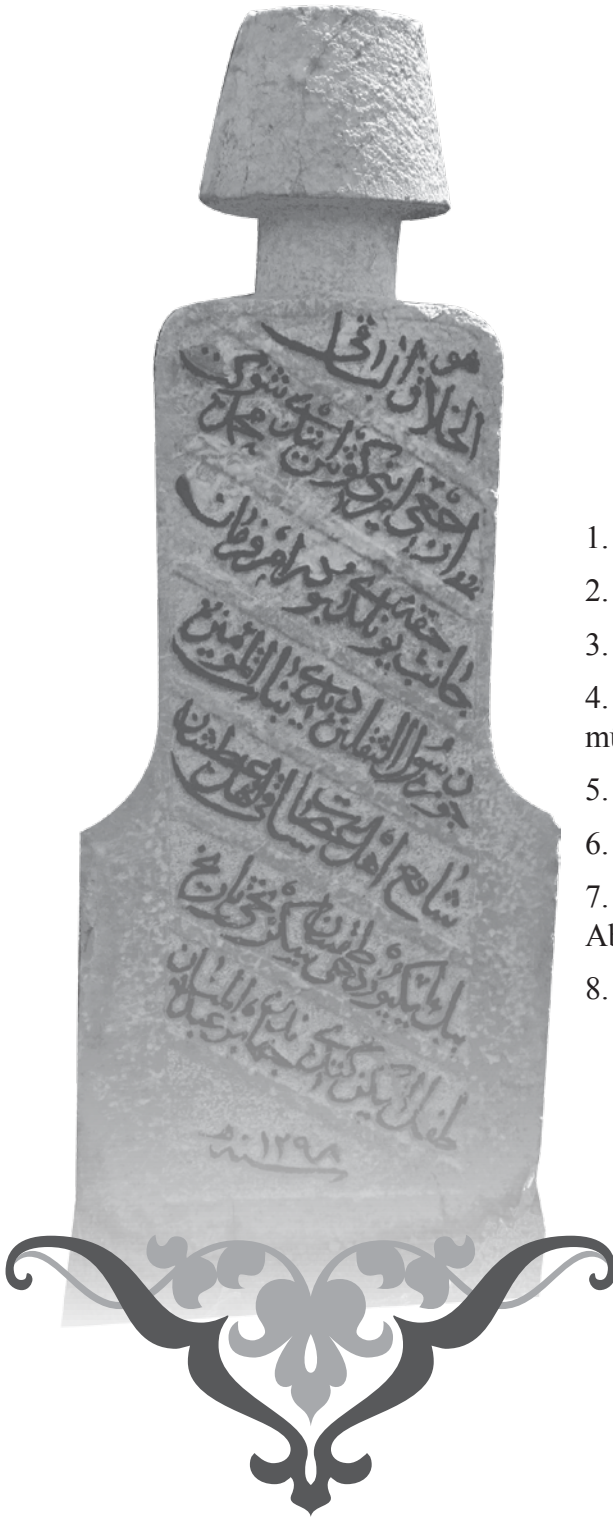
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:48

1. Hüve'l Bâki
2. Hay deyub terki hayat eyledi Abdulmennan
3. Dil heykaye eyledi daru hicran²²⁴
4. Hayrile tesadüf ila canib²²⁵ kılıb ihvan²²⁶
5. Hayırla füyuzat-ı ilahi²²⁷ leme'an²²⁸
6. İrci'i emri şerifin işitdi
7. Mer' ruhu acele etdi bahr-i behište²²⁹
8. Dedi tarihi arifde bilur cevabını
9. Fâtiha azm-i beka eyledi Abdulmennan
10. [Fî] sene 1310, [m.1894]

224 Dar-u Hicran: Ayrılık Diyarı
225 İla Canib: Tarafa
226 İhvan: Aynı Mezheb Veya Tarikata Mensub Olanlar.
227 Füyuzat-ı İlâhi: İlâhi Feyizler
228 Lemean: Parlama, Parıldama
229 Bahr-i Behište: Cennet Denizine

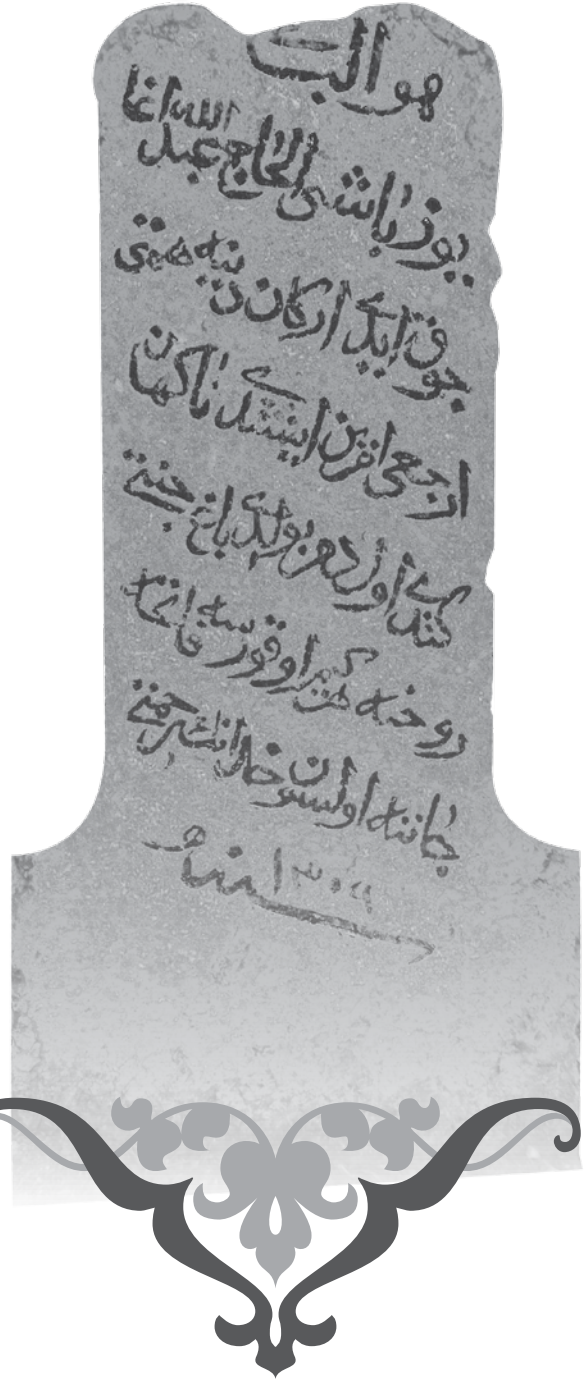
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:49

1. Hüve'l Hallak'ul Bâki
2. İrci'i emrini işitdi Muhammed Şevket
3. Canib-i hakka yöneldi budur emr-i ferman
4. Çün resulüssakaleyn dedi benatül mü'minin
5. Şafi'u ehli a'sat şakî ehl-ü a'tşan
6. Bin ikiyüz dahi doksan sekizinci tarih
7. Tıfı²³⁰ iken gitdi cihandan bin Abdulmennan
8. [Fî] sene 1298, [m.1882]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:50

1. Hüve'l Bâki
2. Yüzbaşı el hac Abdullah ağa
3. çok etdi erkan-ı diniyye himmeti
4. İrci'i emrin işitdi nagehan
5. Kendi ol dem buldu bağ-ı cenneti
6. Ruhuna her kim okursa Fâtiha
7. Cânına olsun Hûda'nın rahmeti
8. [Fî] sene 1309, [m.1893]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:51

1. Hüve'l Bâki
2. Faniden Bâkiye eyledi Rihlet
3. Hak ide kabrini ravza-i cennet
4. Kadir Beyoğlu İsmail
5. Ruhuna El Fâtiha
6. Doğumu 1299
7. Ölümü 26 Temmuz 1946

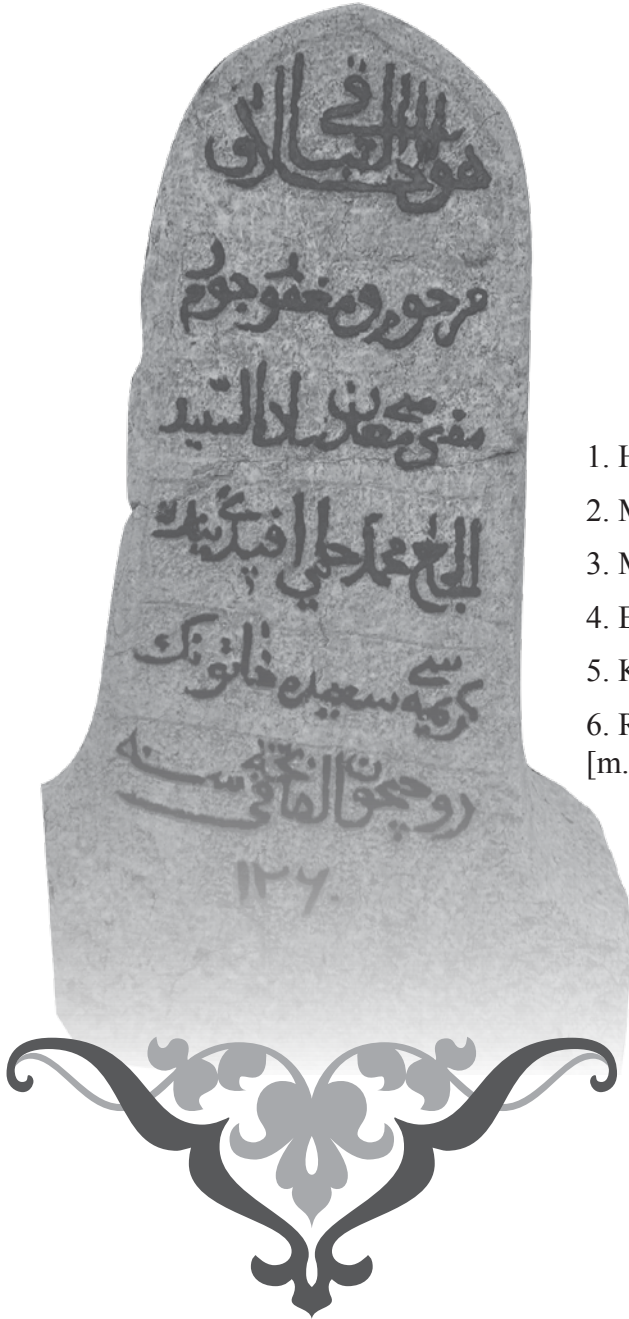
ULUMEZARLIK BAYAN MEZAR TAŞLARI

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:1

1. Hüve'l Bâki
2. Tul-i ömrün çün
3. Eceldir gayesi
4. Akıl olan vermez
5. cihana rağbeti
6. Kaskar Miroğlu
7. İsmail kızı
8. Hayriye ruhiyçün
9. Fâtiha sene 935

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:2

1. Hüve'l-Hallaku'l-Baki
2. Merhum ve mağfur Çorum
3. Müftüsü Maden-zâde esseyid
4. El hac Muhammed Hilmi Efendinin
5. Kerimesi Saide Hatun'un
6. Ruhiyçün el Fâtiha [Fî] sene 1260, [m.1844]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:4

1. Hüve'l Bâki
2. Hacı Battal-zâde
3. Hacı Muhammed Ağanın
4. Zevcesi Emine
5. Hatun ruhuna Fâtiha
6. Zilhicce [Fî] sene 1319, [m.1903]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:5

1. Hüve'l-Hallaku'l-Baki
2. Haza merkad²³¹ Damad
3. Zâde Ali Ağanın
4. Kerimesi merhume Hadice
5. Hanım ruhiyçün
6. El Fâtiha [Fî] sene 1250, [m.1832]
Muharrem

231 Haza Merkad: Bu Kabir

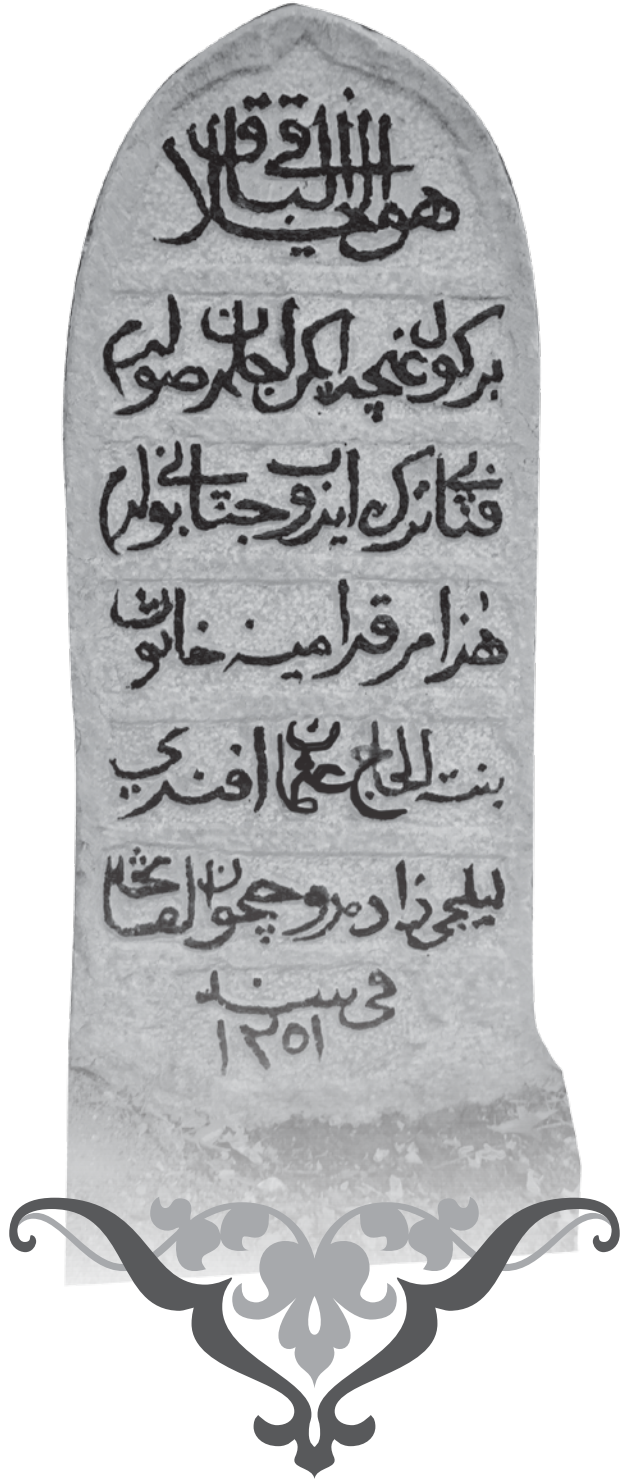
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:6

1. Hüve'l Bâki
2. Celeb-zâde Ömer Ağanın
3. Kerimesi Fatıma Hatunun
4. Ruhiyçün Fâtiha Salâvat
5. 29 Şevval [Fî] sene 1313, [m.1895] / 11 Nisan 312

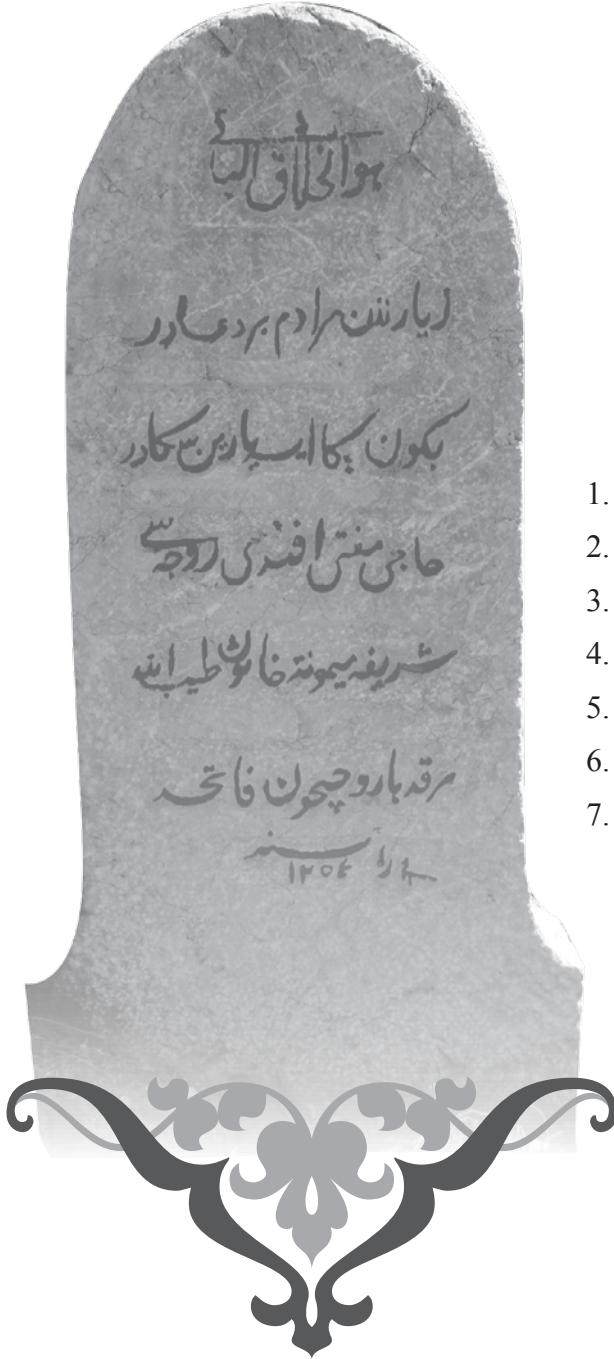
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:7

1. Hüve'l-Hallaku'l-Baki
2. Bir gül açar iken açılmadan soldum
3. Fenayı terk edib cananı buldum
4. Haza merkad²³² Kara Emine Hatun
5. Binti el-hac Osman Efendi
6. Leylicizâde ruhiyçün el Fâtiha
7. [Fî] sene 1251, [m.1835]

232 Haza Merkad: Bu Mezar

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:8

1. Hüve'l-Hallaku'l-Baki
2. Ziyaretten muradım bir duadır
3. Bugün bana ise yarın sanadır
4. Hacı Müftü Efendi zevcesi
5. Şerife Meymune Hatun Tayyib Allah
6. Merkad²³³ ba²³⁴ ruhiyçün Fâtiha
7. [Fî] sene 1254, [m.1838]

233 Merkad: Mezar, Kabir

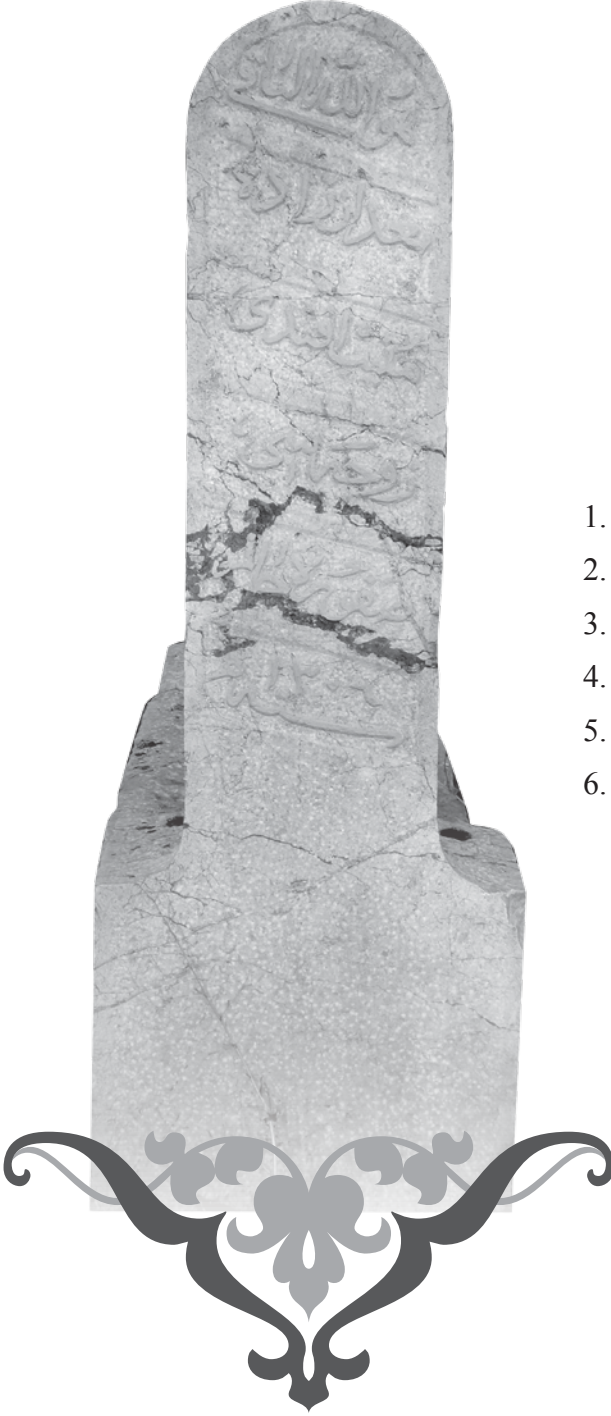
234 Ba: Şerefli

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:9

1. El Baki
2. Hüve'l-Hallak
3. Kaleli Uzun
4. İmamoğlu Hasan
5. Ağanın kerimesi
6. Dudu Hatunun
7. Ruhiyçün el Fâtiha
8. [Fî] sene 1278, [m.1862]

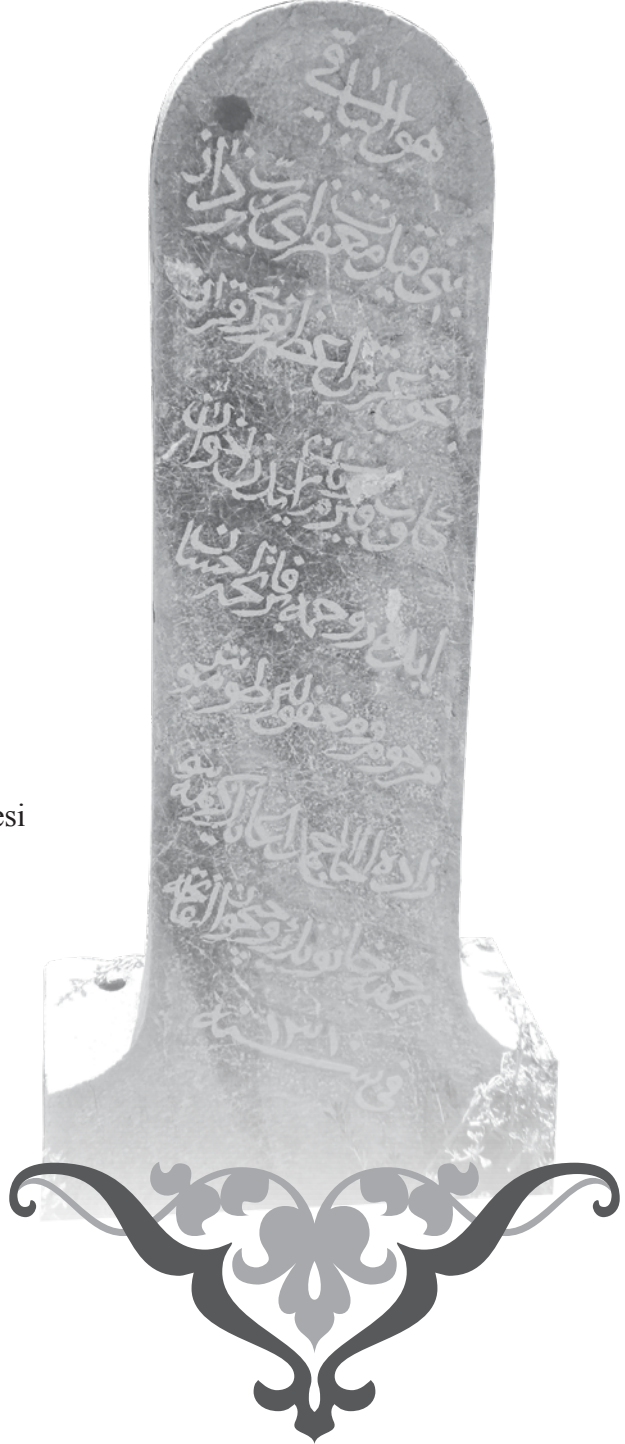
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:10

1. Hüve'llahül Baki
2. Maden-zâde
3. Münib Efendi
4. Zevcesi
5. Safure Hanım
6. [Fî] sene (h) 1306, [m.1888]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:11

1. Hüve'l Bâki
2. Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan
3. Bi hakkı arş-ı azam nur-u Kur'an
4. Gelib kabrim ziyaret eden ihvan
5. İde ruhuma bir Fâtiha ihsan
6. Merhum ve mağfur Leh Tombuş
7. Zâde el-hac Muhammed Ağanın kerimesi
8. Rahime Hatunun ruhiyçün el Fâtiha
9. [Fî] sene 1310, [m.1894]

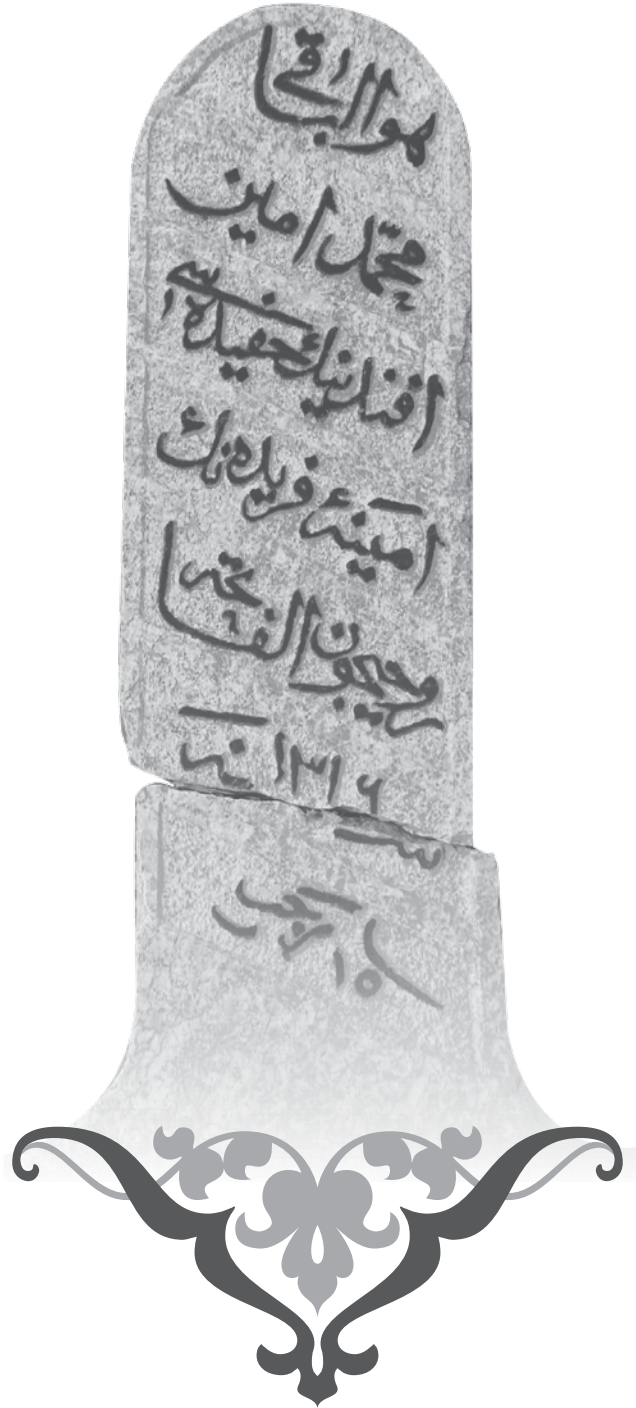
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:12

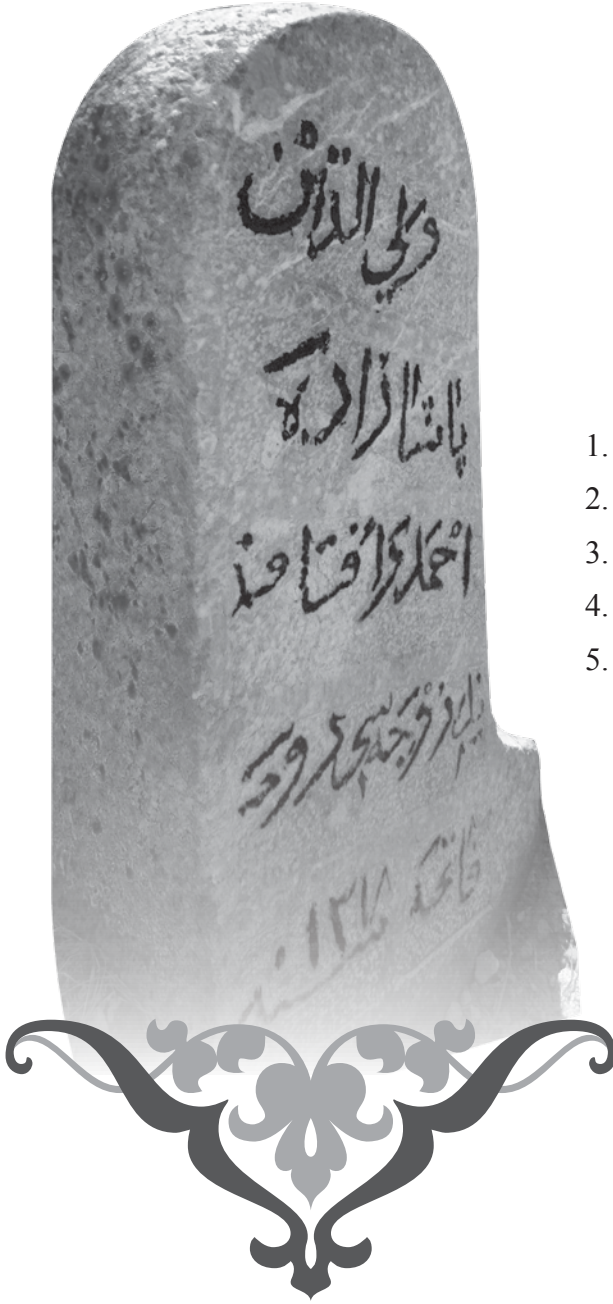
1. Hüve'l-Hallaku'l-Baki
2. Hacı Dede-zâde Emin Efendinin
3. Kerimesi Kaniye ruhiyçün Fâtîha
4. [Fî] sene 1311, [m.1895]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:13

1. Hüve'l Bâki
2. Muhammed Emin
3. Efendinin hafidesi
4. Emine Feride'nin
5. Ruhiyçün el Fâtiha
6. [Fî] sene 1316, [m.1900]
7. 15 Receb

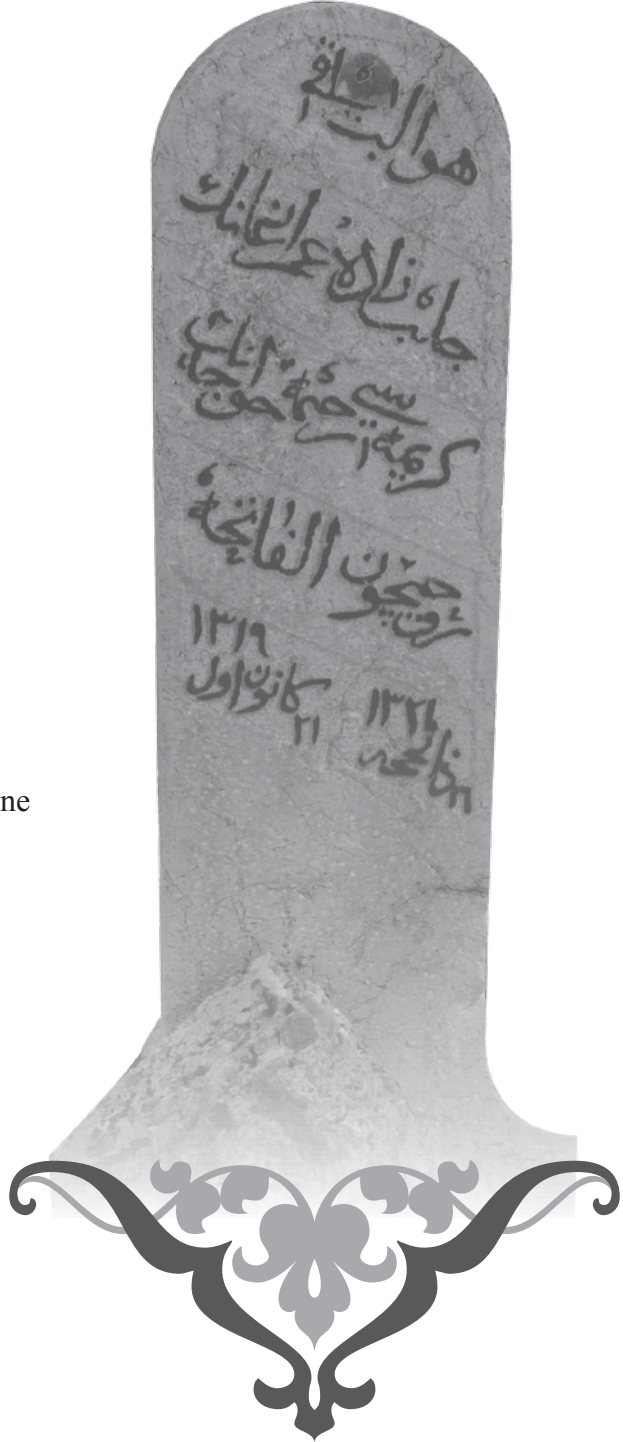
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:14

1. Veliyyüddin
2. Paşazâde
3. Ahmed Rafet Efendi
4. nin zevcesi ruhuna
5. Fâtîha [Fî] sene 1318, [m.1902]

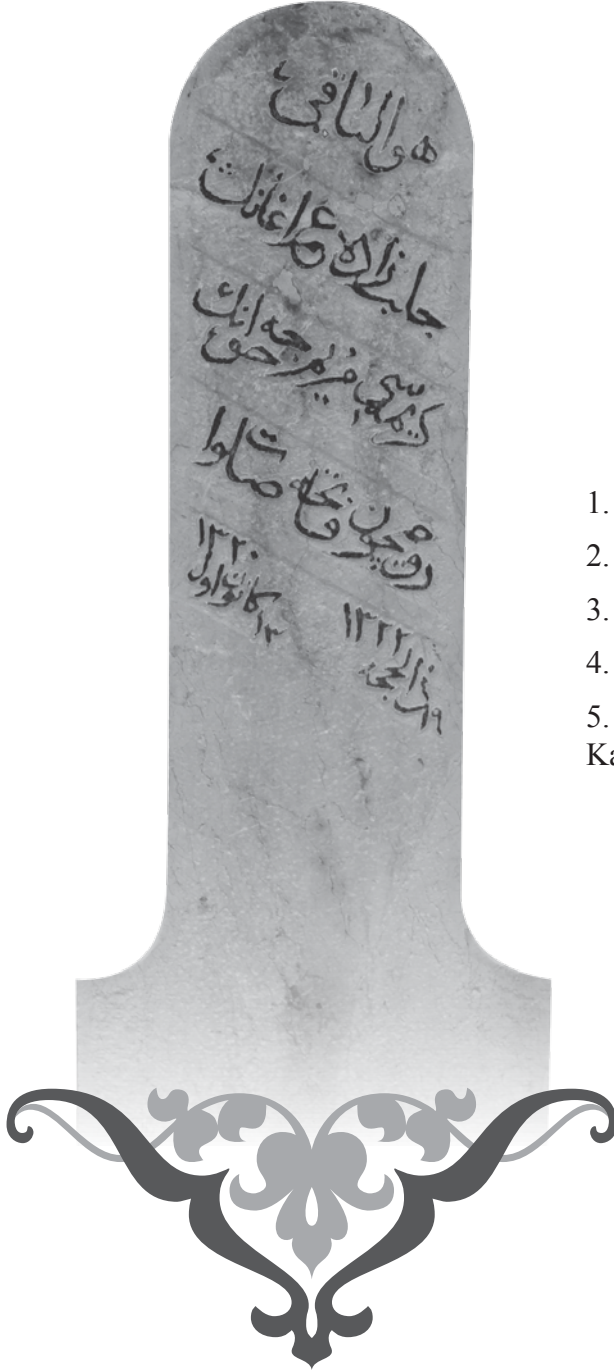
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:15

1. Hüve'l Bâki
2. Celeb-zâde Ömer Ağanın
3. Kerimesi Rahime Hacı²³⁵
4. Ruhiyün el Fâtiha
5. 16 Zilhicce 1321-Kanun-i Evvel [Fî] sene 1319, [m.1903]

235 Hacı: Hoca

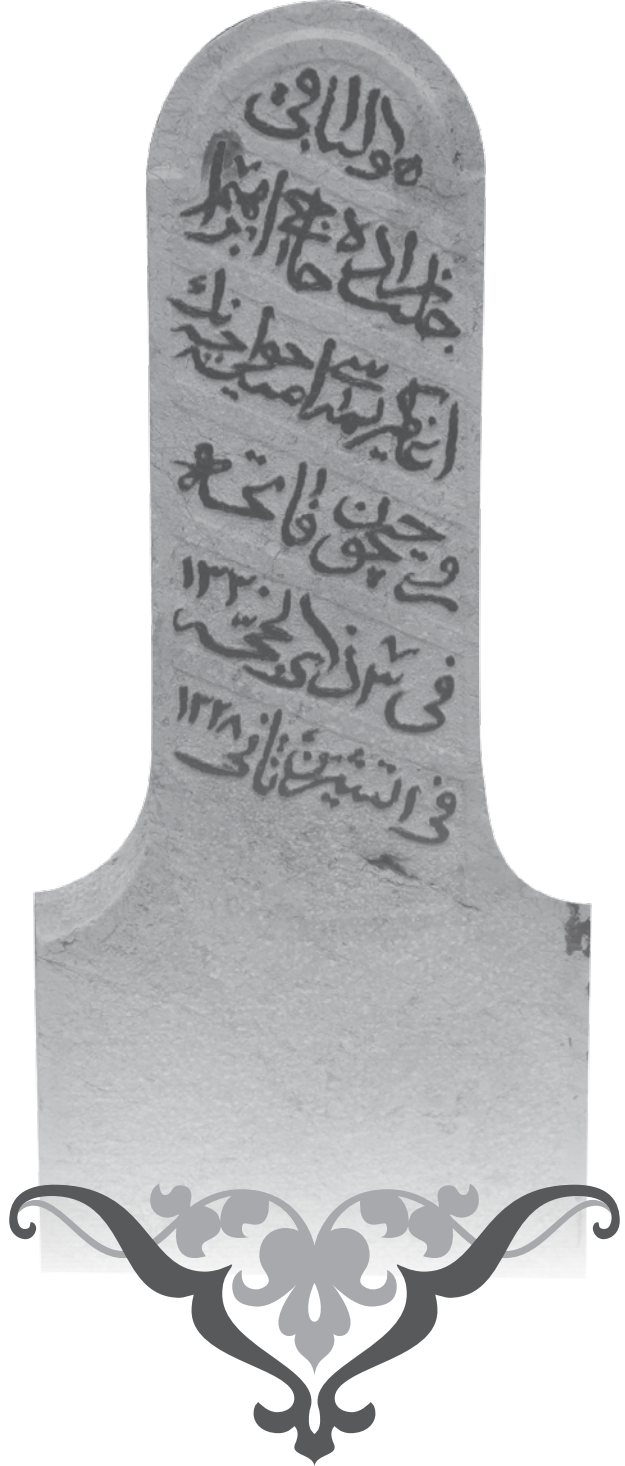
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:16

1. Hüve'l Bâki
2. Celeb-zâde Ömer Ağa'nın
3. Kerimesi Meryem Hacı'nın²³⁶
4. Ruhiyçün Fâtîha Salâvat
5. 19 Zilhicce [Fî] sene 1322, [m.1906] / 13
Kanuni Evvel 1320

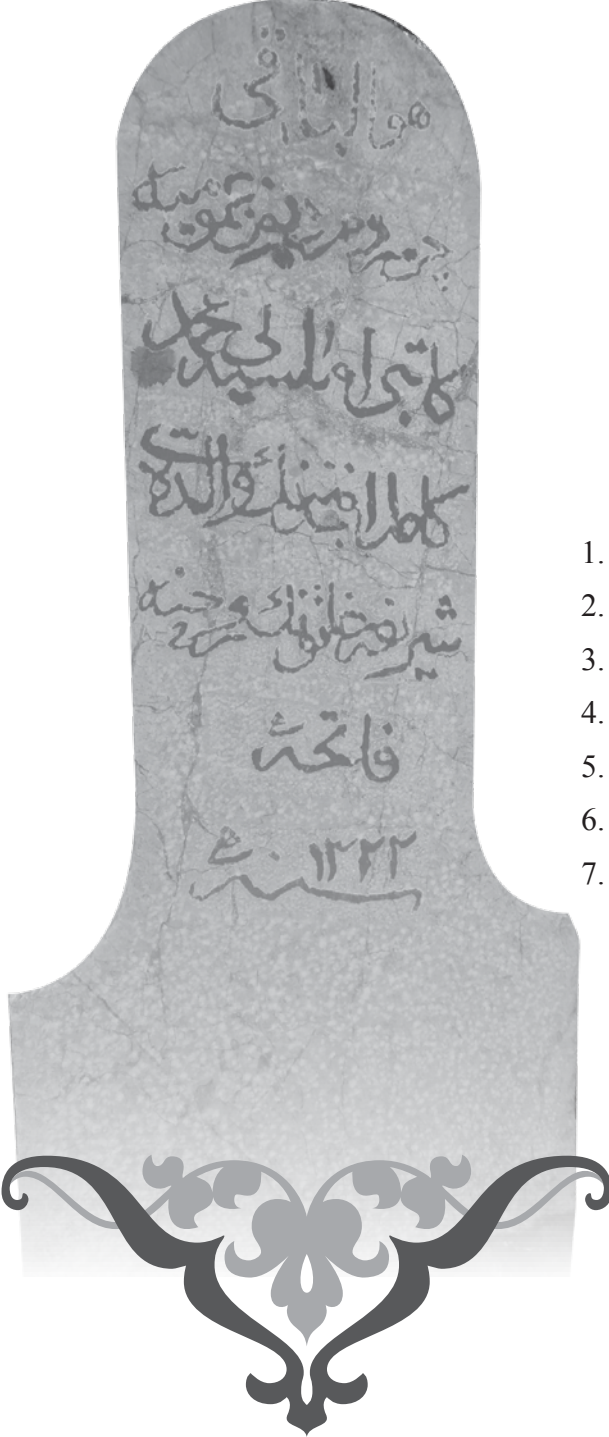
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:17

1. Hüve'l Bâki
2. Celeb-zâde Hacı İbrahim
3. Ağa kerimesi Emine Hacı²³⁷
4. Ruhiyçün Fâtiha
5. Fi 3 Zilhicce [Fî] sene 1330, [m.1914]
6. Fi Teşrin-i Sani 1328

237 Hacı: Hoca

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:18

1. Hüve'l Bâki
2. Çorum maarif-i umumiye
3. Kâtibi Amasyalı Muhammed
4. Kamil Efendi'nin validesi
5. Şerife Hatun'un ruhuna
6. Fâtîha
7. [Fî] sene 1322, [m.1906]

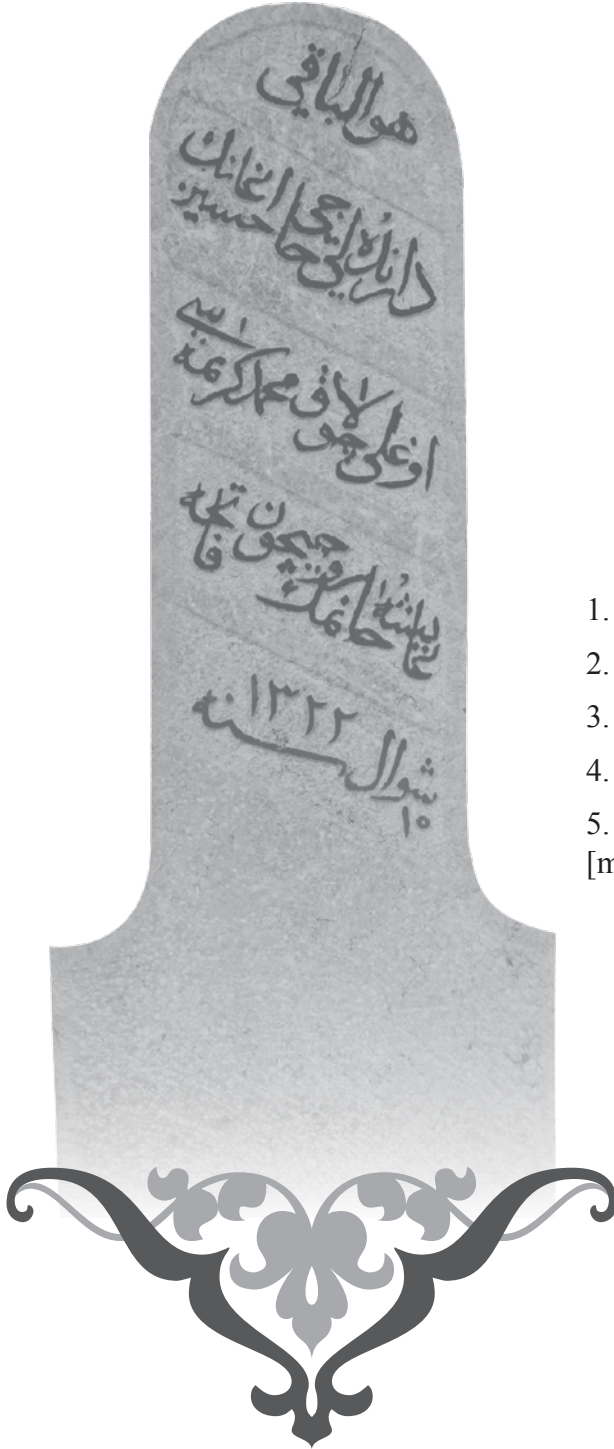
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:19

1. Hüve'l Bâki
2. Makber ki bu fenanın
3. Timsalidir kema hiye²³⁸
4. Mahiyeti cihanın
5. İşte budur güvahi²³⁹
6. Mazlum-zâde kerimesi
7. Komiser Sabit Efendinin
8. Halilesi²⁴⁰ Hanımın ruhiyçün
9. Fâtiha [Fi] sene 1322 [m.1906]

238 Kema Hiye: Onun Gibi
239 Güvah: Şahit, Gören, Bilen Tanıyan
240 Halile: Nikahlı Eş

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:20

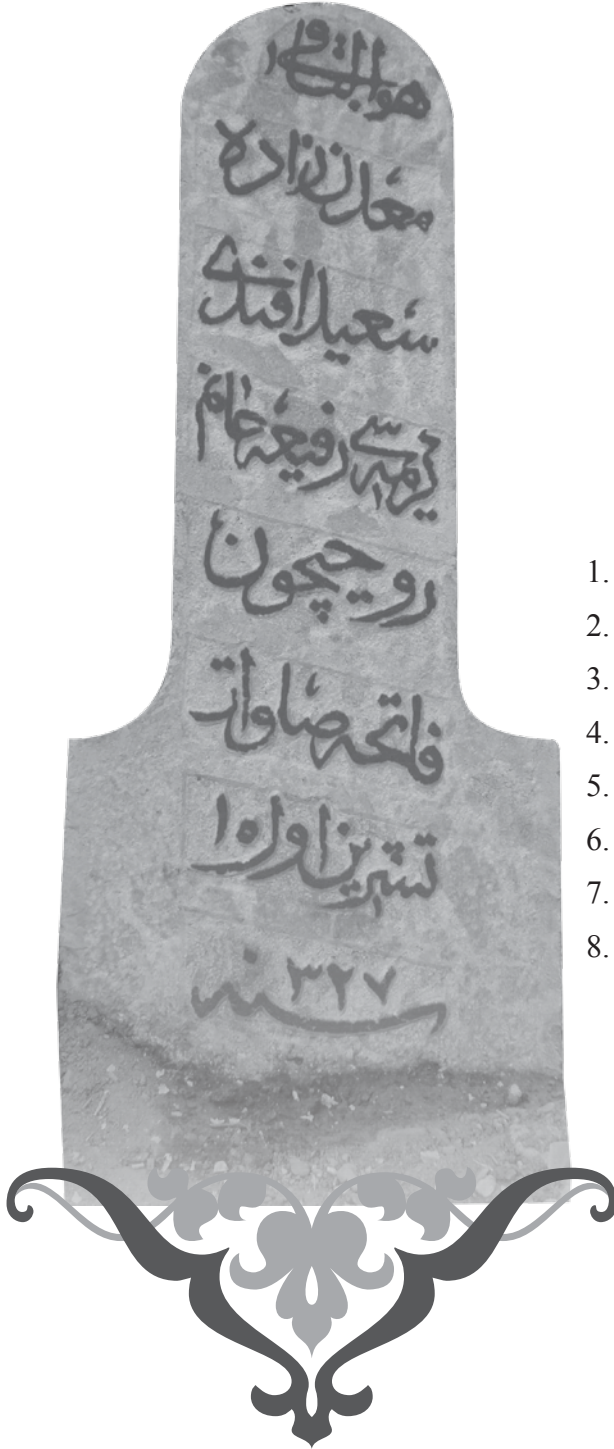
1. Hüve'l Bâki
2. Darendeli Hacı Hüseyin Ağa'nın
3. Oğlu Çolak Muhammed kerimesi
4. Aişe Hanımın ruhiyçün Fâtiha
5. Sene 15 Şevval 1322 [Fi] sene (h) 1322 [m.1904]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:21

1. Hüve'l-Hallaku'l-Baki
2. Çorum Müftüsü
3. El-hac Ali Efendi'nin kerimesi
4. Abdulmennan Efendinin zevcesi
5. Zeliha Hanım ruhiyçün
6. Rıza-en lillahi Fâtiha
7. [Fî] sene 1323, [m.1907]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:22

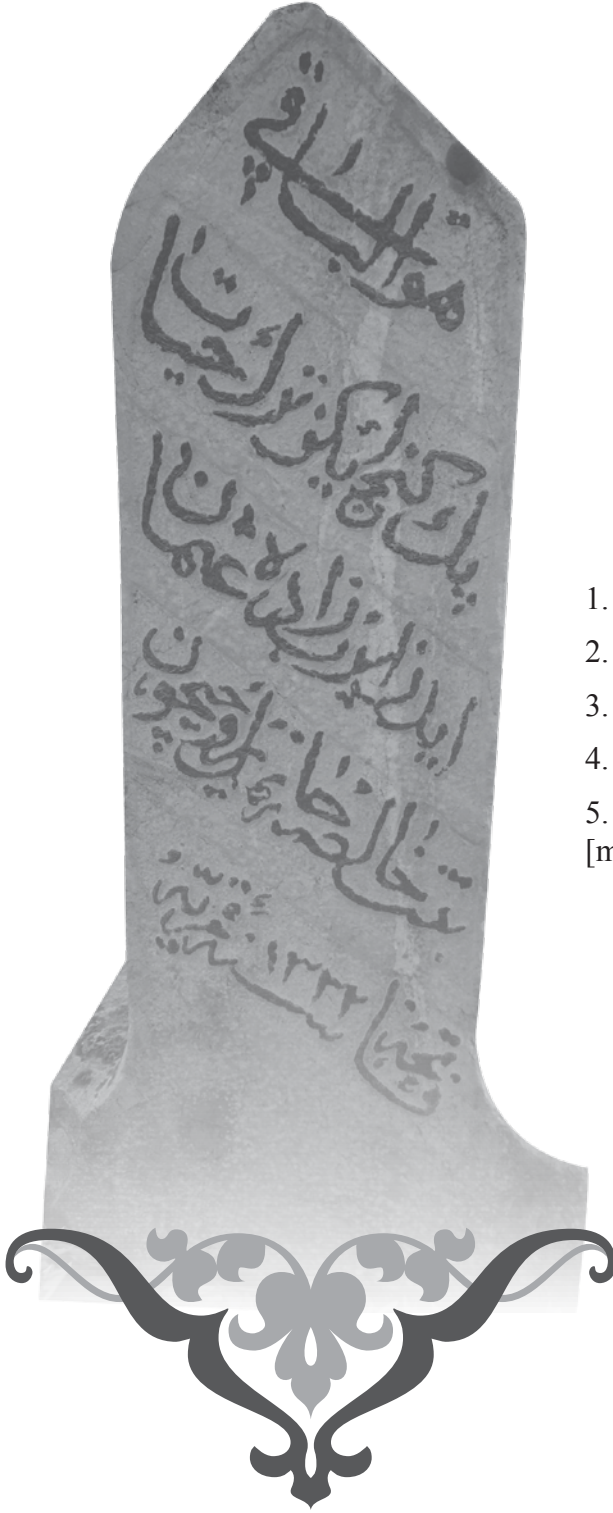
1. Hüve'l Bâki
2. Maden-zâde
3. Said Efendi
4. Kerimesi Refia Hanım
5. Ruhiyçün
6. Fâtiha Salâvat
7. Teşrini Evvel
8. [Fî] sene 1327, [m.1911]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:23

1. Hüve'l Bâki
2. Maden-zâde
3. Said Efendi'nin
4. Kerimesi Tütüncü
5. Zâde Ahmed Efendinin
6. Zevcesi Reşide
7. Hanımın ruhiyçün
8. Fâtiha [Fî] sene 1332, [m.1916]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:24

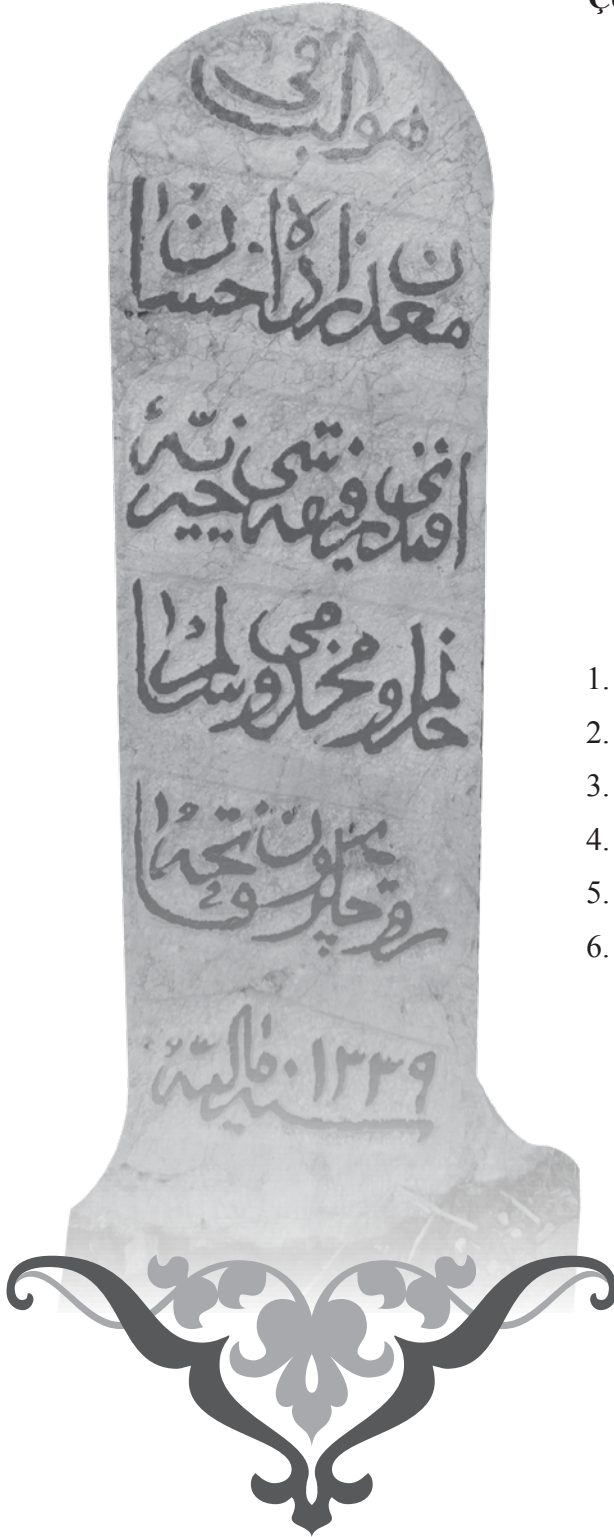
1. Hüve'l Bâki
2. Pek genç iken terk-i hayat
3. iden İreb-zâde Osman
4. Bint-i²⁴¹ Halise ruhiyçün
5. Fâtiha sene-i kameriyye [Fî] sene 1332,
[m.1913]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:25

1. Hüve'l-Hayyü'l-Bâki
2. Mülazım Osman
3. Efendi zevcesi
4. Sâriye Hanım
5. Ruhiyçün Fâtiha
6. Cemaziyel Evvel [Fî] sene 1338, [m.1922]

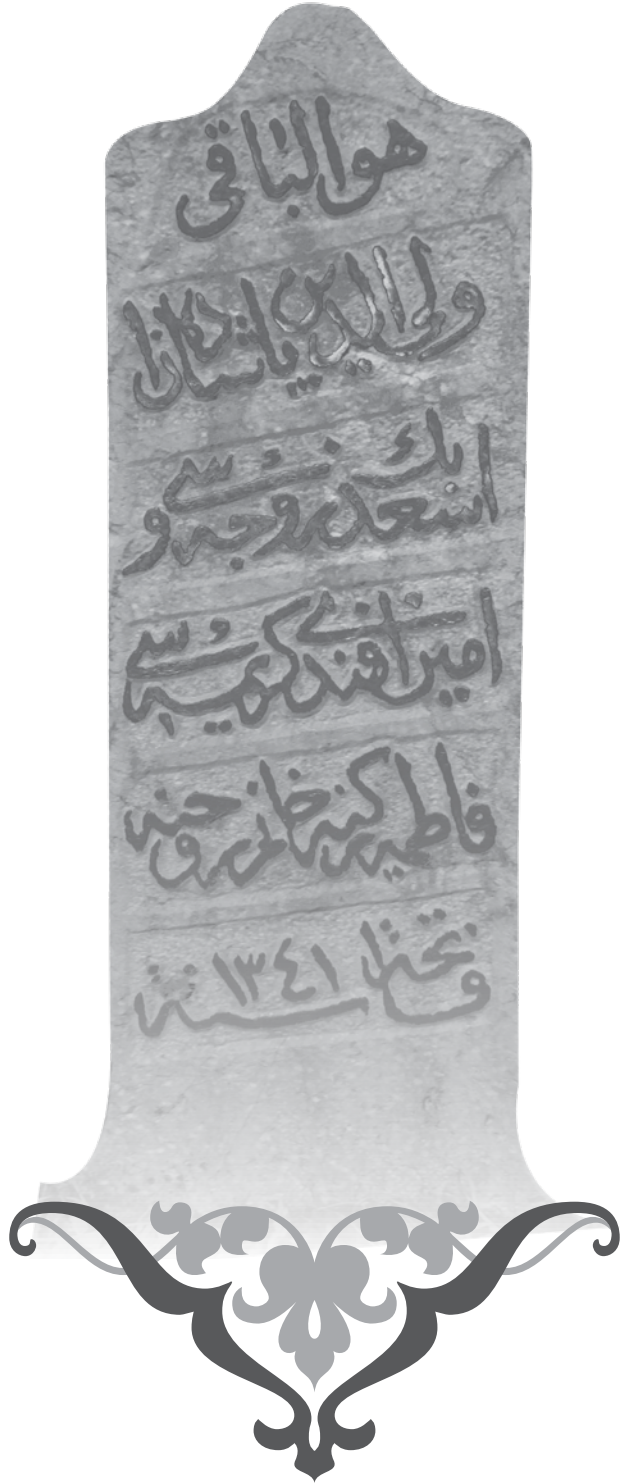
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:26

1. Hüve'l Bâki
2. Maden-zâde İhsan
3. Efendi Rafikası Hayriye
4. Hanım ve mahdumu Salim
5. Ruhları için Fâtiha
6. [Fî] sene 1339, [m.1923] Maliyye

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:27

1. Hüve'l Bâki
2. Veliyyüddin Paşa-zâde
3. Es'ad Bey zevcesi ve
4. Emin Efendi kerimesi
5. Fatıma Rukiye Hanım'ın ruhuna
6. Fâtiha [Fî] sene 1341, [m.1925]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:28

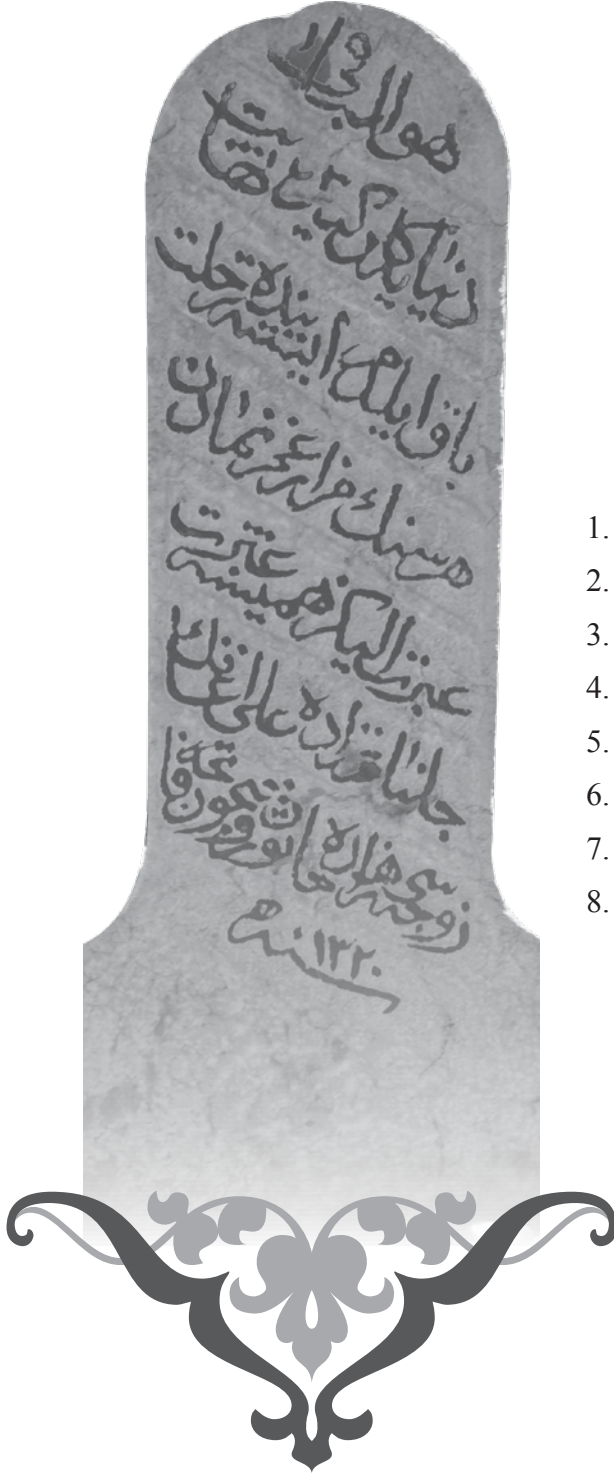
1. Hüve'l-Hayyü'l-Bâki
2. Böyle buldum bu cihanı ma bana bir zılli hayal
3. ol sebepten kimse halimden benim etmez sual
4. Ben dedim el hükmullah razıyım her emrine
5. Çün ezelde böyle takdir eylemiş zül celal
6. El-hac Yusuf Bozdoğan zevcesi
7. Ümmü Gülsüm ruhiyçün Fâtiha
8. Sene 1935

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:29

1. Hüve'l Bâki
2. Mazlum-zâde Hacı
3. Halil Ağa zevcesi
4. Abdurrahman-zâde
5. Hacı Osman Ağa
6. Kerimesi Hatice
7. Ruhiyçün [Fî] sene 1317, [m.1901]

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:30

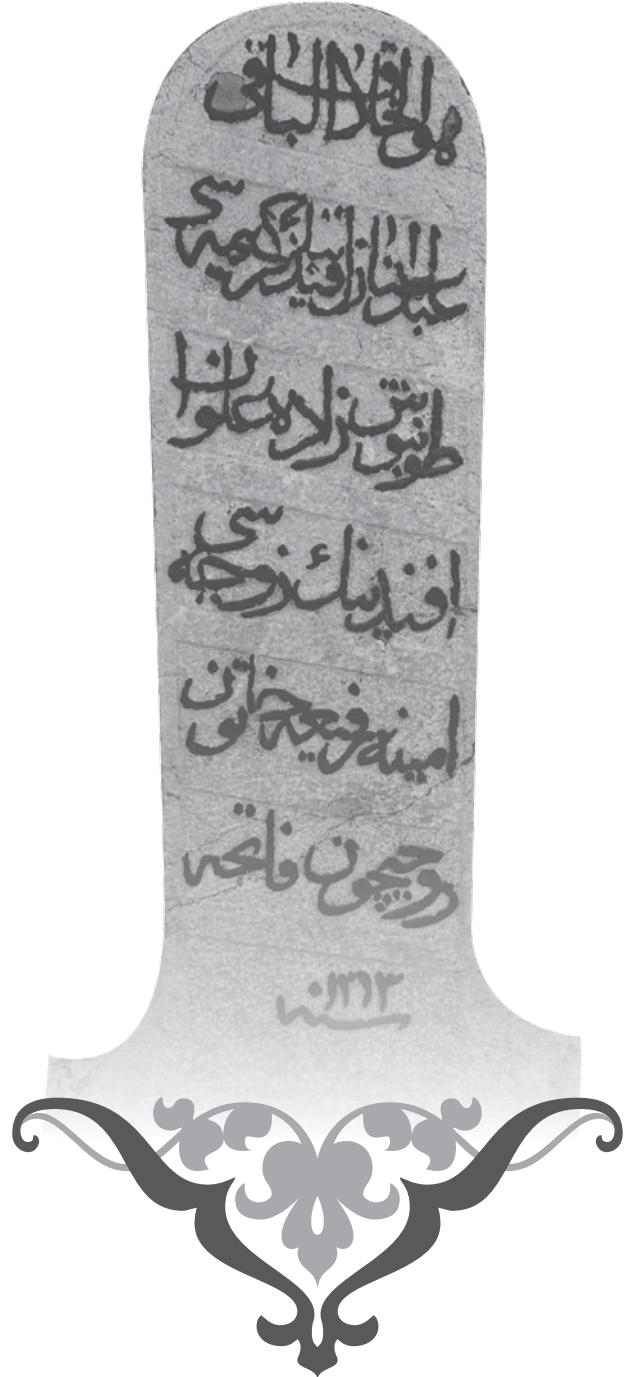

1. Hüve'l Bâki
2. Dünyaya gelen gider nihayet
3. Bak eyledim işte bende rihlet
4. Her senin mezar gamm nemadan
5. İbret alınız hemişe²⁴² ibret
6. Cellatlarzâde Ali Ağa'nın
7. Zevcesi Zahide hatun ruhiyçün Fâtiha
8. [Fî] sene 1320, [m.1904]

242 Hemiş: Her zaman

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:31

1. Hüve'l Hallak'ul Bâki
2. Abdulmennan Efendi'nin kerimesi
3. Tonbuş-zâde elvan
4. Efendinin zevcesi
5. Emine Refia Hatun'un
6. Ruhiyçün Fâtiha
7. [Fî] sene 1213, [m.1799]

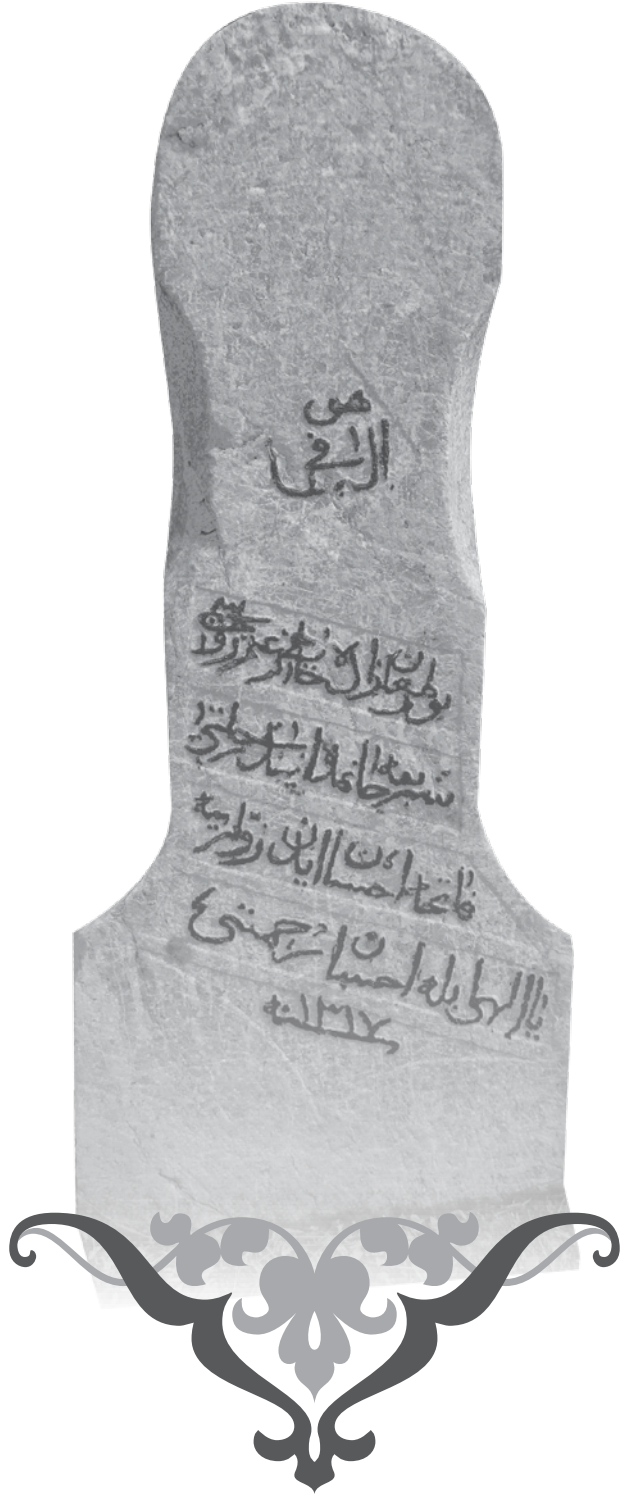
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:32

1. Hüve'l Bâki
2. Ah meded bulamadı derdinin çaresini
3. gitdi elden kaldı dilde yaresi
4. Sabuncu-zâde Enver Ağa kerimesi
5. Bâkiye Hanım ruhiyçün Fâtîha [Fî] sene 1331, [m.1915]

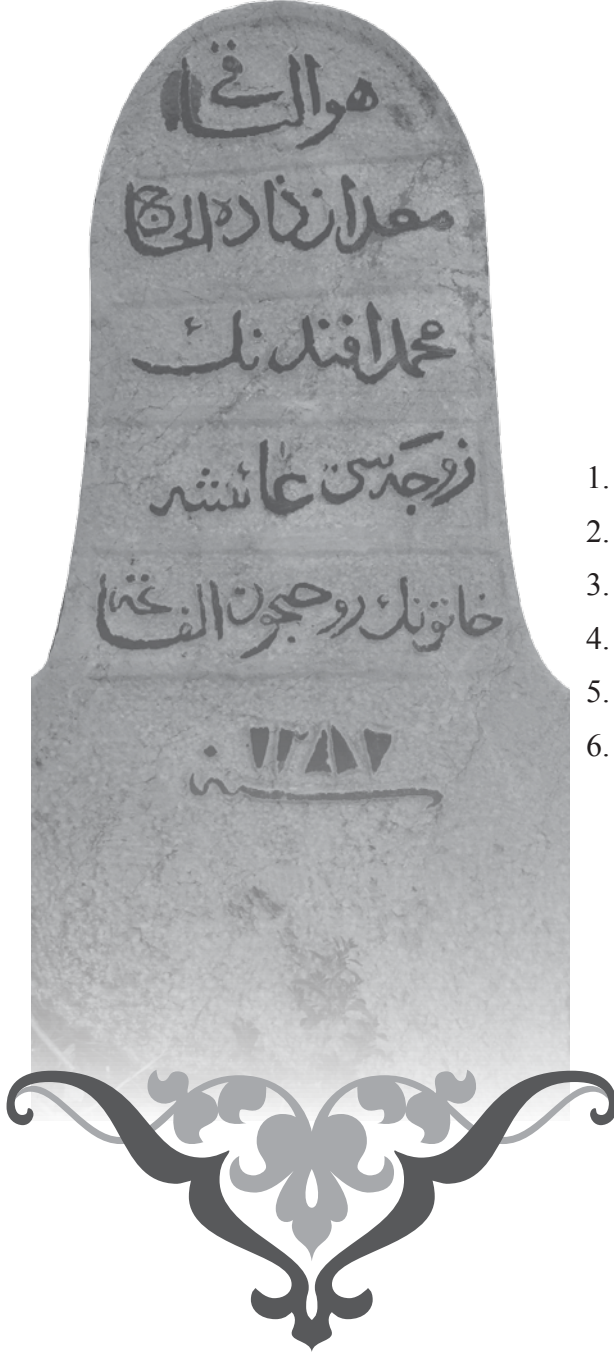
Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:33

1. Hüve'l Bâki
2. Bozdoğan-zâde Hacı Ömer zevcesi
3. Şerife Hanım'da etdi rihlet²⁴³
4. Fâtîha ihsan iden zavatına
5. ya İlâhi eyle ihsan rahmetini
6. [Fî] sene 1317, [m.1901]

243 Rihlet: Geçmek Göçmek, Yolculuk

Çorum Ulu Mezarlık Mezar Taşı No:34

1. Hüve'l Bâki
2. Maden-zâde el hac
3. Muhammed Efendi'nin
4. Zevcesi Aişe
5. Hatunun ruhiyçün el Fâtiha
6. [Fî] sene 1287, [m.1870]

SÖZLÜK

A

Abad: Mamur, bayındır, ebedler, sonsuz gelecek zamanlar

Adn: Cennet

Ahir Ülfet: Son dost

Ahvalim: Hallerim

Akibet: Bir şeyin sonu. Nihayet. Netice, sonuç, sonunda

Anca: Orada

Ârâm: Durma, dinlenme, Yerleşme, rahat etme, karar kılma, Eğlenme

Atf: Çevirme, meyletme

Ati: Önde. Aşağıda. Sonra. Vâki olan. Gelecek zaman

Azimet: Kesin karar vermek, yola çıkmak, gitmek.

B

Ba: şerefli

Bab-ı Cefa: cefa kapısı

Bade: İçki, şarab

Bad-ı Ecel: Ecel rüzgarı

Bahr-i Behişt: Cennet Denizine

Banuy-ı i'smet: Günahsız kadın

Behişt: Cennet

Beligane: Beligcesine, düzgün ve fasih olarak

Bi-beka: Bekasız, devamsız, geçici

Bi-Girye: Gözyaşıyla

Bila Veled: Çocuksuz

Bilur-hah: bilmek ister

Bi-sabr-u ârâm: Sabırsız

C

Cah: Makam, mansıb. Kadr, itibar.

Cay-gah: yer, makam, mevki

Cây-ı surur: Sevinç yeri

Cebir: Zor

Cemi-i ehli iman: Ehli İmanın tamamı

Cevr Etmek: Haksızlık Etmek

Cilvegah: görünme yeri, cilvegâh olmak yatak teşkil etmek, yurt olmak.

Ç

Çal: Bir şeyi şiddetle kapmaya delâlet eder. Meselâ: Çal-yaka: Yakasından kapmak, şiddetle yakalamak

Çeşm: Göz

Çeşme-i asa: Kurumuş çeşme

D

Dâhil: içeri girmiş

Dar-ı Cennet: cennet mekanı, diyarı

Dâr-ı mihnet: Zahmet, eziyet, bela diyarı

Dar-u Ukba: Ahret diyarı

Dâr-u Gurur: Kibir Diyarı

Dar-u Hicran: Ayrılık diyarı

Debboy: Silah, giysi vb. asker eşyası ambarı

Dide: göz

Dîde ruz-ı ibret: Gün boyunca ibret gözüyle bak

Duhancı: Tütüncü

E

Ecel Peymanesi: Ecel kadehi

Ecsad: Cesedler. Cisimler. Tenler. Vücutlar

Eflak: gökler, felekler

Ehl-i Ezvar: Ziyaretçiler

Ehl-i Kubur: kabir ehli

Ekşimle: Göz yaşıyla

Emr-u sebat: Sözde durmak, ahde vefâ etmek. İman ve İslâmiyete hizmette, Allah’a ibadet ve tatta sâbit ve berkarar olmak.

Emval: mallar

Emvat: mevtler, ölümler

Esbak: Geçenki, geçen, evvelki, önceki. Daha önce geçmiş olan. Evvel gelen

F

Fark: Ayrılık

Fena: kötü

Fenay-ı Alem: Geçici dünya

Fevt: ölüm

Feyz-yab: Bollaşan, feyiz bulan. Feyze nâil olan
Figan: Ağlayıp sızlama, bağırıp çağırma
Figan-ı mader: ana feryadı
Firkat: İftirak, Dostlardan ve sâir sevdiği şeylerden ayrılış
Fuad: kalp, gönül
Fuyuzat-ı İlâhi: İlâhi feyizler

G

Gerd: Toz
Gevher: edeb, akıl, elmas, cevher
Giryan: gözyaşı, döken, ağlayan
Gufran: Cenab-ı Hakk'ın günahları affedip örtmesi, rahmeti
Gurre-i receb mürecceb: mübarek receb ayının birinci günü
Gûş: kulak
Gülzâr: Gülbahçesi
Gülzar-ı Heşt: sekiz gül bahçesi
Güvâh: Şahit, gören, bilen tanıyan

H

Habgah: Uyunacak yer
Hace: hoca
Hafid: Torun
Hakpay: Hak izi
Hâlî: boş
Halile: Nikahlı eş
Hame: kalem
Hatâbe-i bî- makâl: Sözlü öğüt
Havat: Ses nida
Hayf: ne yazık ki
Haza merkad: Bu kabir
Hazan: Güz, sonbahar, solgun
Hemişe: Her zaman
Hemşire: Aynı sütü emen kızkardeş. Abla, bacı
Hıtab: Sözü âşikâre ve yüzüne söylemek, seninle gayrin arasında olan kelâm
Huban: güzeller, iyiler

İ

İhda: hediye

İhvan: Aynı mezheb veya tarikata mensub olanlar.

İyal: Bir adamın üzerine nafakasını vermek vacip olan, kendilerini geçindirdiği kimseler

İftirak: Ayrılmak, dağılmak

İla Canib: Tarafa

İltica: Sığınmak. Melce ve penaha varmak. Birinden himâye istemek

İsabet Ayn: Nazar değmesi

İsmet: günahsızlık, masumluk

İstidlal: Delil getirmek. Bir delile dayanarak netice çıkartmak

İtilak: Âşık olma, birinin sevgi ve muhabbetine tutulma

K

Kadime: Eski

Kahr: İhtiyar kişi

Kâm: İstek. Arzu. Maksad. Murad. Dilek. Lezzet

Kâmin: Saklı, gizli

Kâr: ses, sayt, sada

Kasıd: İsteyen, Niyet eden

Kemine: Hakir. Aşağı. Dûn. Âciz. Noksan. Eksik.

Kemine aciz, noksan eksik

Keriman: Kerim Olan

Kerime: Kız evlad

ke's-ül memat: Ölüm kadehi

Kura: Köyler

Küllü nefsin zaika: her nefis tadacaktır

L

Lemean: parlama, parıldama

M

Mağfur: Rahmetli olmuş

Mâh: Gökteki ay, kamer

Mahdum: Oğul, evlad

Ma-hiye: Ol şeyki

Makal: söz

Maksud: İstek, arzu, gaye

Mansıb: memuriyet, makam, merci

Mebrur: Hayırlı

Medam: Göz yaşı

Meferr: kaçılacak yer

Metken-i Rüştî: Lise

Menzur: Adanmış, nezrolunmuş, va'dedilmiş. Adak olarak belirtilmiş

Merkad: mezar, kabir

Mesani: Bir şeyin tekrarı. İki. Çift. Mükerrer.

Mesrur: sevinmek

Me'va: Mekân. Varılacak yer. Mesken

Mevludat: Doğum tarihi

Mevrid: Varılan yer, vasıl yeri, cadde yol, tarik.

Muallim-i Sani: İkinci öğretmen

Mukayyed: Bir işe ehemmiyet veren. İşine önem verip bakan

Mu'teberan: Bir yerin, bir mesleğin veya bir sınıfın ileri gelenleri, şerefli, haysiyetli

Mutebere: İnanılır, güvenilir, itibar gören

Müdde'i umumi: Savcı

Mükesser: Çoğalma, artma

Mülazım: Eskiden askerlikte yüzbaşından aşağı rütbelerin derecesi, ünvanı

Mü'minat: müminler

Mümteni: imkansız

Mürur: Geçip gitmek

Mürüvvet: İnsaniyet. İnsanlığa uygun olan şeyi yapmak. Güzel ve iyi şeyleri alıp, kötü şeyleri ve hâlleri bırakmak.

Müstean: Kendisinden yardım beklenen, yardım istenen

Müstear: Kendi malı olmayan, iğreti alınmış, emâneten alınmış olan

Müteahhir: sonraki, sonraki gelen

Müteka'id: Emekli

Müteveffa: Vefat etmiş

N

Nagah: Birdenbire, ansızın, hemen

Naib: Kadı vekili

Nar-ı hicran: Ayrılık ateşi

Na-şad: Sevinçli olmayan, mahzun, tasalı, kederli.

Naz-ı ilah: Allah Yalvarmak
Necel: Büyük gözlü, iri gözlü
Necat: kurtuluş, hırs, hased
Nevcivan: Delikanlı genç
Nevr: Tomurcuk, ağaç çiçeği
Nuş: zevk, safa

O

Olalar müstağrak Lütfullah: Allahın lütfuna dalmak

P

Penahi: sığınma yeri

R

Ram Sayyade: İtaat eden avcı
Redif: Terhis olup ihtiyata geçen asker.
Refig: dost, arkadaş
Reha: kurtuluş
Rihlet: geçmek göçmek, Yolculuk
Rû: yüz
Ruh-ı Pakine: Temiz ruhlu

S

Sada: Ses
Saki: İçecek sunan
Saye-i Endam: Endamının Gölgesi
Seb': yedi
Serpuş:Başa giyilen başı örten külâh, takke, sarık
Seyyahi: Seyahat eden
Sicnü'l- mü'min: Mü'minin zindanı

Ş

Şâd: Sevinçli, ferahlı, memnun, mesrur, şen, bahtiyar
Şahr-Şahir: Sesi yükseltmek

Şehadet Encam: Son şehadet
Şehinşah: şahlar şahı
Şemsi rifat: güneşin yükselmesi
Şibh: benzer
Şitab: Koşmak
Şükufe-i Amal: Emel Çiçekleri

T

Tarih-i Arefe: Bilinen tarih
Tebah: Mahvolmuş
Tefrik Olmak: Ayrılmak
Tıba: Yaratılış, tabiat
Tûl-i Ömür: uzun ömür
Turab: toprak

U

Ukba: Ahiret

Ü

Ülfet: Alışmak, alışkanlık, dostluk

V

Valid Maderler: baba-analar
Veda: ayrılış, ayrılık
Vildan: çocuklar
Vuslat: Sevdiğine kavuşma

Z

Zairan: Ziyaretçiler
Zann-ı Galib: Yüzde doksanın üstündeki ihtimal
Zâr: İnleyen, sesle ağlayan, zayıf, dermansız.
Zavar: Ziyaretçiler
Zevce: Eş

Kaynakça

- Abdullah Bay, Ünye Yöresi Osmanlı Mezar Kitabeleri Üzerine Değerlendirmeler
- Kaybolan Medeniyetimiz / Hekimoğlu Ali Paşa Camii Hazinesi'ndeki Tarihi Mezar Taşları Hüseyin Kutlu Damla Yayınevi
- Bülent Nuri KILAVUZ, Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı Süslemeli Kadın Mezar Taşları
- Lütfi Şeyban, Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitabeleri, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
- Yrd. Doç. Dr. Hasan Şener, Osmanlı Dönemi Trabzon Mezar Taşı Manzumeleri Üzerine Bir Değerlendirme
- Recep Zeybek, Denizli Kabristanlığında XVIII. Ve XIX. Yüzyıldan Kalma Mezar Taşlarının Tahlili
- Süleyman Berk, Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları-Tarihi Aşan Taşlar
- Hacı Haldun Şahin, Osmanlı Nüfus Defterlerinde Çorum Bölgesi Aşiretleri
- Şemseddin SAMİ, Kasmus-ı Türkî , Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat.
- Ferit DEVELİOĞLU, Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat
- Ethem Erkoç, Fahr'ül Muhaddisin Yusuf Bahri Efendi.

